

Československá civilní rozvědka v Kanadě v době tzv. studené války a její aktivity proti československým exulantům

Diplomová práce

Studijní program:

N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obory:

Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy

Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy

Autor práce:

Bc. Tereza Ulmanová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.

Katedra historie

Zadání diplomové práce

Československá civilní rozvědka v Kanadě v době tzv. studené války a její aktivity proti československým exulantům

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Ulmanová**
Osobní číslo: P18000581
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obory: Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra historie
Akademický rok: 2019/2020

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je na základě analýzy pramenů (především dokumentů z Archivu bezpečnostních složek) a jejich komparace s poznatky z odborné literatury rekonstruovat aktivity československé civilní rozvědky v Kanadě během tzv. studené války. Ty byly vedeny proti původním československým občanům, kteří se z nejrůznějších důvodů rozhodli odejít do kanadského exilu. Vedle obecné charakteristiky se detailně zaměřím na vybrané konkrétní případy.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

Prameny:

Archiv bezpečnostních složek
Archiv Ministerstva zahraničních věcí

Literatura:

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0.
ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6.
ČERMÁK, Josef. *Fragmenty ze života Čechů a Slováků v Kanadě*. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8.
ČERMÁK, Josef. *It all started with Prince Rupert: the story of Czechs and Slovaks in Canada*. 3. dopl. vyd. Luhačovice: Alteliér IM, 2018. ISBN 978-80-85948-85-1.
HODBOŇ, Jakub. *Vstříc zemi javorového listu. Neviditelné oběti komunismu v zemi javorů*. Liberec: Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci, 2006. ISBN 80-903729-0-2.
LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019, ISBN 978-80-259-1053-5.
MATŮŠŮ, Zdeňka. *Czechs in the USA and Canada During Communism (1945-1989)*. Zlín, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Mgr. Radka Sedláčková
PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl III., 1945-1961*. Praha: Themis, 2002. ISBN 80-7312-012-7.
PÍCHOVÁ T., *Reakce kanadského krajského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D.
ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2. dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států, 2012. ISBN 978-80-7422-158-3.
ŠÍPULOVÁ, Tamara. *Czechoslovak Immigration to Canada since 1968*. Brno. 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Prajznerová, Ph.D.
TIGRID, Pavel. *Politická emigrace v atomovém věku*. Praha: Prostor, 1990. ISBN 80-85190-00-1.

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.
Katedra historie

Datum zadání práce: 16. prosince 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 16. prosince 2020

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

30. července 2020

Bc. Tereza Ulmanová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Kateřině Portmann, Ph.D. za její podnětnou zpětnou vazbu, cenné rady a čas, který mi věnovala.

Zvláštní poděkování patří mé rodině, která mě po celou dobu mého studia podporovala.

Anotace

Cílem diplomové práce je na základě analýzy pramenů (především dokumentů z Archivu bezpečnostních složek) a jejich komparace s poznatky z odborné literatury rekonstruovat aktivity československé civilní rozvědky v Kanadě během tzv. studené války. Ty byly vedeny proti původním československým občanům, kteří se z nejrůznějších důvodů rozhodli odejít do kanadského exilu. Vedle obecné charakteristiky se detailně zaměřím na vybrané konkrétní případy.

Klíčová slova

Rozvědka, zpravodajské služby, exulanti, krajanské organizace, Československo, Kanada, Montreal, Ottawa, rezidentura, špionáž

Annotation

The aim of the diploma thesis is to reconstruct the activities of the Czechoslovak civilian intelligence service in Canada during the so called Cold War by means of analysis and comparison of historical sources and findings of literature. These activities were led against the Czechoslovak citizens who decided to go into Canadian exile for various reasons. In addition to the general characteristic, I will focus in detail on selected specific cases.

Keywords

Intelligence service, espionage, exiles, compatriot organizations, Czechoslovakia, Canada, Montreal, Ottawa, residence, intelligence

Obsah

Seznam použitých zkratk a symbolů	9
1 Úvod.....	11
2 Kritika pramenů a literatury	13
2.1 Kritika pramenů.....	13
2.2 Kritika literatury.....	15
3 Československá civilní rozvědka a její vývoj	18
3.1 Činnost československé civilní rozvědky v Kanadě	20
3.1.1 Rezidentura Ottawa.....	22
3.1.2 Rezidentura Montreal	24
4 Československý exil v Kanadě.....	27
4.1 Československá komunita v Kanadě v letech 1920-1945.....	27
4.2 Emigrační vlna po únorovém převratu v roce 1948.....	30
4.3 Emigrace do Kanady po sovětské invazi v roce 1968.....	32
4.4 Československý exil v Kanadě v 70. letech	36
4.5 80. léta a československý exil v Kanadě.....	38
5 Kroky komunistického režimu proti kanadskému exilu	40
5.1 Opatření proti emigraci z Československa.....	40
5.2 Opatření proti Čechoslovákům v exilu.....	44
5.3 Organizace rozvědných aktivit proti Čechoslovákům v Kanadě	45
5.4 Evidence poznatků civilní rozvědky o čs. exilu v Kanadě.....	48
6 Kauzy vybraných československých osobností v kanadském exilu	51
6.1 Ota Hora	51
6.2 Vladimír Krajina	57
6.3 Bořivoj Čelovský.....	64
6.4 Jiří Krupička.....	75
Závěr.....	80
Seznam použitých zdrojů.....	83

Seznam použitých zkratk a symbolů

ABS	Archiv bezpečnostních složek
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
AMZV	Archív ministerstva zahraničních věcí
CIC	Criminal Investigation Corps
č.	číslo
čs.	československý
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
f.	fond
DTO	Dokumentace teritoriálních odborů
K-231	Klub bývalých politických vězňů
KS	Kontrolní síť
KSČ	Komunistická strana Československa
MI6	Military Intelligence Section 6
M.A.	Master of Arts
MV	Ministerstvo vnitra
např.	například
NATO	North Atlantic Treaty Organization
§	paragraf
PÚ	Politické ústředí

PS	Pohraniční stráž
RSC	Rada svobodného Československa
RCMP	Royal Canadian Mounted Police
Sb.	sbírky
StB	Státní bezpečnost
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SVS	Sbor uniformované vězeňské stráže
SIS	Secrete Intelligence Service
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	United States of America
ÚVOD	Ústřední výbor odboje domácího
ZÚ	Zastupitelský úřad

1 Úvod

Príslušná diplomová práca sa venuje problematice perzekučných a represívnych mechanizmov, ktoré proti činnosti československého exilu v Kanade užívala československá civilní rozviedka během let 1948-1989. Zahraničně-politická rozviedka byla důležitou součástí bezpečnostního aparátu komunistického Československa a její proti-exilově laděná činnost v jednotlivých zemích není doposud v širším měřítku zmapována. Příslušná studie se tedy snaží odhalit některé z těchto činností a to v případě československých rezidentur v Kanadě.

Politické změny v Československu po únoru 1948 spustily několik emigračních vln a řada obyvatel se rozhodla, nebo byla donucena, k ilegálnímu odchodu z vlasti. Jednou z cílových zemí se stala i Kanada, kde našla nový domov celá řada významných intelektuálů. Jejich odchod do emigrace však mnohdy neznamenal ochranu před postupy totalitně fungujících orgánů ČSR. Zásah československých rozvědných služeb do výrazně aktivního československého exilu v Kanadě, který se ožýval především skrze své spolky a organizace, ho měl de facto kompletně rozložit a poslat všechny ilegálně pobývajících Čechy a Slováky v Kanadě zpět do Československa.

Příslušné téma je v podstatě ohraničeno roky 1948 a 1989, přičemž první rok je klíčový pro vývoj událostí v Československu po únorovém převratu a souvisí s již zmiňovaným přílivem exulantů, nejen do Kanady. Druhý rok představuje začátek konce komunistického režimu v jednotlivých satelitech východního bloku, tedy i Československa. Oba roky výrazně ovlivnily politický vývoj v Československu včetně zpravodajských služeb a jejich rozvědných metod, ale i podobu československé menšiny v Kanadě.

Struktura práce vychází z výše popsaného okruhu aspektů a představuje dělení do šesti kapitol. První kapitola je věnovaná samotnému úvodu do problematiky práce a jejího rozvržení. Následuje kapitola vztahující se ke kritickému zhodnocení použité literatury a pramenů. Třetí kapitola uvádí do vývoje represivně fungující československé civilní rozvědky a posléze se zaměřuje na její rezidentury zřízené v Ottawě a Montrealu. Jsou zde především údaje o personálním obsazení a obecných rozvědných úkolech daných zahraničních pracovišť. Tyto informace vychází zejména z dochovaných materiálů v Archivu bezpečnostních složek a výsledků mé bakalářské práce věnované statistickému vyhodnocení personálního obsazení československých rezidentur

v Kanadě. Obecné poznatky ohledně konstituování rozvědné služby ČSR pak byly sestaveny z velké části na základě literatury Karla Pacnera a online badatelný *Centra pro studium totalitních režimů*. Kapitola čtvrtá představuje historii Čechů a Slováků v Kanadě a evoluci československé menšiny v jednotlivých emigračních vlnách. Pro tuto oblast byla použita odborná literatura, akademické práce a tištěné a elektronické prameny. Pátá kapitola podává obecný obraz o opatřeních vytvářených komunistickým režimem jednak proti odchodu z Československa, jednak proti těm, kterým se opustit zemi nakonec povedlo. Kapitola je založena na odborné literatuře a materiálech z Archivu bezpečnostních složek. Jádrem celé práce je závěrečná šestá kapitola, jejíž snahou je odhalit represivní metody rezidentur československé civilní rozvědky v Kanadě použité proti výrazným osobnostem československého exilu a činnosti krajanských organizací v Kanadě. K tomu posloužily kauzy vybraných exulantů, které byly sestaveny analýzou a následnou syntézou memoárů, odborné literatury a pramenů dochovaných v Archivu bezpečnostních složek.

Cílem této práce je tedy rekonstrukce v pramenech dochovaných aktivit československých rezidentur v Ottawě a Montrealu na případových studiích čtyřech československých exulantů, pro které se stala Kanady novým domovem. Jedná se o národního socialistu Otu Horu, odbojáře, tajemníka národní socialistické strany a významného botanika Vladimíra Krajínu, historika Bořivoje Čelovksého a geologa Jiřího Krupičku.

2 Kritika pramenů a literatury

2.1 Kritika pramenů

Primárním pramenným zdrojem pro studium rozvědných aktivit rezidentur Ottawa a Montreal proti československým exulantům se staly dokumenty uložené v Archivu bezpečnostních složek ve fondu *I. správa SNB (Hlavní správy rozvědky)*. Nachází se zde velké množství svazků, které si rozvědka vedla k československému exilu v Kanadě. Zaměřovala se v nich na exilové organizace, tisk a některé exulanty. Součástí příslušného fondu jsou i *vyšetřovací spisy* SNB vedené k exulantům jakožto obžalovaným z trestného činu opuštění republiky. Svazky tzv. *operativní korespondence* obsahují zprávy a hlášení o aktivitách československých rezidentur Ottawa a Montreal. Rezidenti a jejich zástupci je pravidelně posílali na centrálu rozvědky v Praze. Z Archivu bezpečnostních složek byly současně použity materiály z fondu *personálních spisů*. Na základě nich se povedlo odhalit totožnost a pracovní dokumentaci několika rozvědčků ottawské a montrealské rezidentury.

Fond *I. správa SNB (Hlavní správy rozvědky)* tedy poskytl informace, na kterých stojí jádro celé práce. Je však nutné podotknout, že velké množství dat stačila rozvědka zničit, především v roce 1989, a tudíž některé svazky nejsou kompletní. U mnohých z nich zůstal například jen záznam o jejich existenci – o tom k čemu sloužily lze pouze spekulovat na základě jejich dochovaných názvů.

Část výzkumu se rovněž opírá o materiály z Archivu ministerstva zahraničních věcí. Fond *Dokumentace teritoriálních odborů* zahrnuje několik knih záznamů zastupitelských úřadů, které popisují diplomatické vztahy mezi Kanadou a Československou socialistickou republikou, ale i postoj Kanady k exilu. Tyto dokumenty pomohly dotvořit celkový obraz o situaci Čechoslováků v kanadském exilu, sekundárně pak podaly vhled do problematiky diplomatických otázek komunistického Československa ve vztahu ke Kanadě.

Při práci s těmito prameny je nezbytné uvážit historickou epochu, ve které vznikly, a jejich autory. Jedná se o záznamy z let 1948-1989, tedy z doby, kdy bylo Československo svázáno totalitním provazem komunistické strany napojené na Sovětský svaz. Vytvářeli je tedy lidé oddaní komunistickému režimu, a proto obsahově vyhovují jeho potřebám – informace jsou tak spíše odchýlené od reality. Nad to je ve

svazcích často použita rozvědná terminologie, do které je pro studium těchto materiálů žádoucí proniknout a porozumět jejímu významu. Jazyk, který rozvědka používala, dává rovněž možnost lépe se zorientovat ve světě totalitně vstupujících zpravodajských služeb. K tomuto účelu posloužil například *Slovník rozvědné terminologie*¹, který je dostupný online na webových stránkách Archivu bezpečnostních složek.

V této práci byly také použity prameny tištěné – jedná se především o memoáry exulantů, které rozvědka v Kanadě aktivně sledovala. Velkým dílem tak přispěl historik Bořivoj Čelovský, který podává svědectví nejen o svém pobytu v kanadském exilu (*Šel jsem svou cestou*²), ale i přímém kontaktu s československou civilní rozvědkou (*Moje střetnutí s rozvědkou StB*³), do níž se nechal za účelem jejího rozvrácení naverbovat. V knize *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po "Vítězném únoru" 1948*⁴ pak předkládá autentické dopisy některých exulantů a popisuje jejich těžkosti v souvislosti s bezpečnostním aparátem komunistického Československa. Svůj odchod do Kanady částečně mapuje v knize *Svědectví o puči I.*⁵ národní socialista Ota Hora. Protinacistický odbojář a tajemník národní socialistické strany Vladimír Krajina odkrývá z části svůj pobyt v exilu v knize *Vysoká hra: Vzpomínky*⁶. Geolog Jiří Krupička popisuje osobní zkušenost s komunistickým režimem, který se ho na několik let pokusil odstranit z veřejného života, v knize *Stará pevnost*⁷. K jeho kauze se váže i titul *Hledání domova*⁸ od Hany Lamkové, která shrnuje Krupičkův příběh na základě dopisů, pamětí, svědectví současníků a vlastních vzpomínek. Doplňujícím tištěným pramenem k celé práci pak byly memoáry generála Františka Moravce⁹.

---

¹ ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, Slovník rozvědné terminologie (I. správy SNB). [online]. 1988 [vid. 12. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

² ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2.

³ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6.

⁴ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po "Vítězném únoru" 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0.

⁵ HORA, Ota. *Svědectví o puči I*. Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-087-8.

⁶ KRAJINA, Vladimír a Jiří DOLEŽAL. *Vysoká hra: Vzpomínky*. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1.

⁷ KRUPIČKA, Jiří. *Stará pevnost*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-377-1.

⁸ LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5.

⁹ MORAVEC, František. *Špion, jemuž nevěřili*. Český Těšín: LEDA, 2019. ISBN 978-80-7335-609-5.

2.2 Kritika literatury

Jako základní monografie k problematice československé civilní rozvědky byla použita práce Karla Pacnera *Československo ve zvláštních službách*¹⁰, která pojednává o vývoji zpravodajské služby v totalitním Československu a problémech, kterým během své existence musela čelit. Také publikace od Jiřiny Dvořákové *Státní bezpečnost v letech 1945-1953: organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*¹¹ přispěla k popisu vývoje československé rozvědky. Mnoho doplňujících informací k dané tématice lze dohledat online skrze službu *ibadatelna.cz*, která spadá pod *Platformu evropské paměti a svědomí* a *Centrum pro dokumentaci totalitních režimů*.¹²

K historii československého exilu v Kanadě a jeho činnosti posloužila jako obecný nástin kniha *Dějiny Kanady*¹³ od Lenky Rovné a Miroslava Jindry. Opomenuto by nemělo být ani dílo Josefa Čermáka¹⁴, který shrnul důležité mezníky v historii československé komunity v Kanadě. Významnou měrou k této tématice však přispěly kvalifikační práce, jejichž autorem je Jakub Hodboď¹⁵. Jeho studie jsou unikátní především v ohledu využití zdrojů a práce s nimi. Autor svůj výzkum zakládá na metodě tzv. orální historie, kdy zpracovává data získaná z rozhovorů s krajany vedených přímo v Kanadě. Setkal se tak například i s již zmiňovaným Josefem Čermákem. Hodboď se tématice krajanské komunity v Kanadě a jejich organizacím věnuje již od roku 2003, kdy se zapojil do studentského historického projektu *Neviditelné oběti komunismu* libereckého Gymnázia F. X. Šaldy. K činnosti exilových organizací pak přispěla i například kvalifikační práce Terezy Píchové s názvem *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948,*

---

¹⁰ PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989*. Díl III., 1945-1961. Praha: Themis, 2002. ISBN 80-7312-012-7.

¹¹ DVOŘÁKOVÁ, Jiřina. *Státní bezpečnost v letech 1945-1953: organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2007. *Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR*. ISBN 978-80-86621-30-2.

¹² CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Československá rozvědka (1953 – 1990)*, [online]. [vid. 24. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.ibadatelna.cz/data/I_sprava_SNB.html

¹³ ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-158-3.

¹⁴ ČERMÁK, Josef. *Fragmenty ze života Čechů a Slováků v Kanadě*. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8.

ČERMÁK, Josef. *It all started with Prince Rupert: The Story of Czechs and Slovaks in Canada*. 2. dopl. vyd. Luhačovice: Atelier, 2003. ISBN 80-85948-49-4.

¹⁵ HODBOŇ, Jakub. *Politické aspekty československého exilu v Kanadě 1948-1989*, Praha, 2008.

Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011.

Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

1968 a 1989¹⁶. Také výsledky studie od Pavly Špačkové s názvem *Immigration of Czechs and Slovaks to Canada* byly přínosné a to především v kontextu jednotlivých emigračních vln.¹⁷

Informace o opatření, které komunistický bezpečnostní aparát zaváděl, aby předcházela emigraci, byly čerpány z titulů jako je například *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace* od Jana Rychlíka¹⁸, *Domácí postoje k zahraničním Čechům v novodobých dějinách (1918-2008)* od Stanislava Broučka a Tomáše Gulicha¹⁹, *Proměny českého pohraničí v letech 1958–1960: demoliční akce v českém pohraničí se zřetelem k vývoji od roku 1945* od Davida Kovaříka²⁰ či *Na frontě studené války*²¹ od Prokopa Tomka.

Pro kauzy jednotlivých emigrantů byly použity převážně prameny, avšak i pro tuto část lze dohledat některé odborné texty či studie. K případu Vladimíra Krajiny byla tedy například použita studie *Třídní nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*²² - jedná se zejména o tu část, která spadá pod autorství Kateřiny Portmann. O jeho vědecké činnosti v kanadském exilu pak pojednává akademický článek *The Legacy of Vladimir J. Krajina and Contributions to UBC Botany*.²³ Také o Bořivoji Čelovském vyšlo několik článků – jmenujme alespoň práci *Historik Bořivoj Čelovský a jeho dílo*²⁴ od Mečislava Boráka.

---

¹⁶ PÍCHOVÁ, Tereza. *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D.

¹⁷ ŠPAČKOVÁ, Pavla. *Immigration of Czechs and Slovaks to Canada*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jiří Flajšar, Ph.D.

¹⁸ RYCHLÍK, Jan. *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*. Praha: ÚSD AV ČR, 2012. ISBN 978-80-7285-149-2.

¹⁹ BROUČEK, Stanislav, GRULICH, Tomáš. *Domácí postoje k zahraničním Čechům v novodobých dějinách (1918-2008)*. Praha: Public History, 2009. ISBN 978-80-86445-26-7.

²⁰ KOVAŘÍK, David. *Proměny českého pohraničí v letech 1958–1960: demoliční akce v českém pohraničí se zřetelem k vývoji od roku 1945*. Brno: ÚSD AV ČR – Prius, 2006, ISBN 80-7285-078-4.

²¹ TOMEK, Pokop. *Na frontě studené války*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 978-80-87211-14-4.

²² BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš. *Třídní nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9.

²³ WALI, K. Mohan, POJAR, Jim. *The Legacy of Vladimir J. Krajina and Contributions to UBC Botany* [online]. *Centennial of the University of British Columbia*, 2015. [vid. 25. 7. 2020] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330523947_The_Legacy_of_Vladimir_J_Krajina_and_Contributions_to_UBC_Botany

²⁴ BORÁK, Mečislav. *Historik Bořivoj Čelovský a jeho dílo*. *Slezský sborník = Acta Silesiaca: čtvrtletník pro vědy o společnosti* [online]. 2003, roč. 101, č. 3, s. 164 [vid. 22. 4. 2020]. Dostupné z:

Celkový seznam použitých pramenů a literatury je uveden na konci práce.

3 Československá civilní rozvědka a její vývoj

Poté co komunistická strana převzala během února 1948 moc v Československu, začali se její orgánové mimo jiné zaměřovat i na vybudování nového zahraničního zpravodajství, které by fungovalo ve prospěch zájmů KSČ. První návrh na reorganizaci se zakládal na principu britské MI6²⁵, jejíž postupy a struktury patřily v té době k nejnávštěvnějším. Vývoj událostí v Sovětském bloku však tento návrh smetl ze stolu a československá rozvědka se měla konstituovat na základě sovětského modelu.²⁶ Zpočátku působila na místech, kde již sídlila tajná zpravodajská služba SSSR, a jejím hlavním úkolem bylo obnovit agenturní síť a pokusit o získání agentů v sousedním bloku. To měla zajistit tzv. pátrací skupina, ve které bylo ale ještě stále mnoho československých důstojníků stávících se proti politické orientaci ČSR směrem na Východ, a proto stanovené úkoly často bojkotovali.²⁷ Úskalí v budování rozvědné služby představovali i nezkušení pracovníci a nedostatečné vybavení. Je doloženo několik případů, kdy rozvědky vyjížděli do zahraničí, aniž by dostatečně ovládali jazyk příslušné země, což vedlo k zpomalení celé rozvědné činnosti. Nakonec se zřizování zahraničních pracovišť muselo ujmout vedení společně s ministerstvem zahraničních věcí. V 60. letech se však práce rozvědky začíná stabilizovat, především díky řádné přípravě zaměstnanců.²⁸

Zahraněční rozvědka nejprve spadala pod *Hlavní správu StB* do tzv. odboru Z – ten se později přejmenoval na skupinu IIIA, kterou během roku 1948 postupně řídil Jindřich Veselý, Bedřich Pokorný, Věnceslav Wehle a nakonec Oskar Valeš. V roce 1953 byly v souvislosti se zánikem Hlavní správy StB přetvořeny její obory a rozvědka byla přesunuta pod vedení ministerstva vnitra. Vznikla tak zahraničně-politická rozvědka s novým krycím názvem I. správa MV. O zvýšení její efektivity se postaral především tehdejší ministr vnitra Rudolf Barák. Rozvědka s jeho nástupem do funkce začala praktikovat represivní, diskreditační a likvidační metody práce.²⁹

---

²⁵ MI6, také SIS (Secret Intelligence Service), byla a je britská tajná služba založená v roce 1909. – SECRET INTELLIGENCE SERVICE MI6, *Our History*. [online]. [vid. 16. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.sis.gov.uk/our-history.html>

²⁶ DVOŘÁKOVÁ, Jiřina. *Státní bezpečnost v letech 1945-1953: organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2007. *Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR*. ISBN 978-80-86621-30-2. s. 472-474.

²⁷ PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989*. Díl III., 1945-1961. Praha: Themis, 2002. ISBN 80-7312-012-7., s. 10.

²⁸ *Tamtéž*, s. 61.

²⁹ *Tamtéž*, s. 65.

Československá civilní rozvědka postupně nabývala na významu a zakládala své zahraniční pracoviště, označované jako rezidentury, po celém světě. Rezidentury se nacházely na zastupitelských úřadech většinou v hlavních městech příslušných států – dobré krytí mnohdy poskytovala velvyslanectví, odkud byla činnost rozvědky řízena. Příslušníci I. správy se ale také mohli legalizovat a vykonávat rozvědnou činnost na pracovištích typu obchodní oddělení, cestovní kancelář, nebo mezinárodní organizace. Jednotlivé rezidentury byly pak kontrolovány a úkolovány centrálou, která sídlila v Praze a spadala pod ministerstvo vnitra. Rozvědčíci sem pravidelně zasílali agenturní zprávy o rozvědných aktivitách, dění v zemi, ve které operovali, apod.³⁰

Od roku 1953 měla československá rozvědka 18 tzv. legálních rezidentur v 17 zemích. Jednalo se o následující města: Vídeň, Paříž, Londýn, Západní Berlín, Řím, Bělehrad, New York, Washington, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Mexiko, Ottawa, Brusel, Bern, Istanbul, Tel Aviv, Helsinky a Káhira. Později se československá rozvědka konstitovala i v dalších státech jako byla Kuba, Nigérie, Ghana, Mali, Nikaragua, ale i Austrálie, Irán, Irák a Indie. Cílem bylo vybudovat co nejrozsáhlejší agenturní síť a zajistit si tak možnost co nejširšího vlivu a přísunu informací z různých koutů světa. Počet rezidentur, jejich pracovníků a úkolů se tak postupně navyšoval.³¹

Roku 1953 působilo na centrále a na 18 rezidenturách údajně 180 rozvědčíků. O pouhé dva roky později se jejich počet navýšil na 327 osob. Na zahraničních pracovištích působilo 123 kádrových příslušníků, z toho 90 operativních důstojníků.³² Agenturně operativní činnost zaměstnanců jednotlivých rezidentur byla především zaměřena proti činnosti exilu, Vatikánu, Rádiu Svobodná Evropa a postupem času dalším nově vzniklým cílům. Rozvědčíci se zaměřovali mimo získávání tajných informací i na diskreditaci představitelů československého exilu, dezinformování západních zpravodajských služeb, únosy a dokonce, v některých případech, i na fyzickou likvidaci osob. Z knihy Bořivoje Čelovského je rovněž patrné, že jedním z důležitých úkolů byly

---

³⁰ CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Slovník pojmů komunistických bezpečnostních složek*. [online]. [vid. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.cdr.cz/cs/slovník>

³¹ PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989*. Díl III., 1945-1961. Praha: Themis, 2002. ISBN 80-7312-012-7., s. 445 - 446.

³² CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Československá rozvědka (1953 – 1990)*, [online]. [vid. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.ibadatelna.cz/data/I_sprava_SNB.html

také tzv. verbovky³³, především z řad československých emigrantů, které se tak snažili donutit ke spolupráci – tedy k tomu, aby jim poskytovaly důvěrné informace týkající se aktivit exilových organizací a jejich členů.³⁴ Obecně lze konstatovat, že rezidentury představovaly jednu z nejdůležitějších složek I. správy MV, skrze které vedla v letech 1953-1989 československá civilní rozvědka operace zaměřené převážně proti úhlavnímu nepříteli východního bloku USA a NATO.³⁵

V čele každého zahraničního pracoviště stál tzv. rezident, který celé pracoviště řídil a staral se o řádné plnění úkolů stanovených pražskou centrálou. Legalizoval se většinou ve funkci prvního tajemníka nebo velvyslaneckého rady. Pokud byla činnost rezidentury operativně přetížena, nebo se zde nacházelo velké množství zaměstnanců, vedení jmenovalo jednoho či více zástupců rezidenta. Ostatní zaměstnanci rezidentury mohli mít funkci šifréra či referenta v legalizační hodnosti atašé, konzula či pracovníka obchodního oddělení nebo mise. Na rezidentuře působilo i několik neoperativních pracovníků, například řidiči či sekretářky.³⁶

3.1 Činnost československé civilní rozvědky v Kanadě

Jednou ze zemí, kde měla československá rozvědka své zastoupení, byla i Kanada. V Kanadě byly, dle dochovaných materiálů, zřízeny hned dvě rezidentury – jedna v hlavním městě Ottawa a druhá v Montrealu. Z kartotéky Archivu Ministerstva zahraničních věcí se podařilo zjistit, že se na těchto rezidenturách vystřídal mezi lety 1953-1990 celkem 56 pracovníků. Tento počet zahrnoval 7 osob, které byly údajně pověřeny vedením rezidentury. Při bádání se rovněž podařilo identifikovat 4 zástupce rezidentů.³⁷ Mimo rozvědné funkce museli ještě všichni zaměstnanci vykonávat svou legalizační funkci, která jim sloužila jako krytí, aby se neprovalila jejich pravá totožnost. Do jaké míry bylo toto krytí efektivní, by mohlo být předmětem spekulace,

---

³³ Získávání „rozpracovaných“ osob ke spolupráci s rozvědkou. Způsob realizace se většinou odvíjí od motivů příslušné osoby. ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, *Slovník rozvědné terminologie*, [online]. [vid. 9. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

³⁴ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 48-49.

³⁵ CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Československá rozvědka (1953 – 1990)*, [online]. [vid. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.ibadatelna.cz/data/I_sprava_SNB.html

³⁶ ULMANOVÁ, Tereza. *Personální obsazení rezidentur československé civilní rozvědky během tzv. studené války v Kanadě – statistické vyhodnocení*. Bakalářská práce. Liberec, 2017. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D. s. 43.

³⁷ AMZV, *kartotéka*.

jelikož dle knihy Bořivoje Čelovského, kanadské tajné služby věděly například o pravé totožnosti jednoho z ottawských rezidentů Milana Kleníka.³⁸

Obě rezidentury se, na základě dochovaných personálních spisů kanadských rezidentů, operativní korespondence a mnoha dalších svazků, zaměřovaly na získávání tajných informací o zahraničně-politických postojích dané země a s rozrůstající se československou komunitou v Kanadě i na sběr dat o československém exilu a činnostech jeho organizací. V Archivu bezpečnostních složek se například dochoval svazek I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*) s názvem *Emigrace v Kanadě*, který obsahuje podrobné informace o aktivitách československého exilu. Jsou zde například záznamy o exilovém tisku či krajanských spolcích, potažmo organizacích, a jejich neaktivnějších členech.³⁹ Tito lidé se výrazně angažovali v politickém životě a udržovali kontakt s veřejností v Československu, některým Čechům a Slovákům dokonce pomáhali s útekem do Kanady z evropských uprchlických táborů.⁴⁰

Rozvědčíci měli tedy za úkol omezit vliv československého exilu, což většinou dělali prostřednictvím tzv. dezorientačních akcí⁴¹, a zamezit šíření negativního povědomí o režimu v tehdejší Československu. Jednou z možností bylo získat exulanty na svou stranu a přesvědčit je ke spolupráci, tedy udělat z nich agenty. Důkaz o verbování československých emigrantů do rozvědné služby podává například i kniha Bořivoje Čelovského *Moje střetnutí s rozvědkou StB*, kde popisuje, jak začal pod vedením kanadské kontrarozvědky úmyslně spolupracovat s ottawskou rezidenturou, které podával mylné informace o československém exilu.⁴² Aby pracovníci rezidentury donutili exulanty ke spolupráci, používali, dle dochovaných dokumentů, často metodu zastrasování, potažmo vydírání. Většinou se snažili získat kompromitující důkazy proti dané osobě či se dotknout citlivého tématu jako byla například rodina.⁴³

---

³⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6.

³⁹ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), objektový sazek reg. č. OS-10007 I. S SNB, svazek reg. č. 12404 I. S SNB

⁴⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 118.

⁴¹ Akce je plánovaná a koordinovaná nasazení sil a prostředků odpovídající metodou proti objektům rozvědného zájmu za účelem dosažení taktického cíle. – ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, *Slovník rozvědné terminologie*, [online]. [vid. 9. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

⁴² ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 19.

⁴³ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 80079 I. S SNB (arch. č. AS-3782 I. S SNB), Operativní korespondence.

Z dochovaných svazků lze také vyčíst postoj Kanady směrem k československému exilu. Kanadští vládní činitelé pravděpodobně dávali výrazně najevo, že za ním pevně stojí – hájili jejich právo na rozhodnutí k emigraci a považovali si jejich kvalit. Mnoho československých akademiků přispělo svou odbornou činností například do rozvoje vědy – ať už to byla botanika, geologie či další obory. Rezident ottawské rezidentury Josef Svoboda, krycí jméno Soukal, si dokonce na pražské centrále stěžoval, že mu jeden z pracovníků kanadského ministerstva zahraničních věcí, Murray, vyhrožoval – údajně mu řekl, že pokud rozvědka udělá z československých emigrantů zločince, může očekávat obrovskou vlnu protestů v kanadském parlamentu.⁴⁴ Kanada byla sice ochotná hájit zájmy československých exulantů, nicméně do dění v Československu na žádost exilu zasahovat odmítala.⁴⁵ Svět byl tehdy v neustupující tenzi studené války a zásah Kanady do jednoho ze satelitů východního bloku by jistě mohl znamenat ostrou reakci SSSR.

Obě kanadské rezidentury měly v podstatě stejné úkoly. Lišily se ale v jiných aspektech. Pár z nich bude zmíněno v následujících podkapitolách, které se rovněž zaměří na stručnou charakteristiku těchto pracovišť, především z hlediska personálního obsazení.

3.1.1 Rezidentura Ottawa

První zpráva o ottawské rezidentuře pochází z roku 1953 a její aktivita sahá údajně až do roku 1984. Podle Čelovského sídlila rezidentura na československém velvyslanectví, které se nacházelo v jedné z vil na Clemow avenue.⁴⁶ Tato informace se současně shoduje s hlášením v operativní korespondenci.⁴⁷

Mezi lety 1953 a 1984 se zde vystříдалo dvacet čtyři rozvědčků. Z tohoto počtu se podařilo identifikovat 5 rezidentů. Prvním rozvědčíkem, kterého se na rezidentuře podařilo odhalit, byl Jaroslav Skácil⁴⁸, s krycím jménem Stehlík. Jako pravděpodobně první kanadský rezident měl před sebou nelehký úkol – uvést do chodu ottawskou

---

⁴⁴ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 12404 I. S SNB.

⁴⁵ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 53.

⁴⁶ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 28.

⁴⁷ ABS, f. I. správy SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 80079 I. S SNB (arch. č. AS-3782 I. S SNB), Operativní korespondence z 24. 6. 1955.

⁴⁸ Jeho personální spis nebyl dohledán.

rezidenturu. Skáčil byl po dvou letech nahrazen Milanem Kleníkem⁴⁹, krycí jméno Kolda. S ním se osobně střetl Bořivoj Čelovský, což popsál v již zmiňované knize *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Kleník byl následně vystřídán Ladislavem Soškou⁵⁰, krycí jméno Bergl. Jako rezident na ottawské rezidentuře působil i Václav Louda⁵¹, v Kanadě známý zejména jako Linhart. Po něm se pak podařilo dohledat už pouze jméno Josef Svoboda⁵², který vystupoval pod krycím jménem Soukal. Identifikován byl rovněž i jeden zástupce rezidenta – Miroslav Čech, s krycím jménem Čada, který údajně

---

⁴⁹ Milan Kleník byl před vstupem do rozvědných služeb zaměstnán ve Vítkovických železárnách, kde pracoval jakou soustružník kovů, později mu byla přidělena práce na protiletectvých krytech. Za první republiky ani za okupace nebyl v žádné politické organizaci, a tak mohl bez obtíží vstoupit v roce 1946 do KSČ. Následně se stal členem SNB a absolvoval školu pro odborný výcvik příslušníků SNB v Jihlavě. Po ukončení výcviku v roce 1950 se přemístil k ministerstvu vnitra. O čtyři roky později byl přemístěn k I. správě MV a zařazen do operativní školy. V roce 1956 byl vyslán na rezidenturu v Ottawě, kde zastávala funkci rezidenta. Jeho práce na rezidentuře byla zpočátku hodnocena velice pozitivně. Poté co se však na rezidenturu infiltroval Bořivoj Čelovský a Kleník s ním navázala nadstandardní přátelský kontakt do té míry, že mnohdy překračoval nařízení pražské centrály, byl z rezidentury vyhoštěn. Posléze však působil jako zástupce rezidenta v Bagdádu. Po návratu v roce 1963 pracoval na úseku Saúdská Arábie, Jihovýchodní Asie a Středního východu. V roce 1968 však Kleník záhadně mizí z rozvědné sféry. V dokumentech je uvedeno, že byl v příslušném roce vyjmut ze stavu příslušníku ministerstva vnitra. Důvodem mělo být úmrtí. Zemřel tedy ve věku 45 let. Okolnosti jeho úmrtí nebyly dohledány. ABS, f. Personální spisy sign. 627/1923, Milan Kleník.

⁵⁰ Ladislav Soška pracoval před vstupem do služeb rozvědky MV ve Vítkovických železárnách jako modelář kovů. Spolu s rodiči vstoupil do KSČ již roku 1945. Téhož roku byl přijat k SNB a zařazen jako frekventant do školy SNB. Po jejím absolvování byl zařazen do krajského velitelství StB Brno, kde složil roku 1949 přísahu. Postupně se vypracoval na pozici nadporučíka. V roce 1955 se dostal do I. správy MV, tedy československé rozvědky. Za vynikající výsledky byl poslán do rozvědné školy v SSSR. Po návratu v roce 1958 byl jmenován zástupcem náčelníka I. oboru a o rok později je vyslán do Kanady, aby řídil rezidenturu v Ottawě. Po příjezdu Václava Loudy se s ním v roce 1961 ve funkci rezidenta na rok vystřídal a stal se jeho zástupcem. Na počátku měl problémy s jazykovou bariérou a zaměřoval se spíše na operace související s československým exilem. Styky, které navázal, nebyly pro centrálu dostačující. V druhé polovině svého pobytu na rezidentuře se však situace změnila a jeho práce je vyhodnocena kladně – podařilo se mu získat několik zahraničních styků a také úspěšně řídil přítomné agenty. Jeho manželka se úspěšně podílela na chodu rezidentury v roli zapisovatelky. Po návratu z rezidentury roku 1963 je povýšen do hodnosti majora a o pět let později je poslán na rezidenturu Lagos v Nigérii. Po srpnové okupaci se Soška začal názorově vyhraňovat a výrazně se klonil k myšlenkám reformních komunistů, a pravděpodobně proto byl také z rezidentury odvolán. Nakonec byl roku 1972 odvolán ze služebního poměru. ABS, f. Personální spisy sign. 3845/1922, Ladislav Soška.

⁵¹ Václav Louda byl za druhé světové války totálně nasazen v Düsseldorfu. Kvůli špatnému zdravotnímu stavu se však vrátil poměrně brzy zpět do ČSR, kde se živil jako dělník na stavbách. Do KSČ vstoupil roku 1945, kdy mu bylo současně doporučeno, aby nastoupil do Krajské politické školy strany pro důstojníky. Školu však nedokončil a místo toho začal pracovat jako organizační úředník pro Rudé právo. Roku 1948 absolvoval Ústřední politickou školu pro pracovníky stranického tisku a stal se inspektorem. Na této pozici řídil administraci a náborové práce stranického tisku. Po vykonání služební přísahy byl přijat roku 1952 do rozvědné školy I. správy MV. Vzhledem k jeho dobré znalosti angličtiny a osvědčení v praxi byl roku 1956 pověřen řízením rezidentury v Londýně. Kvůli špatnému zdravotnímu stavu byl však z rezidentury po krátké době odvolán. I přesto, že se v Londýně v rámci své pozice choval velice zbrkle, byl v roce 1961 vyslán do Kanady na ottawskou rezidenturu. O rok později však požádal kvůli zhoršujícímu zdravotnímu stavu o stažení z pracoviště. Než mu byl povolen návrat do ČSR, působil chvíli na rezidentuře v New Yorku, kde získal mnoho styků, které však nedokázal efektivně využít. Roku 1964 je však opět vyslán na rezidenturu, tentokrát do Indie. Louda také určitou dobu pracoval pro kontrarozvědku. Byl de facto činný až do roku 1978, kdy podal kvůli neúnosnému zdravotnímu stavu žádost o uvolnění ze služebního poměru. ABS, f. Personální spisy sign. 3489/26, Václav Louda.

⁵² Jeho personální spis nebyl dohledán.

zastupoval Milana Kleníka. Na základě dochovaných dokumentů byla odhalena i přítomnost dvou žen, které sem odcestovaly jako doprovod svých manželů. Jejich funkce na rezidentuře však nebyla dohledána. Obecně však platí, že velice častou funkcí žen na rezidentuře byla sekretářka či zapisovatelka.

Vzhledem ke skartaci velkého množství svazků, které si rozvědka ke svým zahraničním pracovištím evidovala, není vyloučeno, že počet zaměstnanců ottawské rezidentury mohl být i daleko vyšší.⁵³

Dle dochovaných materiálů v Archivu bezpečnostních složek nebyla ottawská rezidentura úspěšná tak, jak si bezpečnostní orgány představovaly. Zaměstnanci se zde poměrně často měnili a to především kvůli neschopnosti plnit stanovené úkoly „profesionálně“. Někteří z rozvědků měli na svědomí pár drobnějších deliktů v podobě nadměrného požívání alkoholu ve službě, apod. Jako příklad lze uvést již zmíněného Milana Kleníka. Ten se při zajišťování styku s jedním z emigrantů choval, dle rozvědky, možná až příliš přátelsky a zapomněl při tom na svůj úkol.⁵⁴ Jedním z důvodů častého střídání zaměstnanců na rezidentuře mohla být i změna názoru zejména ve vztahu k srpnovým událostem v Československu v roce 1968. Přesto, že neměla rezidentura takový význam, jak si hlavní správa rozvědky představovala, fungovala i tak poměrně dlouho, přesněji řečeno 31 let.

3.1.2 Rezidentura Montreal

O montrealské rezidentuře se prameny zmiňují poprvé v roce 1954. Poslední záznam o rezidentuře pochází z roku 1990, což znamená, že fungovala o 5 let déle než rezidentura v Ottawě.⁵⁵ Je možné, že zde byla založena kvůli vysokému počtu československých emigrantů.⁵⁶ Na základě legalizačních funkcí jednotlivých rozvědků lze konstatovat, že příslušná rezidentura mohla sídlit na československém generálním konzulátu v Kanadě. Při rezidentuře Montreal byla ještě v rámci zde probíhající Světové výstavy v roce 1967 zřízena dočasně fungující rezidentura EXPO 67.

Dle pramenů se zde vystřídalo 31 zaměstnanců, včetně těch, kteří pracovali na rezidentuře EXPO 67. Z příslušného počtu se podařilo odhalit 2 rezidenty (Jiří

---

⁵³ AMZV, *kartotéka*.

⁵⁴ ABS, f. Personální spisy sign. 627/1923, Milan Kleník.

⁵⁵ *Tamtéž*.

⁵⁶ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 12404 I. S SNB.

Svoboda⁵⁷ a Miloš Rudolecký⁵⁸) a 3 zástupce rezidentů (Ladislav Weidinger⁵⁹, Jindřich Mládek⁶⁰ a Josef Čermák⁶¹). V dochovaných materiálech nebyla zaznamenána, na rozdíl od ottawské rezidentury, ani jedna žena. Opět je zde nutné počítat s tím, že doplňující materiály mohly být skartovány a počet zaměstnanců tedy nemusí být kompletní.

V porovnání s Ottawou měla rezidentura v Montrealu údajně větší význam, což může mít souvislost i se zmiňovanou speciálně zřízenou rezidenturou EXPO 67 v rámci stejnojmenné světové výstavy, která se v roce 1967 nesla v duchu hesla *Člověk a jeho svět*. Řízením rezidentury byl pověřen zmiňovaný Jiří Svoboda, který zde působil necelý rok. Na výstavě mělo svůj pavilon i Československo – byl údajně pátým nejnavštěvovanějším, a tak do Kanady mířilo i spousta Čechoslováků. Hlavní úlohou rezidentury EXPO 67 právě dohled nad československými návštěvníky výstavy. Její zaměstnanci se měli postarat o to, aby se někdo z přítomných nepokusil v Kanadě zůstat či kontaktovat československý exil nebo kanadskou zpravodajskou službu. Rozvědčici se měli také v rámci výstavy pokusit navázat nové styky a získat informace ve vztahu k československému exilu či kanadské rozvědce. Pár rozvědných signálů, které byly

---

⁵⁷ Jiří Svoboda pracoval před vstupem do rozvědných služeb jako instalatér. Následně se živil jako mechanik v továrně. Od roku 1945 je členem KSČ. Ve straně působil jako kádrový referent. O tři roky později se stal předsedou závodní organizace KSČ a velitelem milic. Od roku 1949 pracoval u ministerstva vnitra – byl kmenově zařazen k SNB a vypracoval se na pozici krajského náčelníka KS StB Brno. Roku 1956 Svoboda absolvoval operativní školu pro pracovníky MV v SSSR. V rámci kádrových změn ve vedení v roce 1964 byl jmenován do nového vedení I. oboru – zodpovídal za americký úsek a analytické oddělení. O tři roky později byl vyslán do kanadského Montrealu a pověřen řízením specifické rezidentury EXPO 67 zřízené v rámci stejnojmenné světové výstavy. Svoboda se měl na rezidentuře údajně potýkat s jistými komplikacemi, které nakonec vedly k jeho odvolání ještě téhož roku. Srpnové události v roce 1968 Svoboda ostře odsoudil, což byl následně donucen odvolat a provést důkladnou sebekritiku svého „unáhleného“ názoru. Veřejné odsouzení vlastního postoje mu nakonec pracovní pozici zachránila. Roku 1970 byl dokonce vyslán opět v pozici rezidenta na Světovou výstavu do japonského Ósaka, kde se mu podařilo zabránit protisovětské provokaci připravenou československými umělci a architekty. To mu nepochybně zlepšilo reputaci a před odchodem do důchodu v roce 1978 zastával ještě mnoho stranických funkcí. ABS, f. Personální spisy sign. 4056, Jiří Svoboda.

⁵⁸ Jeho personální spis nebyl dohledán.

⁵⁹ Ladislav Weidinger pracoval před vstupem do rozvědky jako dělník. Do KSČ vstoupil stejně jako předchozí rozvědčici v roce 1945. K ministerstvu vnitra byl přijat roku 1952, získal zde hodnost mladšího strážmistra SNB. V té době byl rovněž zařazen do rozvědné školy I. správy MV, aby se později mohl stát zástupcem náčelníka rezidentury v kanadském Montrálu, kam byl vyslán v roce 1954. Jeho práce na rezidentuře byla hodnocena velice kladně – řídil zde dva ideové spolupracovníky, rozpracoval několik „typů“ a provedl řadu „verbovek“. Za práci na rezidentuře byl povýšen do hodnosti nadporučíka a bylo mu uděleno „vyznamenání za službu vlasti“. Po návratu z rezidentury v roce 1958 pracoval v rámci rozvědky na úseku Kanady jako starší referent. Roku 1961 byl povolán do úřadu rezidenta na pracoviště ve Washingtonu. Během jeho pobytu v USA se však údajně projevil jeho nedostatek v analytickém zaměření jeho práce. V roce 1966 odjel studovat rozvědnou operativní školu do SSSR, kterou úspěšně dokončil a byl jmenován do funkce náčelníka 6. odboru I. správy MV. Vzhledem k tomu, že se ve funkci osvědčil, byl vyslán na rezidenturu do Pekingů, kde zastával funkci rezidenta. Roku 1980 byl uvolněn ze služebního poměru a odešel do důchodu. ABS, f. Personální spisy sign. 4095/ 1926, Ladislav Weidinger.

⁶⁰ Jeho personální spis nebyl dohledán.

⁶¹ Jeho personální spis nebyl dohledán.

operativně využitelné, údajně vzniklo.⁶² Rezidentura měla rovněž zabránit případným provokačním akcím západních zpravodajských služeb.⁶³ Nad rámec aktivit rezidentury zde údajně působila ještě kontrarozvědka, která se starala o to, aby se nepřátelské tajné služby nepokusily nabádat československé občany k emigraci nebo je získat jako své spolupracovníky. Podle rozvědky rezidentura stanovený plán splnila, k jejímu odhalení nedošlo a „*prestíž ministerstva vnitra tak poškozena nebyla*“.⁶⁴

---

⁶² ABS, f. Personální spisy sign. 4056, Jiří Svoboda, s. 130.

⁶³ MIKLOVIČ, Michal. Paměť a dějiny: *Rezidentura EXPO-67. ŠtB na světové výstavě v Montreale* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky [online]. 2011, V.(4), s. 62-71 [vid. 26. 1. 2020]. ISSN 1802-8241. Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1104/062-072.pdf>

⁶⁴ ABS, f. Personální spisy sign. 4056, Jiří Svoboda, s. 132-133.

4 Československý exil v Kanadě

Historie Čechů a Slováků v Kanadě se píše již od 16. století, nicméně tato kapitola si klade za cíl mapovat jejich přítomnost v tomto prostoru především v období, které se pojí s počáteční a vrcholnou fází studené války. Již řada událostí před druhou světovou válkou a v jejím průběhu však výrazně formovaly vývoj československé komunity v období 1945-1989 a v této souvislosti je tedy vhodné začít rokem 1920. Uvedený rok představuje mezník prvních větších imigračních vln, které do Kanady z Československa dorazily.

4.1 Československá komunita v Kanadě v letech 1920-1945

V roce 1920 přišla do Kanady početná skupina legionářů vracejících se z bojů na Sibiři. Mnoho z nich se pak po šesti měsících, které strávili ve městě Valcartier nedaleko Québecu, rozhodlo v Kanadě zůstat.⁶⁵ Výraznější příliv Čechoslováků do Kanady se pak váže do období po roce 1920. Vzhledem k tomu, že Kanada uplatňovala poměrně liberální imigrační politiku, přišlo sem během 20. let mnoho rodin z Moravy a Slovenska. Jednou z jejich pohnutek byla nepochybně, v porovnání se západní částí Československa, značně nepříznivá ekonomická situace. Lze konstatovat, že československá komunita v Kanadě měla již v této době v určitých městech poměrně dobré zázemí, a tak není divu, že moravské a slovenské rodiny mířili za lepším živobytím právě do této země. Do roku 1928 odešlo do Kanady pravděpodobně přes osm tisíc Čechoslováků.⁶⁶ Z kanadského sčítání obyvatel vyplývá, že k roku 1931 zde žilo třicet tisíc osob českého nebo slovenského lidu. Před vypuknutím 2. světové války odešlo do Kanady dalších deset tisíc.⁶⁷

Ve dvacátých a třicátých letech se rovněž v Kanadě začíná psát historie krajanských spolků, které se staraly o finanční podporu či organizaci kulturních akcí. Mezi již existující krajanské organizace, jako byla například Kanadsko-Československá podpůrná jednota (*Canadian-Czechoslovak Benevolent Association*) ve Winnipegu či Československá národní aliance (*Bohemian National Alliance*), začaly přibývat

---

⁶⁵ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 26.

⁶⁶ ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 462 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-158-3., s. 364.

⁶⁷ HODBOŇ, Jakub. *Vstříc zemi javorového listu. Neviditelné oběti komunismu v zemi javorů*. Liberec: Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci, 2006. ISBN 80-903729-0-2., s. 15.

následující. Roku 1927 byl v Torontu založen Československý podpůrný spolek (*Czechoslovak Mutual Benefit Society*), jako odnož amerických krajanských organizací pak Slovenská liga, První slovenská katolická jednota a slovenský Sokol. O rok později vznikl Slovenský robotnický spolek. Zakladatel posledního zmíněného spolku Ján Huska rovněž zahájil publikační činnost a vydával první krajanský časopis s názvem Robotnické slovo. Později se vydávalo ale i několik dalších slovenských časopisů jako např. Slovenské slovo, Naše slovo, Slovenské bratrstvo apod. Roku 1934 vzniká další slovenská, výrazně levicová, podpůrná organizace Slovenský podpůrný spolek v Kanadě (*The Slovak Benefit Society od Canada*) s tiskovinou Hlas ľudu. Z názvů spolků je zjevné, že v tomto období byli angažováni převážně Slováci. Čechů zde bylo totiž ještě poměrně málo.⁶⁸ Kromě kulturní činnosti, se také dbalo na vzdělávání a osvětu – od roku 1929 začala fungovat škola pro děti českých a slovenských krajanů. Výuka probíhala zvlášť v češtině a zvlášť ve slovenštině.⁶⁹ V meziválečném období vzniklo zhruba třicet krajanských organizací.⁷⁰

Do konce třicátých let se jednalo převážně o sociálně a hospodářsky motivovanou emigraci, nicméně od počátku druhé světové války souvisel odchod do zahraničí především s politickými událostmi v Československu. Do Kanady tedy přicházeli lidé prchající před německým nacismem, bylo mezi nimi přirozeně mnoho osob židovského původu. V této emigrační vlně se stali nejvýraznější skupinou baťovci vedení Tomášem Baťou. Skupina založila vesnici s názvem *Batawa*, kde byla postupně vybudována nová obuvnická továrna.⁷¹ Vyráběly se zde nejen boty, ale během války i zbraně. Baťova nově vybudovaná továrna se stala za války cílem mnoha Čechoslováků, kteří zde získali uplatnění. Svou roli sehrála i v boji proti nacistickému útlaku.⁷²

S příchodem války začaly vyplouvat na povrch i slovenské separatistické tendence. Jejich projev na sebe nenechal dlouho čekat ani v rámci československé komunity v Kanadě, která se v roce 1939 nakonec rozdělila na dva tábory – ten, který chtěl demokratické Československo, a ten, který prosazoval nezávislé Slovensko (*Kanadská*

---

⁶⁸ ČERMÁK, Josef. *Fragmenty ze života Čechů a Slováků v Kanadě*. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8., s. 22.

⁶⁹ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 26.

⁷⁰ ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 462 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-158-3., s. 364.

⁷¹ Obuv značky Baťa se v Kanadě vyráběla až do roku 1999

⁷² ČERMÁK, Josef. *Fragmenty ze života Čechů a Slováků v Kanadě*. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8., s. 20.

slovenská liga). S tím souvisel i rozpad několika československých spolků – mezi nimi třeba Československý podpůrný spolek na východě Kanady.⁷³

Nacistická okupace donutila k odchodu do Kanady i mnohdy opomíjené exulanty německé menšiny v Československu. Mnoho z nich se totiž nacistům vzepřelo, a proto před nimi v roce 1939 prchali. Podle studie Francise Raška přišlo v této fázi do Kanady 302 českoněmeckých rodin a 72 jednotlivců. Počet příchozích Čechoněmců se tak mohl vyšplhat až k tisícovce. Jednalo se převážně o členy sociální demokracie. K přesunu sudetských Němců do Kanady výrazně přispěla půjčka britské vlády, kterou dojednala londýnská exilová vláda Československa.⁷⁴

V průběhu války se mnoho krajanů snažilo pomáhat druhému zahraničnímu odboji a uspořádali několik sbírek na podporu Červeného kříže. Někteří dokonce dokázali zaslat balíčky vojákům přímo na frontu. Po setkání prezidenta Beneše se čtyřčlennou delegací Čechoslováků (G. K. Pokorný, K. Buzek, A. Springl, G. Přístupa) z Toronta, ke kterému došlo v Chicagu záhy po okupaci, byla založena centrální krajanská organizace. Národní aliance Slováků, Čechů a Podkarpatských Rusínů byla založena na prvním československém kongresu, který se konal 24. a 25. června 1939 v kostele *Church of All Nations*.⁷⁵ V roce 1940 se přejmenovala na Československou národní alianci⁷⁶. Jejím cílem byla materiální podpora na osvobození Československa. Aliance se rozrostla o několik členů a odboček po celé Kanadě zejména díky členům Karlu Buzkovi a Petru Klimkovi.⁷⁷

Kromě Tomáše Bati odešlo během druhé světové války do Kanady i několik dalších československých podnikatelů – lesníci, bratři Koernové, kteří si ve Vencouveru založili dřevařskou společnost Alaska Pine Company⁷⁸, Slovák Štefan Roman, pozdější majitel uranových dolů Denison Mines, a další.⁷⁹

---

⁷³ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 27.

⁷⁴ RAŠKA, Francis. The Emigration of Sudeten German Social Democrats to Canada in 1939. *Acta Universitatis Carolinae: Studia Territorialia* [online]. 2003, roč. 3, č. 5, s. 135-150 [vid. 23. 7. 2020]. ISSN 2336-3231. Dostupné z: <http://stuter.fsv.cuni.cz/index.php/stuter/article/view/177/0>

⁷⁵ HODBOŇ, Jakub. *Vstříc zemi javorového listu. Neviditelné oběti komunismu v zemi javorů*. Liberec: Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci, 2006. ISBN 80-903729-0-2. s. 15.

⁷⁶ Czechoslovak National Alliance

⁷⁷ ČERMÁK, Josef. *It all started with Prince Rupert, The Story of Czechs and Slovaks in Canada*. Luhačovice: Atelier, 2003. ISBN 80-85948-49-4. s. 158.

⁷⁸ *Tamtéž*, s. 277.

⁷⁹ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 29.

Z výše uvedených poznatků lze vyvodit, že komunita Čechoslováků v Kanadě byla od počátku 20. let dobře organizovaná. I přes národnostní spory, které přinesla druhá světová válka, se přece jen kontinuita mnoha krajanských organizací zachovala, co víc, spolkům se dařilo i expandovat. Byly založeny nové klíčové instituce, z nichž nejvýznamnější bylo Československé národní sdružení a Masarykův ústav (*Masaryk Memorial Institute*) založený v únoru roku 1945, který se staral o kulturní záležitosti a sociální potřeby. Díky němu vzniklo v Torontu ubytovací, rekreační a vzdělávací středisko pro Čechy a Slováky.⁸⁰ Dalšími kulturně založenými organizacemi byl ale i Komenského ústav (*Institute Comenius*) v Montrealu či Český kulturní klub v Ottawě.⁸¹

Českoslovenští uprchlíci z obou poválečných vln měli na základě odlišných životních zkušeností i rozdílný pohled na domov a národní kulturu. Někteří se chtěli co nejrychleji integrovat do kanadské společnosti. Jiní se ale nadále zajímali o dění v Československu a snažili se svým druhům pomoci nejen finančně, ale mnohdy i politicky. Klíčovou roli v tomto ohledu sehrály právě krajanské organizace, nejzásadnější pravděpodobně již zmiňované Československé národní sdružení v Kanadě se svými dalšími filiálkami.⁸²

4.2 Emigrační vlna po únorovém převratu v roce 1948

Další pravděpodobně nejmasivnější příliv československých emigrantů přišel po komunistickém státním převratu v únoru 1948. Do Kanady mířili především političtí uprchlíci, ale i mladí, vzdělaní a talentovaní lidé, kteří viděli nedemokratické úmysly nastupujícího režimu už v jeho zárodku. V letech 1948-1952 tak Kanada údajně přijala více než deset tisíc Československých uprchlíků, zejména z uprchlických táborů v Rakousku a Německu. Po zavedení přísné vojenské ostrahy na československých hranicích v roce 1952, počet lidí, kterým se podařilo ze země uprchnout, rapidně klesl.⁸³

S poúnorovou emigrací souvisela ale i změna agendy československých organizací v Kanadě, která se přeorientovala na téma československých uprchlíků, především na

---

⁸⁰ ČERMÁK, Josef. Fragmenty ze života Čechů a Slováků v Kanadě. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8., s. 29.

⁸¹ PÍCHOVÁ T., Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D., s. 16.

⁸² *Tamtéž.*

⁸³ ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. Dějiny Kanady. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 462 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-158-3., s. 364-365.

oblast jejich materiální a finanční podpory. Prostředky pro tento nelehký úkol se krajanské komunitě podařilo sehnat jak mezi svými členy, tak širokou kanadskou veřejností. Tato pomoc putovala za Čechoslováky do uprchlických táborů v Německu, Rakousku a Itálii. Dopis Františka Němce z kanadské Ottawy z roku 1948 dokládá, že se celá řada krajů také snažila co nejrychleji pro Čechoslováky v táborech zajistit víza do Kanady. Během roku 1948 se podařilo u kanadské vlády dojednat tisíc míst, což podle Němce na tehdejší poměry velký úspěch.⁸⁴ Poté, co se některým Čechoslovákům podařilo dostat do Kanady, měli plnou podporu komunity v integraci do nové společnosti.⁸⁵ V kontextu začleňování nově příchozích se významnou měrou podílel exilový tisk. Podstatné informace pro exulanty poskytovalo od roku 1950 periodikum *Nový domov*. Zde byly například otištěny kanadské směrnice pro získání kanadského občanství. Jednou z důležitých podmínek k nabytí občanství byla angličtina, a tak *Nový domov* začal šířit kontakty na lektory angličtiny či přímo otiskl pár lekcí.⁸⁶

S možností emigrovat do Kanady souvisel i závazek k roční páci v dolech, na farmách, nebo lesích, kterému se muselo mnoho Čechů a Slováků podvolit, aby mohli vůbec získat lodní lístek do Kanady. Mnoho exulantů tak muselo po dobu jednoho roku vykonávat práci sahající hluboko pod jejich kvalifikaci. Velice často se ale stávalo, že byla lhůta jednoho roku, bez povolení kanadských úřadů, zkracována.⁸⁷

Na vytváření pracovních míst pro své krajany se podíleli, s podporou federální vlády, i kanadští podnikatelé českého původu. V tomto ohledu sehrála důležitou roli hlavně firma *Bata Shoe*.⁸⁸ Ta si své zaměstnance vybírala už, když byli v uprchlických táborech a čekali na svá víza do Kanady.⁸⁹

Československá komunita v tomto období nezapomínala ani na své krajany žijící pod komunistickým terorem v srdci Evropy a zasílala vybraným skupinám obyvatel

---

⁸⁴ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 343.

⁸⁵ HODBOŤ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 35.

⁸⁶ HÁJEK, Lukáš. *Nový domov – exilové periodikum Čechoslováků v Kanadě mezi lety 1950-1968*, Liberec, 2010. Kvalifikační práce. Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci. Konzultant Mgr. Jan Goll, s. 17

⁸⁷ HODBOŤ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 35.

⁸⁸ PÍCHOVÁ T., *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D., s. 15.

⁸⁹ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 343.

materiální a finanční podporu skrze Československý červený kříž sídlící v Praze. Část financí poskytl údajně i Kanadský spojenecký fond pro obnovu (*Canadian United Allied Relief Fund*).⁹⁰

Je zřejmé, že poúnorová éra znamenala pro československou komunitu v Kanadě velký příliv nových členů. I oni se začali angažovat v krajanských organizacích, což paradoxně vedlo k mnoha interním sporům. Příchod mladých lidí přinesl nové pokrokové názory ohledně organizace a vedení krajanských spolků, které narážely na představy starousedlíků. Docházelo tedy k častým mezigeneračním konfliktům, jež byly čas od času doplněny i těmi národnostními – česko-slovenskými. Začátkem 60. let se však situace začala uklidňovat, z rozkolu zůstalo pouze významné periodikum *Naše hlasy*. To se často snažilo o prezentaci alternativních a kritických návrhů k oficiálním exilovým stanoviskům.⁹¹

Přesný počet Čechů a Slováků, kteří přišli do Kanady mezi lety 1948 a 1950, není známý, nicméně se odhaduje, že jich mohlo být okolo deseti tisíc.⁹² S jistotou však lze říci, že dle sčítání obyvatelstva z roku 1951 žilo v Kanadě téměř šedesát čtyři tisíc Čechoslováků.⁹³

4.3 Emigrace do Kanady po sovětské invazi v roce 1968

Vývoj událostí druhé poloviny 60. let v Československu přinesl kupodivu další konflikt uvnitř československé komunity v Kanadě. Tentokrát spočíval v otázce spolupráce s „reformovaným“ komunistickým režimem Alexandra Dubčeka založeném na postupném uvolňování a případné obnově reformovaného Československa na základě Košického programu. Starší krajané působící kolem exilového tisku *Nový domov* a Masarykova ústavu se stavěli k jakékoliv spolupráci s komunisty zásadně odmítavě.

---

⁹⁰ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 37.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 39-42.

⁹² ŠPAČKOVÁ, Pavla. *Immigration of Czechs and Slovaks to Canada*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jiří Flajšar, Ph.D. s. 18.

⁹³ PÍCHOVÁ T., *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D., s. 15.

Někteří pouňoroví exulanti sdružení kolem periodika *Naše hlasy* si naopak jistou formu spolupráce dokázali představit.⁹⁴

Náhlá změna poměrů v srpnu 1968 vedla k prudké změně v československém exilu obecně. Situace v exilových komunitách byla téměř srovnatelná s únorovým převratem v roce 1948. Krajané v Kanadě se rozhodli opět jednat – jejich první kroky směřovaly ke kanadským vládním orgánům, aby upozornili na činy bezpráví odehrávající se v ČSR. Během srpna se členové československé komunity všemožně snažili přimět kanadskou stranu, aby se zabývala závažnou situací v jejich vlasti. Využívali k tomu různé prostředky, ať už to byly demonstrace před kanadským parlamentem, nebo využití všech důležitých kontaktů, které exil za svoje působení v Kanadě získal. Krajané dokonce vypracovali rezoluci, kterou předložili kanadské vládě 26. srpna 1968. Žádali v ní, aby kanadská vláda protlačila jejich zájmy do agendy Valného shromáždění OSN a vynesla tak požadavek na obnovení svobodných poměrů v Československu i za cenu vojenské intervence.⁹⁵ Explicitně tlumočit zájmy Čechoslováků však Kanada odmítla a rozhodla se zaujmout spíše vyčkávací stanovisko. Když si však kanadské ministerstvo zahraničí po dvou týdnech všimlo neustávajícího přílivu československých uprchlíků v Rakousku, rozhodlo se uprchlický status československým utečencům udělit. Do jaké míry se o to zasloužily krajané organizace, je předmětem spekulací.⁹⁶

Zde také nutno podotknout, že Kanada byla od roku 1949 členem Severoatlantické aliance (*North Atlantic Treaty Organisation*, NATO). Při projednávání způsobu pomoci Československu musela tedy Kanada jednat i v kontextu svého členství v příslušné organizaci – body jednání se týkaly ochrany hranic Československa a podání pomocné ruky nové vlně uprchlíků. Vojenskou intervenci však i přes nátlak československého exilu Kanada nikdy nezvažovala.⁹⁷

Kanadská vláda zahájila počátkem září roku 1968 limitovaný imigrační program pro Čechy. Uvolnila tak dva miliony dolarů na pokrytí cestovních výloh a začlenění dvou tisíce uprchlíků. Ve snaze získat co největší počet vzdělaných Čechoslováků, byl

---

⁹⁴ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 50.

⁹⁵ HODBOŇ, Jakub. *Politické aspekty československého exilu v Kanadě 1948-1989*, Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 53

⁹⁶ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 53.

⁹⁷ MADOKORO, Laura. Canada and the Pague Spring Refugees. *Canada's Journal on Refugees* [online]. 2010, roč. 6, č. 2, s. 162 [vid. 9. 4. 2020]. ISSN 1920-7336. Dostupné z: <https://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/view/30618>

ustanoven speciální tým pod vedením poslance Andrewa Thompsona, který se vydal do Vídně, aby tento kanadských požadavek, a sice vybrat z řad Čechoslováků zejména intelektuály, mohl naplnit. Působnost imigračního programu byla posléze ještě rozšířena, a to na československé studenty, kterým Kanada povolila pokračovat ve studiu na svých univerzitách. Do Toronta dorazila 15. září 1968 první skupina uprchlíků v počtu dvě stě tři. Mnozí z nich už měli v Kanadě rodinné příslušníky, tudíž byla jejich cesta do Kanady o něco jednodušší.⁹⁸

Sovětská invaze v srpnu 1968 tedy vedla k dalšímu odlivu obyvatelstva z Československa. Kanadská vláda proto nakonec přijala mimořádné imigrační opatření a poskytla v období let 1968-1969 azyl až dvacet jedna tisícům československých exulantů. Snažila se však těchto okolností využít ve svůj, zejména ekonomický, prospěch, a proto se při poskytování útočiště zaměřila na lidi vzdělané a nadané. Patřili mezi ně především studenti a mladí lidé, kteří chtěli dostat šanci uplatnit své schopnosti ve svobodné zemi, ale i řada renomovaných intelektuálů. K nim se řadil například spisovatel a publicista Josef Škvorecký či geolog Jiří Krupička. Díky znalosti angličtiny či francouzštiny se mnoho z nich dokázalo poměrně snadno uchytit na kanadském trhu práce i ve větších městech, jako byl Vancouver nebo Toronto.⁹⁹

Ke snazší integraci nových exulantů a jejich rychlejšímu zapojení do krajanských organizací výrazně napomohli již etablovaní krajané, stejně jako tomu bylo v roce 1948. Proto krátce po srpnových událostech vzniklo několik nových spolků, které nově příchozí sdružovaly. Už v roce 1966 vznikl v Ottawě Klub nových (*Newcomers Club*), který se kromě pomoci v začleňování podílel i na přípravě demonstrací proti okupaci v Československu. V tomto ohledu se také angažovalo nově vzniklé periodikum *Hlas nových*, později přejmenované na *Kanadské listy*.

V Torontu začala fungovat Imigrační kancelář ČSNS. O zajištění materiální pomoci se staral dámský odbor, který byl založený v rámci ČSNS již v roce 1960 – pomoc směřovala nejen k nově příchozím, ale i do utečeneckých táborů v Evropě. Montreal pomáhal skrze tzv. Montrealské bazary, jejichž výtěžek opět putoval na pomoc nováčkům i uprchlíkům v Evropě. Česká kampaň (Czechoslovak Credit Union

---

⁹⁸ MADOKORO, Laura. Canada and the Pague Spring Refugees. Canada's Journal on Refugees [online]. 2010, roč. 6, č. 2, s. 164-166 [vid. 9. 4. 2020]. ISSN 1920-7336. Dostupné z: <https://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/view/30618>

⁹⁹ ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-158-3., s. 365.

Limited) se nově příchozí smažila podpořit tak, že jim poskytovala výhodné úvěry a půjčky.¹⁰⁰

I přes všechny tyto snahy se nová vlna Čechoslováků do exilového života očividně příliš zapojovat nechtěla. Po zkušenostech s poúnorovými emigranty to bylo rozhodně překvapující zjištění. Režimem „vycvičení“ nově příchozí Češi a Slováci jakoby zapomněli na možnosti společenského života. To ale nebyl jediný problém, se kterým se musela československá komunita potýkat. Do Kanady přišlo tehdy i mnoho lidí, kteří se v Československu hlásili ke komunistické straně a aktivně se zapojovali do její činnosti. Před československou antikomunisticky laděnou komunitou tedy vyvstala otázka, zda mezi sebe a do svých spolků přijmout i takové emigranty. Nakonec je přeci jen mezi sebe přijala, protože, jak uvádí Jeřábek, právě tito lidé byli důkazem nefunkčních a utopistických představ československého režimu.¹⁰¹

Za pozitivní změnu uvnitř československé komunity lze však rozhodně označit mizející spory z 50. let. Krajské organizace a jejich frakce spolu začaly opět spolupracovat. Snahy upozornit kanadské orgány na nepřijatelné chování Sovětů v Československu je dokázalo opět spojit. Jejich jednotnost lze dokázat na organizaci protestních akcí – jedna z nejrozsáhlejších proběhla v Ottawě hned na první výročí okupace, tedy 21. srpna 1969. Organizace celé akce se ujala především ottawská odbočka ČSNS. Exilová periodika o ní informovala celé léto. Uveďme alespoň titulek, pod kterým do této tematiky přispíval svými články bývalý národní socialista Ota Hora: „*Naše povinnost 21. srpna 1969: Vyburcovat svobodný svět – Volat o pomoc za umlčený národ*“.¹⁰² Komunitu údajně ještě více vyburcovaly zprávy, které informovaly o tom, že Sověti se chystají prohlásit Československo za další sovětskou republiku. Protestní akce dostala takový rozměr, že o ní informovala média po celé Kanadě. K medializaci navíc přispěla i oficiální návštěva představitelů Sovětského svazu v Kanadě a kanadských politiků v SSSR. Krajané se proto snažili do toho setkání protlačit i jednacím bodem okupace v Československu, což se bohužel nepovedlo.¹⁰³

---

¹⁰⁰ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 57-58.

¹⁰¹ JEŘÁBEK, Vojtěch. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*. Brno: Stilus, 2005. ISBN 80-903550-0-5. s. 158.

¹⁰² HODBOŮ, Jakub. *Politické aspekty československého exilu v Kanadě 1948-1989*, Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 60.

¹⁰³ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 59-61.

Mimo spolky a kluby, které byly již zmíněny, bylo založeno v Kanadě, nejen pro nové československé přistěhovalce, ještě několik dalších. Politické vězně padesátých let sdružoval *Klub bývalých politických vězňů – K 231*.¹⁰⁴ V *Československé obci legionářské* se scházeli účastníci vojenského odboje. Vznikla zde i pobočka mezinárodní organizace *Československých skautů v exilu*. Založena byla také Společnost pro vědu a umění (*Czechoslovak Society for Arts and Sciences*) sdružující československé vědce a umělce, která funguje dodnes.¹⁰⁵

4.4 Československý exil v Kanadě v 70. letech

K českému či slovenskému občanství se v roce 1971 dle kanadského censu hlásilo přibližně osmdesát dva tisíc osob¹⁰⁶, jejichž hlavní náplní v československém exilu bylo během 70. let pořádání protestních akcí a demonstrací. Ty probíhaly zejména v Ottawě a Torontu. V kontextu protestů proti situaci v bývalé vlasti nezaháel ani exilový tisk, který o nich informoval Čechoslováky v různých koutech Kanady.¹⁰⁷

Sedmdesátá léta obecně znamenala intenzivnější spolupráci československého exilu po celém světě. Nejčastějšími institucionálními partnery bylo sokolské hnutí, Československá společnost pro vědu a umění, Československá národní rada Americká (*Czechoslovak National Council of America*) a zvláště pak Rada svobodného Československa. V té se angažovali přední představitelé československého exilu v Kanadě, jako byl Ota Hora, Vladimír Krajina, Viktor Fic či Rudolf Fraštacký.¹⁰⁸ Byla to právě RSČ, která sehrála zásadní roli v procesu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (*Conference for Security and Co-operation in Europe*, KBSE), což byla největší událost 70. let v mezinárodním měřítku. Československý exil v Kanadě tedy našel nový způsob jak bojovat proti potírání demokracie v Československu.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ HODBOŮ, Jakub. *Politické aspekty československého exilu v Kanadě 1948-1989*, Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 52.

¹⁰⁵ PÍCHOVÁ, Tereza. *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D., s. 16.

¹⁰⁶ ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-158-3., s. 365.

¹⁰⁷ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 62.

¹⁰⁸ POVOLNÝ, Mojmír. *Zápas o lidská práva: Rada svobodného Československa a helsinský proces 1975-1989*. Brno: Stilus, 2007. ISBN 80-903550-9-9. s. 47.

¹⁰⁹ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 63.

Jednání probíhala nejprve ve finském Dipoli, poté v Ženevě a nakonec se přesunula do Helsinek.¹¹⁰ Účastnilo se jich 34 zemí, přičemž se jednalo o evropské země (výjimku představovala Albánie) a dvě mimoevropské země (USA, Kanada). Jednání měla údajně k projednání 96 bodů, které byly rozděleny do třech komisí – první si brala na starost otázky týkající se bezpečnosti Evropy, druhá spolupráci v hospodářských a vědeckých záležitostech, a třetí lidská práva. Závěrem se pak stal dokument zvaný Závěrečný akt (*Helsinki Final Act*) přijatý všemi členskými zeměmi 1. srpna 1975. Tento dokument však vycházel z mezinárodního práva a pozbýval jakoukoli závaznost, tím pádem se nedal tedy vymáhat. Československý exil v Kanadě i USA tedy nebyl s výsledkem vůbec spokojený, a proto se na poslední chvíli snažil, tedy před podpisem příslušného dokumentu, zasáhnout a přesvědčit obě vlády, aby výsledek jednání ještě jednou kriticky zhodnotily. To se bohužel s úspěchem nepotkalo.¹¹¹

Pozornost exilu se však za nedlouho obrátil směrem k nově vzniklé Chartě 77. RSC a ČSNS se postaralo o to, aby bylo znění Charty rozšířeno po cele Severní Americe.¹¹² V souvislosti s Chartou 77 se Čechoslováci v Kanadě a USA snažili upozornit na bezpráví páchané na signatářích Charty a poukázat tak na represivní politiku komunistické strany Československa. Smrt Jana Patočky, jednoho z prvních signatářů Charty 77 vyvolala v československém exilu po celém světě velký rozruch, a proto se ČSNS a další světové exilové organizace opět obrátily na kanadskou vládu. Kanada se i v tomto kontextu tedy zúčastnila několika dalších setkání znovuoživené Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Opět byla otevřena otázka lidských práv, o které se tentokrát jednalo v letech 1977-1978 v Bělehradě. Konference však opět nepřinesla uspokojivý výsledek, státy se pouze dohodly na tom, že je nutné v jednáních do budoucna nadále pokračovat. Nutno ale podotknout, že Kanada byla jedním z nejvýraznějších kritiků sovětských satelitů, na čemž měl částečný podíl samozřejmě československý exil v Kanadě.

Krajané se v tomto období rovněž snažili o užší spolupráci s etnickými skupinami z dalších zemí východního bloku žijící v Kanadě, a proto docházelo k zakládání organizací, které řešily společná témata. K nejaktivnějším a nejvlivnějším se řadil

---

¹¹⁰ *Tamtéž*, s. 96.

¹¹¹ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 65-67.

¹¹² POVOLNÝ, Mojmír. *Zápas o lidská práva: Rada svobodného Československa a helsinský proces 1975-1989*. Brno: Stilus, 2007. ISBN 80-903550-9-9. s. 153.

Kanadský výbor podmaněných evropských národů (*Canadian Committee of European Captive Nations*), který sdružoval spolek Estonců, Litevců, Lotyšů, Poláků, Maďarů, Ukrajinců a Čechoslováků.¹¹³

Opomenuta by rozhodně neměla být ani zmínka o exilovém *Nakladatelství Sixty-Eight Publishers*, které bylo založeno v Torontu roku 1971 Josefem Škvoreckým a jeho manželkou Zdenou Salivarovou. Nakladatelství se významně zasadilo o rozvoj české a slovenské literatury v době nesvobodného Československa. Vydalo pravděpodobně přes 220 titulů.¹¹⁴

4.5 80. léta a československý exil v Kanadě

Počátkem 80. let odešlo do Kanady téměř tisíc nových československých uprchlíků.¹¹⁵ ČSNS se dokonce podařilo s kanadskou vládou podepsat dohodu o sponzorování některých nově příchozích, a tak od roku 1981 začal fungovat společný uprchlický fond (*Refugee Fond*). Kanada v této době rovněž upravila svou imigrační politiku, která usnadnila celkový proces přesunu uprchlíků.¹¹⁶

Významným spojencem krajanů se přímo v kanadské federální vládě stal Otto Jelinek, který dokonce patřil mezi významné kanadské osobnosti. Před tím než zahájil svou politickou kariéru, byl uznávaným profesionálním bruslařem.¹¹⁷ Právě v 80. letech se Jelinkovi podařilo získat mandát v dolní komoře kanadského parlamentu, později v letech 1984-1988 zastával post ministra sportu, následně se stal ministrem veřejných prací a od roku 1989-1993 řídil ministerstvo financí. Komunita Čechoslováků udržovala kontakt s Jelinkem především přes Otu Horu.

Ani v 80. letech se nezapomínalo na prohlubování vztahů s etnickými skupinami žijícími v Kanadě. V tomto ohledu byla založena Kanadská etnokulturní rada (*Canadian*

---

¹¹³ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 68-69.

¹¹⁴ ČERMÁK, Josef. *Fragmentsy ze života Čechů a Slováků v Kanadě*. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8., s. 59.

¹¹⁵ JEŘÁBEK, Vojtěch. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*. Brno: Stilus, 2005. ISBN 80-903550-0-5. s. 169.

¹¹⁶ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 75.

¹¹⁷ ČERMÁK, Josef. *It all started with Prince Rupert: The Story of Czechs and Slovaks in Canada*. 2. dopl. vyd. Luhačovice: Atelier, 2003. ISBN 80-85948-49-4. s. 31.

Ethnocultural Council). Zástupcem československé komunity se stal Jiří Corn, který se rovněž dostal blízko k vlivným osobnostem Kanady.¹¹⁸

Po roce 1989 se počet nově příchozích Čechů a Slováků výrazně snížil. Pád komunistického režimu naopak mnoho lidí přilákal zpět do vlasti. Výjimkou je pouze rok 1997, kdy do Kanady zamířilo asi 1500 českých Romů, kteří se usadili zejména v Torontu a jeho okolí.¹¹⁹

---

¹¹⁸ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 76.

¹¹⁹ PÍCHOVÁ, Tereza. *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D., s. 16.

5 Kroky komunistického režimu proti kanadskému exilu

Pro každého, kdo se rozhodl po únoru 1948 utéct z Československa, tu byly jisté konsekvence. Ve většině případů se tyto následky týkaly nejen příslušného emigranta, ale i jeho rodinných příslušníků či přátel – ti byli ve většině případů komunistickým režimem perzekuováni. Velice časté bylo i zabavování majetku či soudní procesy s emigranty v jejich nepřítomnosti, většinou za ilegální překročení hranic. Slovo *ilegální* se v tomto kontextu váže k porušení zákonů, které postupně komunisté po únorovém převratu 1948 ve vztahu ke kontrole hranic vydali. Občané tak jinou než ilegální možnost k opuštění republiky neměli.

5.1 Opatření proti emigraci z Československa

V první řadě se komunisté snažili zajistit opatření proti útěku z Československa. O tom, že docházelo k útěkům občanů, zejména pak vrcholných představitelů československé politické scény, komunistické vedení moc dobře vědělo.¹²⁰ Z memoárů generála Františka Moravce dokonce vyplývá, že v krizovém období únorového převratu údajně předal prezident Beneš seznam těchto osob Klementu Gottwaldovi se slovy, že se komunistickému diktátu podřídí, když lidé na daném seznamu nebudou perzekuováni.¹²¹ Mimo tento seznam, si StB zpracovala ještě několik dalších – byli na něm osoby, u kterých komunisté o jejich plánovaném útěku tušili a bylo je tak nezbytné sledovat. Tyto seznamy lze dohledat v Archivu bezpečnostních složek. Když už se těmito lidem podařilo utéci, byli na základě režimních opatření v mnoha případech usmrceni nebo zatčeni krátce po přechodu československých hranic.¹²²

V souvislosti s *legalizací* komunistických opatření proti útěku občanů z Československa, byly zaváděny změny v legislativě. Hned v noci z 22. na 23. února 1948 pozbyly všechny pasy bez výjezdního povolení dle rozkazu zemského velitele SNB platnost.¹²³ Během března 1949 byla přijata nová legislativa – zákon o cestovních pasech (č. 53/1949 Sb.), který výslovně stanovoval, že na vydání pasu nemají

---

¹²⁰ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 80.

¹²¹ MORAVEC, František. *Špion, jemuž nevěřili*. Český Těšín: LEDA, 2019. ISBN 978-80-7335-609-5. s. 415.

¹²² HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 81.

¹²³ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 81.

českoslovenští občané právní nárok. Současně bylo také přijato vládní usnesení, které zakazovalo cesty do zahraničí k soukromým účelům. O výjimkách bylo rozhodováno ze strany ministerstva vnitra, následně v letech 1950–1953 toto mělo na starost ministerstvo národní bezpečnosti. Přechod státních hranic bez cestovního pasu byl do října 1948 považován pouze za přešůpek, nicméně dle § 40 nechvalně známého zákona na ochranu lidově demokratické republiky (č. 231/1948 Sb.) bylo neoprávněné opuštění republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu považováno za trestný čin, za který hrozil trest pět let odnětí svobody nepodmíněně.¹²⁴ Podle trestního zákona č. 86 z roku 1950 pak bylo emigrantům odepřeno státní občanství a jejich majetek zanechaný v Československu propadl státu.¹²⁵

Trvalo ještě pár let, než komunisté zavedli přísné a systematické hlídání hranic. Do konce roku 1948 byly hranice kontrolovány Finanční stráž – jednalo se o poválečný útvar, který původně chránil ČSR před přílivem zboží do zahraničí.¹²⁶ V listopadu 1951 byl však ministrem národní bezpečnosti Ladislavem Kopřivou v souvislosti se zákonem o ochraně státních hranic (č. 69/1951 Sb.) vydán tajný rozkaz. Tímto rozkazem bylo vyhlášeno šest předpisů, které ustanovovaly pohraniční pásma, respektive zakázané a hraniční pásmo, a povolávaly příslušníky SNB a Sbor uniformované vězeňské stráže (SVS) do těchto pásem. Příslušná opatření se dotkla více jak 300 obcí a osad.¹²⁷ Zmiňované hraniční pásmo mělo mít hloubku dva až šest, ve výjimečných případech dvanáct kilometrů kolmo na hraniční čáru. Zakázané pásmo bylo přístupné pouze pro důkladně prověřené osoby v doprovodu pohraniční hlídky. Z příslušného pásma byli vystěhováni všichni obyvatelé a vstupovat sem mohla pouze, v souvislosti s hlídáním hranic zřízena represivní složka, Pohraniční stráž (PS). Vnější hraniční pásmo byla státní hranice a jeho vnitřní, maximálně dvanáctikilometrovou, hranici tvořili ostnaté drát.¹²⁸ Na západě Československé republiky byl dokonce vybudován trojitý drátěný zátaras – jeho prostřední stěna byla po dokončení v roce 1952 pod silným elektrickým napětím.

¹²⁴ RYCHLÍK, Jan. *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*. Praha: ÚSD AV ČR, 2012. ISBN 978-80-7285-149-2. s. 12.

¹²⁵ Trestní zákon č. 86/1950 Sb. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [vid. 29. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=86&r=1950>

¹²⁶ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 82.

¹²⁷ KOVAŘÍK, David. *Proměny českého pohraničí v letech 1958–1960. Demoliční akce v českém pohraničí se zřetelem k vývoji od roku 1945*. Brno: ÚSD AV ČR – Prius, 2006, ISBN 80-7285-078-4. s. 27-28.

¹²⁸ MAŠKOVÁ, Tereza, MORBACHER, Eubomír. *Železná opona v Československu*. [online] Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 3. [vid. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/hranice/studie.pdf>

Během let 1952-1957 byla část hranice rovněž zaminována, což se vzhledem k častým úrazům pohraničních hlídek, ukázalo jako chybné řešení.¹²⁹ Dle monografie Prokopa Tomka zemřelo v pohraničních pásmech v období 1948-1989 více než 300 lidí, z nichž 143 bylo usmrceno střelnou zbraní.¹³⁰

Režim se kromě zásahů v pohraničí snažil zamezit útěku občanů i jinými způsoby. Lze je doložit na příkladu tzv. akce Kámen. Jednalo se o operaci, jejíž podstata spočívala v tom, že pro osoby, o kterých bylo zjištěno, že se chystají ilegálně uprchnout do zahraničí či nevyhovují režimu, byla agenturní cestou vytvořena umělá hranice kontrolovaná Státní bezpečností. Sem byly tyto osoby pomocí falešných převaděčů dovedeny. Příslušníci StB v přestrojení za orgány americké výzvědné služby CIC je následně odvedli na falešnou úřadovnu, kde započal výslech. Uprchlíci jim v domněni, že jsou v bezpečí, sdělovali, jak jsou s režimem v Československu nespokojení. Tyto výpovědi pak byly použity v soudním procesu proti nim. Protože se akce „Kámen“ nekontrolovatelně rozrostla do takových rozměrů, že už ji nebylo možné kontrolovat tak, aby nebyla zneužívána a prováděna z provokačních důvodů, musela být koncem roku 1949 vedením StB zakázána.¹³¹ Operace byla dokonce odhalena americkým velvyslanectvím, které proti ní 15. června 1948 ostře protestovalo.¹³²

Další cestou, kterou StB využívala v boji proti emigraci, byly tzv. kontrolní sítě (KS) – šlo o navazování na zkušenosti a praxi německé kontrarozvědky, která tyto sítě využívala v době okupace proti ilegálnímu odboji a partyzánským skupinám především na území Moravy. V praxi fungovaly kontrolní sítě tak, že se spolupracovníci či orgánové StB infiltrovali do ilegálních skupin, které takto kontrolovali. I tento plán přerostl v provokační charakter – ilegální skupiny byly vytvářeny uměle, a tak byl systém příslušné represivní kontroly postupně nabourán. Autory daných metod byli zejména pozdější poslanec Národního shromáždění Josef Paleček či a velitel KV StB v Brně Alois Zahájský.¹³³

---

¹²⁹ BROUČEK, Stanislav, GRULICH, Tomáš. *Domácí postoje k zahraničním Čechům v novodobých dějinách (1918-2008)*. Praha: Public History, 2009. ISBN 978-80-86445-26-7. s. 110.

¹³⁰ TOMEK, Pokop. *Na frontě studené války*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 978-80-87211-14-4. s. 41.

¹³¹ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 364.

¹³² KAPLAN, Karel. *Pouňorový exil 1948-1949*. Liberec: Dialog, 2007. ISBN 80-86761-69-5. s. 16-17.

¹³³ *Tamtéž*, s. 365.

Nedovolená emigrace v 50. letech tedy znamenala nemožnost návratu zpět do vlasti. I když se československá vláda snažila emigranty nalákat skrze amnestie¹³⁴, vrátilo se jich do ČSSR kolem 5 %.¹³⁵

Výrazná opatření proti útěku z Československa byla přijata pak převážně v době tzv. normalizace. Cestování a vystěhovalectví směrem na Západ bylo dle vládního nařízení z 9. října 1969¹³⁶ nežádoucí a hranice se tímto směrem de facto pro všechny občany uzavřely. Ani na základě pozvání nebylo možné získat tzv. výjezdní doložku, tedy povolení k vycestování. Existovaly tu jisté výjimky, ale těch bylo opravdu pár.¹³⁷

Vymezení vlády proti emigraci z ČSSR pak také upravoval paragraf 109 z roku 1961¹³⁸ trestního zákona o nedovoleném překročení státních hranic.¹³⁹ Podle něho byla většina dospělých osob, která bez povolení opustila Československo, v nepřítomnosti odsouzena. Trestní sazba mohla zahrnovat odnětí svobody na 6 měsíců až 5 let, nápravná opatření či propadnutí věci.¹⁴⁰ Zmíněné postihy však byly záležitostí pouze formální – československá justice neměla za hranicemi státu žádný vliv. Českoslovenští emigranti však byli zbaveni čs. státního občanství a rovněž jim byl zabaven majetek, který v ČSR zanechali.¹⁴¹

---

¹³⁴ První byla vyhlášena Klementem Gottwaldem v roce 1948 a druhá roku 1953 a 1955 Antonínem Zápotockým

¹³⁵ RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu: pasová, vízová a vystěhovalcká politika 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Česká společnost po roce 1945, sv. 4. ISBN 978-80-7285-081-50. s. 49-53.

¹³⁶ Vládní nařízení č. 114/1969 Sb. jímž se stanoví, v kterých případech může být vydání cestovního dokladu odepřeno. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [vid. 23. 7. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=114&r=1969>

¹³⁷ FIALOVÁ, Lenka. *Statistické vyčíslení emigrace z ČSSR v 80. letech 20. století*. Liberec, 2015. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lozoviuková. Ph.D. s. 35.

¹³⁸ Nahrazoval paragraf 96 trestního zákona z roku 1950 – lišil se pouze v ohledu trestní sazby, která byla podle §109 snížena na 6 měsíců až 5 let odnětí svobody. FIALOVÁ, Lenka. *Statistické vyčíslení emigrace z ČSSR v 80. letech 20. století*. Liberec, 2015. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lozoviuková. Ph.D. s. 39.

¹³⁹ Trestní zákon č. 140/1961 Sb. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [vid. 29. 7. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1961&cz=140>

¹⁴⁰ PAŽOUT, Jaroslav. *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*. Praha – Liberec: Ústav pro studium totalitních režimů – Technická univerzita v Liberci, 2015. ISBN 978-80-7494-250-1. s. 35.

¹⁴¹ FIALOVÁ, Lenka. *Statistické vyčíslení emigrace z ČSSR v 80. letech 20. století*. Liberec, 2015. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lozoviuková. Ph.D. s. 38.

5.2 Opatření proti Čechoslovákům v exilu

Proti exilu začalo aktivně vystupovat od poloviny 50. let ministerstvo vnitra, které v té době prošlo velkými reorganizačními změnami v souvislosti s příchodem nového ministra vnitra Rudolfa Baráka.¹⁴² Nejprve se prostřednictvím zahraničně-politické rozvědky začala šířit dezinformační kampaň, jejíž hlavním cílem bylo narušit jednotu exilu a to zejména přes veřejné mínění v zemi, kde se exil nacházel. Současně byla kampaň využita i v Československu pro účely tvorby propagandistického obrazu o exilu. Později se proti exilu začala uplatňovat řada aktivit zejména násilného charakteru – drobné teroristické útoky, únosy či atentáty. Moskva měla však k těmto aktivitám nesouhlasný postoj, a tak se přistoupilo k operacím, které se zakládaly spíše na psychologickém nátlaku a vydírání.¹⁴³

Výše zmíněné aktivity měli zajišťovat agenti československé civilní rozvědky, kteří se k realizaci zadaných úkolů pokoušeli pod krycími údaji vetřít například do exilových spolků. Informacemi, které zde získali, konfrontovali československé exulanty ve snaze vyřadit je z veřejného prostoru či přimět k samotnému návratu do vlasti, kde by je posléze s největší pravděpodobností komunistický aparát zdiskreditoval. Rozvědné akce se netýkaly pouze exilových organizací, ale i dalších institucí veřejného života, například vydavatelství, médií či univerzit, kde exulanti působili.¹⁴⁴

Silnou pákou komunistického režimu proti exilu se stali rodinní příslušníci a přátelé, kteří zůstali v Československu. To bylo pro exulanty obzvlášť citlivé téma – každého, kdo musel ve vlasti zanechat své nejbližší, tížila otázka jejich osudů v rukou komunistické vlády, a proto je kontrarozvědka často využívala jako rukojmí ke svým vyděračským praktikám. Mnohdy ve snaze přimět exulanty k tajné spolupráci. Nejčastěji byly využívány děti exulantů. Záležitostmi spjatými s rodinou a příbuznými exulantů se začali komunisté zabývat již v květnu 1948. Padaly takové návrhy jako například zabavování majetku, snižování platů, důchodů apod.¹⁴⁵ Jednou z navrhovaných možností byl i záměrně povolený útěk či výjezd manželky s dětmi, což

¹⁴² TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-982-9. s. 45-47.

¹⁴³ HODBOŮ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 88.

¹⁴⁴ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 80858 I. S SNB (arch. č. AS-19571 I. S SNB, arch. č. AS-19572 I. S SNB). Operativní korespondence mezi pražskou centrálou československé rozvědky a jejími rezidenturami v Kanadě.

¹⁴⁵ BROUČEK, Stanislav, GRULICH, Tomáš. *Domácí postoje k zahraničním Čechům v novodobých dějinách (1918-2008)*. Praha: Public History, 2009. ISBN 978-80-86445-26-7. s. 111.

mělo exulanta zahltit starostmi o zajištění rodiny a tím omezit jeho politické aktivity. V 50. letech se naopak StB začala zaměřovat na perzekuci blízkých osob tzv. vůdců politického exilu. Dokonce byl proti těmto osobám vypracován „Návrh na preventivní opatření proti příbuzným prominentních uprchlíků a preventivní a represivní opatření proti zbytkům buržoazie, kteří se staví záporně k lidově demokratickému zřízení v ČSR“. Za prominentní uprchlíky byli v případě československého exilu v Kanadě považováni zejména Vladimír Krajina a Ota Hora.¹⁴⁶

Jako příklad využívání rodinných příslušníků k vydírání exulantů bych opět zmínila memoáry historika Bořivoje Čelovského, který popisuje situaci s podáním žádosti o výjezdní povolení k návštěvě do Kanady pro svoji matku, což rozvědky využila, aby Čelovského přiměla k tajné spolupráci. Ovšem v tomto případě rozvědky netušili, že to byl Čelovského záměr, aby se do rozvědky pro sabotážní účely mohl dostat.¹⁴⁷

Další opatření se týkala snah zabránit kontaktu Československých občanů s emigranty v Kanadě – tento úkol zajišťovala zpravidla kontrarozvědky, neboli II. odbor ministerstva vnitra.¹⁴⁸ Příslušná práce se však primárně zaměřuje na aktivity rozvědné, které budou v širším rozměru rozepsány v kapitole kauz vybraných československých osobností v kanadském exilu. Než se tak stane, je vhodné charakterizovat organizační a administrativní složku rozvědky, kterou aplikovala v rámci problematiky československého exilu v Kanadě.

5.3 Organizace rozvědných aktivit proti Čechoslovákům v Kanadě

Z materiálu uložených v Archivu bezpečnostních složek, které si rozvědky vedla k dílčím rozvědným akcím proti československému exilu v Kanadě, lze vypozařovat jisté zásady, které její zaměstnanci uplatňovali při plánování a organizování příslušných aktivit. Slovník rozvědné terminologie I. správy SNB z roku 1988 definuje rozvědnou akci takto: „*Akce rozvědná je plánovaná, přípravná a koordinovaná nasazení sil a prostředků odpovídající metodou proti objektům rozvědného zájmu za účelem dosažení*

---

¹⁴⁶ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011.

Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 84

¹⁴⁷ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 28.

¹⁴⁸ TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-982-9. s. 36.

*taktického cíle. Plánuje se, připravuje a realizuje buď samostatně, nebo v rámci rozvědné operace.*¹⁴⁹

Kanadské rezidentury dostávaly obecné a konkrétní úkoly z tzv. centrály, která spadala do Hlavní správy rozvědky SNB. Z operativní korespondence vyplývá, že obecné pracovní požadavky ve vztahu k československému exilu se týkaly především sběru dat o činnosti exilových potažmo krajanských organizacích, vydávaných časopisech, členské základně a vedoucích funkcionářích. Úkolem bylo také postupně identifikovat jedince z řad aktivních členů příslušných exilových organizací, u kterých se jevila možnost rozpracování ke spolupráci s rozvědkou s cílem získat podrobné informace o aktivitách československého exilu v Kanadě.¹⁵⁰ Konkrétní úkoly se vztahovaly zejména k rozvědným akcím, které rezidentury vedly proti osobám, jejichž angažovanost výrazně ovlivňovala veřejné mínění v Kanadě o situaci v Československu či nepřímo zasahovala do snah komunistického aparátu o udržení vlivu nad de facto všemi osobami s československým občanstvím. V tomto ohledu se jednalo převážně o bývalé politiky či osoby akademické sféry, jejichž jména byla známá v celosvětovém měřítku.

Návrh na provedení rozvědné akce dával rezident na základě podrobné prověrky osoby, proti které měla být vedena. Posílal jej na již zmiňovanou pražskou centrálu, jejíž vyjádření ohledně veškerých záležitostí k rozvědné akci mělo klíčovou roli, prakticky o všem rozhodovala. Avizovanou prověrku většinou prováděli agenti skrze operativní techniku tajného sledování zájmové osoby či přímého kontaktu s ní. V případě přímého střetnutí využívali agenti svou legalizační funkci a vystupovali jako diplomaté působící na československém velvyslanectví. Pro kontakt s určitou osobou byla vždy potřeba záminka, která vycházela z informací získaných při tzv. sledovačkách, od známých a příbuzných příslušného exulanta či jiných zdrojů, a měla nalákat danou osobu ke schůzce. Poznatky, které rozvědčici získali, následně posílali do Prahy – jednalo se většinou o fragmenty výpovědí od jednotlivých agentů. Ty následně posloužily k sestavení jednotného profilu – mnohdy se jich ve svazcích objevuje

---

¹⁴⁹ ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, *Slovník rozvědné terminologie (I. správy SNB)*. [online]. 1988, s. 5 [vid. 14. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

¹⁵⁰ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 80858 I. S SNB (arch. č. AS-19571 I. S SNB, arch. č. AS-19572 I. S SNB). Operativní korespondence mezi pražskou centrálou československé rozvědky a jejími rezidenturami v Kanadě.

několik, pravděpodobně v důsledku toho jak informace přibývaly.¹⁵¹ Veškeré záznamy k těmto osobám byly ukládány do svazků, ať už hromadných nebo individuálních.

Když byl návrh rezidenta na uskutečnění rozvědné akce schválený centrálou, přišlo na řadu její plánování a příprava zahrnující zejména volbu rozvědných metod či personální a technické zajištění. V dochovaných svazcích se nachází zpravidla jeden plán na jednu rozvědnou akci, přičemž jeho případné modifikace byly prováděny v průběhu. Rovněž lze mezi dochovanými materiály dohledat situační náčrty okolí či bytů exulantů, ve kterých se měla operace uskutečnit. Mnohdy jsou zde přímo i fotografie těchto míst. Přípravná fáze akce opět podléhala stanoviskům pražské centrály.¹⁵²

V dalším kroku mělo dojít k uskutečnění samotné akce – většinou byla provedena jedním až třemi agenty, jejichž kroky a jednání podléhalo rozkazům rezidenta. Akce mohla mít několik navazujících úkolů, které byly rozděleny do jednotlivých etap. Zajištění jednoho úkolu pak mohlo ovlivnit provedení toho následujícího.¹⁵³

V závěrečné fázi sepsal rezident a agenti participující na rozvědné akci poměrně rozsáhlý elaborát pojednávající o průběhu a výsledcích rozvědné akce. Tento dokument byl následně zaslán k posouzení do Prahy na centrálu československé rozvědky. V případě, že byla akce úspěšná, mohly být její výsledky využity pro účely dalších podobných aktivit. Od jejího kladného plnění se rovněž odvíjelo finanční ohodnocení rozvědků nebo jejich kariérní růst. Pokud však akce úspěšná nebyla a došlo dokonce k jejímu provalu – tedy odhalení nepřátelskou speciální službou a k jejímu následnému narušení nebo zmaření¹⁵⁴, mohlo dojít dokonce k vyhoštění rezidenta, který měl příslušnou akci na starost.¹⁵⁵

Každá rozvědná akce nesla určitý krycí název, nicméně mnohdy nelze určit, od čeho se jeho výběr odvíjel. Některá pojmenování mohla pravděpodobně vycházet z asociace, kterou v rozvědkách vyvolala činnost osob, proti kterým byla akce vedená. Například

---

¹⁵¹ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB. Hora – rozpracování, 28. 12. 1950.

¹⁵² ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB. Akce „útok“, 7. 1. 1958.

¹⁵³ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB. Návrh na dezorientační akci proti O. Horovi a Sdružení členů Rady svobodného Československa v Kanadě, 8. 10. 1955.

¹⁵⁴ ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, *Slovník rozvědné terminologie (I. správy SNB)*. [online]. 1988, s. 40 [vid. 14. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

¹⁵⁵ KAŇÁK, Petr, DVOŘÁKOVÁ, Jiřina, JUROVÁ, Zdena. *Československá rozvědka a pražské jaro*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. 2016. ISBN 978-80-87912-46-1. s. 93.

název „Akce KVĚT“ proti Vladimíru Krajinovi – českému politikovi a významnému botanikovi, mohl vycházet ze skutečnosti, že se Krajina věnoval zmiňované botanice. Laik si tak pod touto vědní disciplínou může jednoduše vybavit květiny, z čehož tedy mohl vzniknout i příslušný název akce.¹⁵⁶

5.4 Evidence poznatků civilní rozvědky o čs. exilu v Kanadě

V Archivu bezpečnostních složek existuje několik svazků, které obsahují v mnoha aspektech detailní informace o činnosti československého exilu v Kanadě. Československá rozvědka si tyto poznatky vedla na základě agenturních zpráv přicházejících v pravidelných intervalech z jejich rezidentur v Ottawě a Montrealu. Některá data jsou dostupná i v dokumentech uložených v Archivu ministerstva zahraničních věcí. Jedná se o souhrn poznatků převážně diplomatického charakteru, který mimo jiné zmiňuje i stav československého exilu v Kanadě.

V dochovaných svazcích z ABS tedy lze dohledat jednotlivé dokumenty označené například jako „Československá emigrace v Kanadě, její organizace a tiskové orgány“¹⁵⁷, „Československá emigrace v Kanadě – souhrn poznatků“¹⁵⁸, apod., pod kterými byl veden poměrně detailní popis aktivit jednotlivých exilových organizací či spolků a soupis jejich členů. K některým významným a činností výrazným členům zde byla vedena i v předchozí kapitole zmiňovaná „prověrka“. Objevují se zde také výstřižky z krajanských novin a časopisů, jejichž články rezonovaly především svéráznými názory a postoji k režimu v Československu. Proti snahám československého exilu pak působily rozvědné úkoly, které rezidentury plnily na základě nařízení pražské centrály.¹⁵⁹

K činnosti československého exilu v Kanadě byly také vedeny celé svazky a to zejména v 50. letech. Dochoval se například svazek „Českoslovenští krajané v Kanadě“, který mapuje historii přistěhovalectví z ČSR do Kanady, vývoj a názorové dělení krajanů, krajanské organizace pokrokového a nepřátelského zaměření. Rétorika těchto svazků je

---

¹⁵⁶ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), podsvazek reg. č. 80502/303 I. S SNB (původní reg. č. 0502/6 I. S SNB, arch. č. 6689 I. S SNB) s krycím názvem „Květ“, Agenturní zpráva z 27. 4. 1959.

¹⁵⁷ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 80858 I. S SNB (arch. č. AS-19571 I. S SNB, arch. č. AS-19572 I. S SNB). Operativní korespondence mezi pražskou centrálou československé rozvědky a jejími rezidenturami v Kanadě, 1972.

¹⁵⁸ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 12404 I. S SNB. Československá emigrace v Kanadě – souhrn poznatků, 1982.

¹⁵⁹ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 12404 I. S SNB. Československá emigrace v Kanadě – souhrn poznatků, 1982.

o poznání agresivnější než například v 70. letech. Rozvědka se zde vyhraňuje především vůči bývalým československým politikům z národní socialistické strany, proti kterým následně mířila mnoho ze svých rozvědných akcí. Ve svazku lze najít srovnání i s ostatními zeměmi, kde působil československý exil.¹⁶⁰

Několik svazků a podsvazků, které informovaly o aktivitách československého exilu v Kanadě a mohly být klíčové pro odкрытие dalších operací, které proti emigraci rozvědka vedla, bylo však koncem 80. let zničeno. Dokládá to například záznam o existenci podsvazku s názvem „Nepřátelsky činná emigrace“, ve kterém byly údajně vedeny především informace o významných osobnostech československého exilu v Kanadě. Svazek byl 6. prosince 1989 však bohužel skartován.¹⁶¹

Jak bylo nastíněno v úvodu této kapitoly, současně lze evidovat jisté poznatky o československém exilu v Kanadě i v materiálech z Archivu ministerstva zahraničních věcí. Tyto dokumenty mají většinou podobu souhrnné zprávy či hlášení ohledně politické situace v Kanadě či československém exilu. Ve věci exilu se jedná o obecné informace ohledně stykové činnosti s krajanskými organizacemi či o popis událostí, které probíhaly pod záštitou exilových společenství. Jak vyplývá z materiálů, pokusy o styky s exilovými organizacemi však nebyly moc úspěšné a to především kvůli neschopnosti rozvědců.¹⁶²

V Archivu ministerstva zahraničních věcí se také dochovala dokumentace politického zpravodajství převážně z 50. let, kde se objevují záznamy převážně o vztahu Kanady k ČSR, ale také k exilu jako takovému. Kanada se k nově přichozím stavěla pravděpodobně velice vstřícně a přijala několik opatření, která zde měla exulantům usnadnit jejich pobyt. Navýšila například přistěhovalecké půjčky či rozšířila nabídku pracovních míst.¹⁶³

Na základě dochovaných materiálů tedy lze konstatovat, že činnost československého exilu v Kanadě byla pro československou rozvědku, přesněji řečeno její rezidentury, problematikou velice palčivou. Obě pracoviště, Ottawa i Montreal, pečlivě sledovaly

---

¹⁶⁰ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), objektový sazek reg. č. OS-10007 I. S SNB.

Českoslovenští krajané v Kanadě, 1952-1954.

¹⁶¹ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), operativní korespondence, svazek reg. č. 81276 I. S. SNB., podsvazek reg. č. 81276/107 I. S SNB „Nepřátelsky činná emigrace“.

¹⁶² AMZV, f. DTO 1945-1989, Kanada, kniha 50, zprávy ZÚ.

¹⁶³ AMZV, f. DTO 1955-1967, Kanada, kniha 6, dokumentace – politika Kanady.

každý jeho krok. Dokládají to záznamy nejen o exilových organizacích, ale i jejich členech, proti kterým se rozvědčíci snažili mnohdy spíše neúspěšně zasahovat.

6 Kauzy vybraných československých osobností v kanadském exilu

Předchozí kapitoly již nastínilly exilovou situaci Čechoslováků v Kanadě a podaly nezbytné informace o pracovištích Československé civilní rozvědky v Ottawě a Montrealu. Uvedené aspekty se promítají do kontextu následujících případů čtyř významných československých intelektuálů, kteří se na základě politických událostí v ČSR rozhodli k ilegálnímu odchodu do kanadského exilu. Jedná se o národního socialistu Otu Horu, odbojáře, generálního tajemníka národně socialistické strany a botanika Vladimíra Krajínu, historika Bořivoje Čelovského a geologa Jiřího Krupičku. Jejich kauzy jsou sondou do represivních aktivit, které proti nim v rámci jejich exilové činnosti vedla československá civilní rozvědka.

6.1 Ota Hora

Jedním z významných exulantů v Kanadě byl poslanec Československé strany národně socialistické Ota Hora. Narodil se 26. listopadu 1909 v Golčově Jeníkově, kde se již od mládí výrazně angažoval. Působil zde v Sokolu a v národně socialistické straně. Roku 1932 se stal nejmladším členem jejího ústředního výkonného výboru. V počátečních letech první republiky byl zainteresovaný v publicistice a je autorem několika reportážních knih o Švédsku, Jugoslávii a Rusku. Za okupace se účastnil protinacistického odboje ve skupině pražského primátora Klapky.¹⁶⁴

V roce 1945 zasedal Hora v Prozatímním Národním shromáždění a o rok později obhájil mandát v parlamentních volbách a dostal se do Ústavodárného Národního shromáždění, kde formálně působil až do dalších voleb v roce 1948. Již na začátku jeho poslanecké kariéry se mu dostalo do rukou mnoho materiálů o represivních metodách zkomunizované policie. V Archivu bezpečnostních složek jsou dochovány dopisy, které Hora posílal na Ministerstvo vnitra a v nichž jakožto člen bezpečnostního výboru Poslanecké sněmovny upozorňoval na nepřístupné praktiky SNB a StB.¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ PROJSA, Vladislav. *Politický boj v letech 1945 – 1948: Postup KSČ proti některým členům nekomunistických stran v Československu*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc. s. 15.

¹⁶⁵ ABS, f. *Správa vyšetřování StB Praha*, vyšetřovací spis arch. č. V-5621 MV.

Spolu s poslancem Aloisem Čížkem patřili mezi hlavní kritiky bezpečnostního aparátu ministerstva vnitra a zpravodajskou práci označovali jako gestapáckou.¹⁶⁶ Oba politici se rozhodli aktivně bojovat proti postupujícímu moskevskému diktátu. Organizovali mládež, burcovali veřejnost k ostražitosti, protestovali proti praktikám ministerstva vnitra a psali do novin. Dvojice Hora-Čížek byla také často podporována Vladimírem Krajínou či Antonínem Hřebíkem¹⁶⁷. Horův aktivismus se komunistům protivil. On a lidé okolo něj byli pod neustálým dohledem agentů StB.¹⁶⁸

Hora působil od roku 1945 taktéž jako předseda národně socialistické mládeže, kterou formoval svými protirežimními myšlenkami. Komunisté se takových lidí nelítostně zbavovali, a tak na členy jeho výboru včetně Hory nasadili agenti ministerstva vnitra, kteří se o jejich odstranění měli v rámci akce „Kámen“¹⁶⁹, o které se tato práce zmiňuje již výše, postarat.¹⁷⁰ Pokud by se StB podařilo Horu zatknout, není pochyb, že mohl být fyzicky zlikvidován.

Před svým útekem se Hora spolu s okresním tajemníkem národních socialistů Karlem Zahradkou nejprve schovával dva a půl dne v koupelně na kubánském velvyslanectví. Když se 27. února 1948 dozvěděl, že je na něj oficiálně vydán zatykač za protistátní činnost a velezradu, začal spolu s policisty, kteří mu zůstali ještě věrní, plánovat přesun za hranice. Nejprve bylo nutné Horovi zajistit nový úkryt – tentokrát přímo na

---

¹⁶⁶ KALOUS, Jan. *Štěpán Plaček*, 1. vydání, váz., ÚSTR, Praha 2010. ISBN 978-80-87211-39-7. s. 53.

¹⁶⁷ Antonín Hřebík (1902-1984) se během války zapojil do odbojové skupiny Jindra, která se starala o spojení s londýnským exilem. Od roku 1941 byl však vězněn v Terezíně, poté v Osvětimi a nakonec ve věznicích gestapa v Benešově. Do politické činnosti se opět zapojil po osvobození, kdy se stal starostou Československé obce sokolské. Od roku 1945 také působil jako poslanec v Československé straně národně socialistické. O rok později obhájil mandát v Ústavodárném národním shromáždění, kde vedl bezpečnostní výbor parlamentu. Po únorovém převratu na svůj mandát rezignoval a emigroval do USA. Zde se zapojil do politické činnosti Rady svobodného Československa a exilové národně socialistické strany.

¹⁶⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 26-27.

¹⁶⁹ viz podkapitola „Opatření proti emigraci z Československa“

¹⁷⁰ Komunisté se tímto způsobem údajně zbavili ústředního tajemníka národně socialistické mládeže Petra Konečného, kterého agenti StB při přechodu uměle vytvořené hranice unesli a brutálním způsobem vyslýchali. Konečný byl následně zavražděn a zahrabán v lesích poblíž Bánské Bystrice. ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 28.

Václavském náměstí. Hora doufal „že pod svícnem bude největší tma“.¹⁷¹ Mělo se snad jednat o byt pozdějšího prezidenta ČR Václava Havla.¹⁷²

V jednu chvíli se spekulovalo o tom, že by Hora mohl uprchnout ve skupině s ministrem zahraničí Janem Masarykem. Ten byl ale záhy pod intenzivním dohledem tajné policie, jeho útěk tedy nebyl možný. Nakonec se 2. března dostal Hora do pohraničí s pomocí pražského řezníka Eduarda Hauptmanna, který rovněž zajistil spolehlivého převaděče. Horovi se podařilo přejít přes hranici, aniž by si ho stráž všimla. Po přechodu hranic ho vyzvedli Američané a převezli ke své posádce.¹⁷³

Hora strávil tři týdny ve vile Alaska House, která se nacházela v německých lázních Oberursel – rozvědka americké armády zde ubytovávala prominentní uprchlíky z ČSR. Posléze Američané přepravili Horu do Paříže, kde se věnoval spíše hledání obživy než politické činnosti, takže se při příležitosti sjezdu bývalých poslanců přesunul do Londýna a do Paříže už se nevrátil.

Mezitím bylo v Praze 13. dubna 1948 podáno na Horu, Čížka, Krajínu a dalších 25 osob trestní oznámení. Z materiálů dochovaných v Archivu bezpečnostních složek je zřejmé, že příslušná kauza byla připravována již před únorem 1948.¹⁷⁴ Vzhledem k tomu, že Hora před únorovým převratem působil jako organizátor zpravodajské sítě v řadě útvarů SNB a armády, byl, podle jednoho ze svazků I. správy SNB, také podezříván ze spolupráce s cizí rozvědkou.¹⁷⁵

Do Londýna přijel Hora na návštěvní vízum a na omezenou dobu, na což poukázalo v srpnu britské ministerstvo a požadovalo, aby se vrátil zpět do Francie. Za Horu se aktivně postavil hlavně jeho kolega z československé strany národně socialistické Vladimír Krajina – kvůli celé záležitosti dokonce odložil svůj odjezd do Kanady, kde měl převzít katedru botaniky na Univerzitě Britské Kolumbie.¹⁷⁶ Krajinova přímluva

---

¹⁷¹ HORA, Ota. *Svědectví o puči I.* Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-087-8. s. 187.

¹⁷² HODBOŇ, Jakub. *Vstříc zemi javorového listu. Neviditelné oběti komunismu v zemi javorů.* Liberec: Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci, 2006. ISBN 80-903729-0-2. s. 53.

¹⁷³ HORA, Ota. *Svědectví o puči I.* Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-087-8. s. 188-190.

¹⁷⁴ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), SV StB-VS, MV-V, vyšetřovací spis arch. č. V-5621 MV, Trestní oznámení na řídicí orgány a spolupracovníky vyzvědačské kanceláře dr. Vladimíra Krajiny v ústředním sekretariátu čsl. strany národně socialistické v Praze, 13. 4. 1948.

¹⁷⁵ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 20018 I. S SNB.

¹⁷⁶ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948.* Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 31 – dopis Oty Hory (Londýn) L. Horákové (Alaska House) 29. 9. 1948.

pravděpodobně zabrala a Hora v Londýně zůstal až do června roku 1949, tedy do svého odjezdu do Kanady.¹⁷⁷

Hora se usadil se svou rodinou v Ottawě. Nejprve žil v malém bytě na 122 Cambridge Street¹⁷⁸, později si, podle záznamu rozvědky, odkoupil dům na 2459 Clover Avenue.¹⁷⁹ Bořivoj Čelovský v knize *Emigranti* píše, že se u Horů po několik let scházelo mnoho českých a slovenských uprchlíků. Byt Oty Hory byl jednou z jejich prvních zastávek po příjezdu do Kanady. Většinou potřebovali finanční pomoc, dobrou radu, nebo se jen najíst či přenocovat.¹⁸⁰

V kanadském exilu byl Hora velice angažovaný. Působil jako člen výkonného výboru v *Radě svobodného Československa*, stal se předsedou *Sokola* v Ottawě a byl také jmenován do čela ottawské pobočky *Československého národního sdružení*.¹⁸¹ Sdružení fungovalo zpočátku jako charitativní organizace, která podporovala Čechoslováky v německých a rakouských zajateckých táborech. Později začalo usilovat o jejich přesun do Kanady.¹⁸² Velký podíl na propuštění československých emigrantů z uprchlických táborů měl právě Hora, který je organizoval přes své známé v Evropě. Korespondenci s nimi pomáhal uprchlíkům, ale také získával informace o dění v Československu a osudech některých jeho přátel, kteří zde zůstali.¹⁸³ Rozvědka o jeho korespondenci věděla. V agenturní zprávě z Montrealu je uvedeno: „*Hora pro svůj písemný styk používá dopisové schránky ve svém domě, které zní na jméno Smith a Novák. Má styky s kanadskou vládou a s Německem ve věci uprchlíků. [...]*“.¹⁸⁴

---

¹⁷⁷ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 31 – dopis Oty Hory (Londýn) L. Horákové (Alaska House) 29. 9. 1948. s. 32.

¹⁷⁸ ABS, f. Zpravodajská správa Generálního štábu, svazek arch. č. OS-17697 ZSGŠ.

¹⁷⁹ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB, Agenturní zpráva z Montrealu, 17. 8. 1956.

¹⁸⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 16

¹⁸¹ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), objektový sazek reg. č. OS-10007 I. S. SNB, „Rada svobodného Československa v Kanadě“

¹⁸² ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 19.

¹⁸³ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 90-102

¹⁸⁴ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB, Agenturní zpráva z Montrealu, 3. 5. 1957.

Během výročních dnů Říjnové revoluce a později sovětské invaze do ČSR v roce 1968 se Hora aktivně účastnil protestních pochodů před sovětským velvyslanectvím na Charlotte Street a československým velvyslanectvím se sídlem na Clemow avenue.¹⁸⁵

Z objektového svazku „Emigrace KANADA“ vyplývá, že se Hora věnoval i publikační činnosti. Psal například do exilového tisku *Nový domov* či *Naše hlasy*, který vydávalo již zmiňované *Československé národní sdružení*.¹⁸⁶ Často vystupoval v ottawském rozhlase, kde komentoval problematiku situaci v Československu. Pracoval také na své knize, která vyšla v roce 1978 v exilovém nakladatelství *Sixty-eight publishers* – jednalo se o dvousvazkové dílo s názvem *Svědectví o puči*, kde dokumentoval události února 1948 a svůj útěk z Československa.¹⁸⁷

Dle dochovaných materiálů v Archivu bezpečnostních složek byl Hora aktivně sledován a kontaktován pracovníky jak ottawské, tak montrealské rezidentury. Nejen kvůli tomu, že byl trestně stíhán¹⁸⁸, ale jeho činnost v exilu byla bezpečnostním aparátem ČSR shledána jako krajně nepohodlná. V objektových svazcích je Hora veden pod krycím jménem BOUDA.¹⁸⁹ Na Horu měl být nejprve nasazen agent Karel Kaplánek. Ten se ale dostal kvůli vyzrazení státního tajemství do vazby.¹⁹⁰ Ve svazcích k případu Oty Hory se následně objevuje agent s krycím jménem Kolda – jedná se o Milana Kleníka, který působil na ottawské rezidentuře jako rezident v letech 1956 až 1958. Často je tu také zmíněn agent Cirman, jeho pravá totožnost však nebyla dohledána. Z materiálů vyplývá, že se mohlo jednat o někoho z československého exilu. Dotyčný měl s Horou očividně přátelský vztah a zavítal dokonce několikrát k němu domů. Do zprávy pro pražskou centrálu Cirman zakreslil i detailní plán Horova domu. Zvláštní důraz kladl na to, že má Hora v pracovně rozsáhlou kartotéku plnou protikomunistických dokumentů a dokladů. Cirman se s Horou podle všeho setkával pravidelně až do roku 1959 a podával o tom detailní záznam.¹⁹¹

Úkolem rozvědčků bylo nejprve navázat kontakty s krajany, kteří s Horou přišli do styku. Ti měli být následně využiti k tomu, aby o něm pro rozvědku získávali

---

¹⁸⁵ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 20.

¹⁸⁶ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 12404 I. S. SNB

¹⁸⁷ HORA, Ota. *Svědectví o puči I.–II.* Praha, Melantrich 1991.

¹⁸⁸ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), vyšetřovací spis arch. č. V-5621 MV, s. 25, 74

¹⁸⁹ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB, Memorandum – Bouda: Ota Hora, Praha 2. 12 1957.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, Kaplánek Karel – využití, 17. 10. 1955.

¹⁹¹ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB, s. 6-58.

informace.¹⁹² Jedním z nich byl pravděpodobně zmiňovaný agent Cirman. Když rozvědka nasbírala dostatečné množství informací o Horově činnosti v exilu, mohla proti němu začít plánovat rozvědné akce. Dochované materiály ukazují, že byly celkem dvě. První z nich s názvem „*Desorientační akce proti Horovi a Sdružení členů Rady svobodného Československa v Kanadě*“ byla v režii ottawské rezidentury a uskutečnila se v roce 1955. Hora měl jakožto předseda *Rady svobodného Československa* prezentovat jisté organizační změny, které se ale setkali s nesouhlasem několika členů. Právě této napjaté atmosféry v plénu se snažila rozvědka využít. Na základě těchto okolností mělo být rozesláno několik falešných dopisů, které by byly adresované jménem Oty Hory jeho kolegům ze sdružení. V dopisech se měl Hora znovu odvolávat na své návrhy a žádat, aby byly opět diskutovány. Aby dopisy působily věrohodně, byly doplněny Horovým podpisem. Jeho kopii získala rozvědka z dopisu, který Hora adresoval jednomu z exilových spolupracovníků ottawské rezidentury. Cílem této akce bylo údajně obnovit spory mezi členy, vzbudit nedůvěru k Horovi a sdružení, vytvořit ovzduší nejistoty a poukázat na východisko možného návratu zpět do vlasti s příslibem amnestie. Vedením akce byl pravděpodobně pověřen již zmiňovaný rezident Milan Kleník (Kolda). Výsledky příslušné operace nebyly ve svazku dohledány. Na základě návrhu dopisu, který měl být rozeslán jménem Oty Hory, však lze konstatovat, že úspěch akce snad ani nebyl možný.¹⁹³

Druhá akce proti Horovi byla plánovaná v roce 1958 a nesla název „*Akce útok*“. Jak již bylo zmíněno, Hora měl dle záznamů agenta Cirmana osobní archiv plný protikomunistických dokumentů a dokladů, které podle Cirmanových slov „*používal k ovlivňování kanadské veřejnosti, aby ji aktivizoval v boji proti komunismu*“. Rozvědčící si tedy kladli za cíl tyto materiály ukrást a použít je proti československým emigrantům. Nejprve bylo nutné získat klíč od Horova domu – o to se měl postarat agent Cirman. Krádež materiálů měla být provedena v odpoledních hodinách, kdy nebyl nikdo doma. Akci prováděl dle záznamů referent Jan Prášek s krycím jménem Plavec a agent Malý, jehož pravá totožnost nebyla dohledána. Během akce bylo zjištěno, že dokumenty z Horova archivu byly pro rozvědku bezcenné – jednalo se pouze o novinové výstřižky a osobní korespondenci, a tak byla předčasně zrušena. Celou akci

---

¹⁹² ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB, Hora Ota.

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 40-58.

pravděpodobně naplánoval a řídil rezidentem Milan Kleník (Kolda) a jeho zástupce Ladislav Weidinger (Macháček).¹⁹⁴

Obě akce proti Horovi tedy lze vyhodnotit jako neúspěšné a to především kvůli zkresleným představám jejich tvůrců. Dle zprávy z roku 1963 bylo rozhodnuto, že další akce či přímý kontakt s Horou, postrádá význam. Svazek vedený k Horovi byl podle záznamu z listopadu 1963 uložen v archivu rozvědky a byl z něho vyjmut nepotřebný materiál.¹⁹⁵ Rozvědčíci se poté pravděpodobně soustředili pouze na sběr dat k jeho činnosti v exilu. Vzhledem k tomu, že bylo mnoho svazků v důsledku utajení skartováno, nelze vyloučit, že byl Hora ještě někdy rozvědkou osobně kontaktován.

Jisté však je, že se Hora dočkal návratu Československa v únoru roku 1990. Vystoupil na Václavském náměstí, kde promluvil z balkónu Melantrichu. Od prezidenta Václava Havla pak obdržel řád T. G. Masaryka za mimořádné zásluhy za svobodu a demokracii. Ota Hora zemřel 1. prosince 1997 v Kanadě. Byl pietně pochován v jeho rodném Golčově Jeníkově.¹⁹⁶

6.2 Vladimír Krajina

Další osobností, jejíž přítomnost v kanadském exilu výrazně rezonovala, byl již zmiňovaný generální tajemník Československé strany národně socialistické Vladimír Krajina. Narodil se v roce 1905 v moravských Slavicích u Třebíče, kde žil se svou rodinou do nečekané smrti otce v roce 1918. Poté se jeho rodina přestěhovala do Třebíče, kde Krajina i přes finanční těžkosti, se kterými se jeho rodina od smrti otce potýkala, ukončil gymnázium s výborným prospěchem¹⁹⁷ a rozhodl se pro studium medicíny v Praze.¹⁹⁸ Později obor změnil a začal se věnovat botanice, která ho bavila již od útlého dětství. Roku 1927, tedy v pouhých 22 letech, byl Krajina promován na doktora přírodních věd na Karlově univerzitě. Ve své kvalifikační práci se věnoval problematice studia botaniky v oblasti Vysokých Tater. Dokonce byl, jakožto vynikající

---

¹⁹⁴ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 20018 I. S. SNB, s. 89-107.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, s. 108.

¹⁹⁶ VOTAVA, Přemysl. Ota Hora: politik, který miloval tuto zem, Havlíčkobrodský deník. cz [online]. 2019. Dostupné z: <https://havlickobrodsky.denik.cz/ctenar-reporter/ota-hora-politik-ktery-miloval-tuto-zem-20191122.html>

¹⁹⁷ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*. Praha, Vyšehrad 1995. ISBN 80-7021-147-4. s. 9–10.

¹⁹⁸ DRÁBEK, Jan: *Dva životy Vladimíra Krajiny*. Praha, Toužimský a Moravec 2016. ISBN 978-80-7264-171-0. s. 23.

student, pozván k tehdejšímu prezidentovi T. G. Masarykovi, od kterého dostal zlaté hodinky s věnováním.¹⁹⁹ Při tomto setkání se i poprvé střetl s Dr. Edvardem Benešem, který se do jeho života zapsal především za okupace v době jeho odbojové činnosti.²⁰⁰

Až do německé okupace se Krajina věnoval vědecké činnosti a do politiky zatím nevstupoval. Absolvoval několik studijních pobytů doma i v zahraničí a v pouhých 28 letech začal pracovat jako asistent Botanického ústavu Karlovy univerzity. Pro Krajinovu kariéru byla klíčová zejména 20. léta, kdy se etabloval v mezinárodním měřítku a patřil tak do vědecké elity Československa. V roce 1930 se po několikaletém vztahu oženil s Marií Závodskou. Narodily se jim dvě děti – Vladimír a Milena.²⁰¹

Okolnosti geopolitického vývoje v Československu v době tzv. druhé republiky donutily Krajinu vstoupit do odbojové skupiny *Politické ústředí* (PÚ), kde byl činný především v organizování zpravodajských služeb a podařilo se mu odeslat řadu významných zpráv do Anglie. Informoval v nich například o Hitlerových přípravách útoku na SSSR.²⁰² Posléze spolupracoval i s *Obranou národa a Ústředním vedením odboje domácího* (ÚVOD), čímž se stal předním představitelem domácího odboje.²⁰³

Vůdčí postavení v odbojových skupinách znamenalo pro Krajinu i částečný pobyt v ilegalitě, zejména pak po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Od června 1942 do ledna 1943 se údajně ukrýval na mnoha místech v Českém ráji. Jeho úkryt v Turnově byl nakonec prozrazen. Krajina byl následně začátkem roku 1943 zatčen a internován ve věznici pražského gestapa v Malé pevnosti Terezín až do konce války.²⁰⁴

Po osvobození se Krajina rozhodl aktivně vstoupit do politického života. Svou odbojářskou minulostí se zalíbil jak komunistům, tak národním socialistům. Pro Krajinu připadala v úvahu jedině spolupráce s Československou stranou národně socialistickou, která ho jmenovala v květnu 1945 novým generálním tajemníkem. Vzhledem k absenci

---

¹⁹⁹ *Tamtéž*, s. 24.

²⁰⁰ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*. Praha, Vyšehrad 1995. ISBN 80-7021-147-4. s. 11.

²⁰¹ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*. Praha, Vyšehrad 1995, s. 11-12.

²⁰² KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuice: Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. *Soudobé dějiny* [online]. 2005, roč. 12, č. 3-4, s. 600 [vid. 20. 6. 2020]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:be8956fc-55f9-11e9-bf5c-001b21187a68?article=uuid:51258796-3f33-40e1-3b15-75d14542e2a1>

²⁰³ BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš. *Třídni nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 50.

²⁰⁴ *Tamtéž*, s. 51.

politických zkušeností se Krajina v roli generálního tajemníka výrazně nevyznamenal.²⁰⁵

Krajinaova pověst odbojáře čím dál více znepokojovala komunisty a od roku 1945 se de facto pokoušeli o jeho diskreditaci. Neustále byl obviňován z nacistické spolupráce, označován jako konfident gestapa a spolupracovník Karla Hermanna Franka.²⁰⁶ O diskreditační kampani připravované ministerstvem vnitra byl Krajina informován díky předsedovi národněsocialistické strany, kterým byl v té době Petr Zenkl. Krajina se tedy rozhodl požádat o pomoc ministra spravedlnosti Prokopa Drtinu. Na základě jeho popudu byla sestavena meziministerská komise, která měla prošetřit činnost Vladimíra Krajiny za protektorátu. Její závěrečná zpráva vyvrátila veškerá obvinění proti Krajinovi.²⁰⁷ Ještě v době zasedání komise však vypracoval odbor pro politické zpravodajství návrh trestního oznámení na Krajinu a předán ministru vnitra Václavu Noskovi. Byl obviněn ze spáchání zločinu podle paragrafu 7 a 11 tzv. velkého retribučního dekretu a hrozil mu dokonce trest smrti. Toto obvinění se zakládalo na zmanipulovaných výpovědích K. H. Franka a příslušníků gestapa.²⁰⁸

Krajina byl 26. února 1948 vyloučen z Karlovy univerzity, působil zde jako docent na přírodovědecké fakultě, a záhy zatčen. Ještě téhož dne byl však na okamžitý zásah prezidenta Beneše propuštěn. Na základě této zkušenosti se Krajina rozhodl ze země odejít.²⁰⁹ Po několikadenní organizaci svého útěku se mu povedlo překonat západní hranice na lyžích.²¹⁰ V Německu se odebral přímo do vily CIC zvané Alaska House, kde ho uvítal Ota Hora.²¹¹ V březnu roku 1948 odhlasoval československý parlament návrh na vydání poslance Krajiny k trestnímu stíhání. Byl obviněn na základě zákona na ochranu republiky z roku 1923. Podle vyšetřování bezpečnostního aparátu měl stát Krajina v čele příprav ozbrojeného povstání proti novému režimu v Československu. Za

---

²⁰⁵ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*. Praha, Vyšehrad 1995. ISBN 80-7021-147-4. s. 163.

²⁰⁶ KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuce: Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. *Soudobé dějiny* [online]. 2005, roč. 12, č. 3-4, s. 600 [vid. 20. 6. 2020]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:be8956fc-55f9-11e9-bf5c-001b21187a68?article=uuid:51258796-3f33-40e1-3b15-75d14542e2a1>

²⁰⁷ KRAJINA, Vladimír. *Vysoká hra: Vzpomínky*. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1. s. 151-162.

²⁰⁸ KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuce: Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. *Soudobé dějiny* [online]. 2005, roč. 12, č. 3-4, s. 601 [vid. 20. 6. 2020]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:be8956fc-55f9-11e9-bf5c-001b21187a68?article=uuid:51258796-3f33-40e1-3b15-75d14542e2a1>

²⁰⁹ KRAJINA, Vladimír. *Vysoká hra: Vzpomínky*. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1. s. 198–202.

²¹⁰ *Tamtéž*, s. 201.

²¹¹ ČELOVSK, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po "Vítězném únoru" 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0. s. 33

jeho nejužší spolupracovníky pak byli označeni Ota Hora a Alois Čížek. Krajina měl být odstraněn i na základě jeho angažovanosti ve vyšetřování tzv. krčmářské aféry, kterou ministerstvo vnitra označilo za provokaci národních socialistů. V čele aféry pak měl stát Krajina za účelem likvidace komunistické strany. V srpnu téhož roku byl v nepřítomnosti odsouzen Mimořádným lidovým soudem v Praze k trestu odnětí svobody ve výši pětadvacet let, ztrátě občanské cti a jmění. První sedmnáct let trestu měl strávit v pracovních táborech.²¹²

Ačkoliv žil Krajina v době konání procesu v britském exilu, vynesení rozsudku ho i tak poznamenalo. Proti Krajinovi zde byla rozpoutána kampaň – měla ji na starost sovětská tisková agentura TASS, která se snažila zabránit tomu, aby byl přijat do britských služeb. Krajina uvádí, že zpráva od Sovětů, která ho označila jako spolupracovníka gestapa, byla dokonce otištěna i v londýnských komunistických novinách.²¹³

V londýnském exilu se Krajina aktivně zapojil do fondu na pomoc československým uprchlíkům. Naskytla se mu i možnost uplatnění ve zpravodajské sféře. Agent Václav Knotka²¹⁴, který tehdy pracoval pro britskou zpravodajskou službu, se Krajinu snažil přesvědčit ke spolupráci, avšak bez úspěchu. Krajina se rozhodl dát přednost vědě a začal se opět věnovat své milované botanice.²¹⁵

Od roku 1949 pobýval Krajina v kanadském exilu. Zde se mohl konečně věnovat vědecké činnosti. Začal přednášet botaniku, lesnictví a lesní ekologii na univerzitě Britské Columbie ve Vancouveru. Do kanadské botaniky přispěl ekologicky zaměřeným systémem klasifikace vegetace, který zakládal na syntéze vlastností klimatu, vegetace a půdy.²¹⁶ Zasloužil se především o zachování přírodních rezervací Britské Columbie. Jedna z nich byla po něm dokonce pojmenována – *The Vladimir*

---

²¹² KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuice: Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. *Soudobé dějiny* [online]. 2005, roč. 12, č. 3-4, s. 601-602 [vid. 20. 6. 2020]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:be8956fc-55f9-11e9-bf5c-001b21187a68?article=uuid:51258796-3f33-40e1-3b15-75d14542e2a1>

²¹³ BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš. *Třídní nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 70.

²¹⁴ Krátce po setkání s Krajinou se Václav Kotka vydal zpět do Československa, aby se postaral o útěk své rodiny. Ačkoliv se snažil o co nejlepší krytí, byl vyzrazen a zatčen. V pankrácké věznici spáchal sebevraždu, aby se vyhnul brutálním výslechům StB.

²¹⁵ KRAJINA, Vladimír. *Vysoká hra: Vzpomínky*. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1. s. 202.

²¹⁶ WALL, K. Mohan, POJAR, Jim. The Legacy of Vladimír J. Krajina and Contributions to UBC Botany [online]. *Centennial of the University of British Columbia*, 2015. s. 3 [vid. 25. 7. 2020] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330523947_The_Legacy_of_Vladimír_J_Krajina_and_Contributions_to_UBC_Botany

Krajina Ecological Reserve. V roce 1982 mu bylo za jeho vědecké úspěchy uděleno nejvyšší kanadské vyznamenání – *Řád Kanady*, a krátce na to získal i čestný doktorát na vancouverské univerzitě.²¹⁷

I tak se ale Krajina v kanadském exilu věnoval politické činnosti a to především v rámci nejvyšší exilové organizace *Rady svobodného Československa*, kde určitou dobu působil i jako místopředseda, a exilové strany národně socialistické.²¹⁸ Svou pozici posílila poté, co se Krajina stal jejím předsedou po smrti Petra Zenkla v roce 1975.²¹⁹ Česká strana národně socialistická se za jeho úřadu například zasloužila o rozšíření dokumentů, informací, petic a překladů k činnosti signatářů Charty 77. Krajina dokonce intervenoval za ČSNS u ministerského předsedy Trudeau v souvislosti s perzekucí signatářů v Československu.²²⁰ Ostatně proto zůstal Krajina v hledáčku StB až do pádu komunistického režimu v roce 1989.

V Archivu bezpečnostních složek se dochovala celá řada dokumentů, zejména z 50. a 60. let, které nasvědčují tomu, že byl Krajina v kanadském exilu sledován rozvědčíky montrealské rezidentury.²²¹ Sledování probíhalo pravděpodobně na základě dokumentu, který vypracovala v 50. letech národní bezpečnost – jednalo se o „Návrh na preventivní opatření proti příbuzným prominentních uprchlíků a preventivní a represivní opatření proti zbytkům buržoazie, kteří se staví záporně k lidově demokratickému zřízení v ČSR“. Krajina byl podle tohoto dokumentu považován za prominenta.²²²

Cílem rozvědných aktivit, které StB s oblibou nazývala akce, bylo získat aktuální informace o Krajinově životě v exilu. Na konci 50. let zahájila československá rozvědka v Kanadě, konkrétně tedy montrealská rezidentura, takto orientovanou akci s krycím názvem „Květ“. O plánu a výsledcích akce existuje poměrně detailní záznam. Důkladnou analýzu kontaktu s Krajinou měl provést rozvědčík Josef Šafránek s krycím jménem Ševčík²²³. Pražská centrála ho upozorňovala na to, že analýza by měla být

---

²¹⁷ *Tamtéž*, s. 219-220.

²¹⁸ DRÁBEK, Jan: *Dva životy Vladimíra Krajiny*. Praha, Toužimský a Moravec 2016. ISBN 978-80-7264-171-0. s. 160

²¹⁹ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 43.

²²⁰ HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 67-68.

²²¹ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), podsvazek reg. č. 80502/303 I. S SNB (původní reg. č. 0502/6 I. S SNB, arch. č. 6689 I. S SNB) s krycím názvem „Květ“, Agenturní zpráva z 27. 4. 1959.

²²² HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc. s. 84.

²²³ Jeho personální spis nebyl dohledán.

provedena s vědomím, že Krajina je velmi nebezpečný a zkušený člověk s širokými kontakty. Ševčík měl především provést sondu do Krajina názoru ohledně situace v Československu a případného návratu zpět do vlasti. Dle dochovaných dokumentů bylo současně úkolem rozvědčíka poukázat na to, že někteří emigranti se do ČSR již vrátili a žijí zde spokojený život. Kontakt měl být proveden tak, že Ševčík zavolal Krajinovi z telefonní budky s tím, že mu přivezl slíbené knihy o botanice a rád by mu je předal. Schůzka se měla konat v jedné z vancouverských restaurací.²²⁴

Zprávu o setkání Ševčíka s Krajinou sepsal montrealský rezident Ladislav Weidinger, krycí jméno Macháček – podle ní Krajina neřekl během hovoru s Ševčíkem ani jedno křivé slovo proti ČSR. Kontakt Krajiny a Ševčíka měl však nadále pokračovat za účelem nalákat Krajinu k návratu zpět do Československa či zjistit za jakých podmínek by se vrátil. Dle hlášení z 12. června 1959 by prý bylo možné Krajinu „zpracovat k návratu“ do ČSR. Macháček píše: „Zatím říká, že by se vrátil, až se uklidní mezinárodní situace a o návrat projevil zájem. Vyjádřil se, že by nechtěl být návratem do ČSR politicky využít. V ČSR by chtěl vědecky pracovat. S. Ševčík si zajistil další styk, může mu předložit v červenci naše záruky pro návrat. KVĚT²²⁵ přijede v srpnu na kongres²²⁶ do Montrealu.“²²⁷ Pražská centrály povolila další styk a Krajina byl na montrealském kongresu osobně kontaktován Ševčíkem. Podle všeho ale nebyl tentokrát tak sdílný, což rozvědky vyhodnotila tak, že měl Krajina ze styku strach. V rámci akce „Květ“ bylo podle dochovaných dokumentů naplánováno ještě několik setkání s Krajinou. Jejich detailní záznam však nebyl dohledán.²²⁸

Zkušený Krajina mohl mít pravděpodobně tušení s kým má tu čest a tomu také částečně přizpůsobovat své chování a výpovědi. V jedné ze zpráv, které sepsala montrealská rezidentura, se objevuje hlášení o tom, jak se Krajina těší na setkání s československými i sovětskými vědci na kongresu v USA. Z archivních materiálů je rovněž poněkud

---

²²⁴ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), podsvazek reg. č. 80502/303 I. S SNB (původní reg. č. 0502/6 I. S SNB, arch. č. 6689 I. S SNB) s krycím názvem „Květ“, Agenturní zpráva z 27. 4. 1959.

²²⁵ „Květ“ byl krycí název nejen celé akce, ale i Krajiny samotného.

²²⁶ Jednalo se o kongres botaniků.

²²⁷ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), podsvazek reg. č. 80502/303_1_2_0117 I. S SNB, Agenturní zpráva z 12. 6. 1959.

²²⁸ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), podsvazek reg. č. 80502/303_2_2_0015 I. S SNB, Agenturní zpráva z 25. 7. 1959.

zřejmé, že se Ševčík Krajínovi mohl nepřímo prozradit svými pozitivními stanovisky k situaci v Československu.²²⁹

I když Krajínovo vystupování nepůsobilo na rozvědku nikterak agresivně, neustále ho sledovala. Zejména pak v 60. letech lze zaznamenat zvýšený zájem o jeho činnost v exilu. Rozvědka si tak nadále kladla za cíl sbírat data o Krajínově působení v kanadském exilu a především omezit a kontrolovat jeho vliv na exilovou komunitu. V tomto období se navíc Krajínova rodina pokoušela o rehabilitaci jeho procesu v Československu, což jistě také přispělo k většímu zájmu rozvědky o Krajínu.²³⁰ K rehabilitaci jeho procesu opravdu došlo, ale až později, nástup tzv. normalizace totiž rodinu donutil žádost stáhnout.²³¹

Na základě dochovaného vyšetřovacího spisu, který si StB ke Krajínovi vedla, se podařilo zjistit, že nashromážděné informace se netýkaly pouze jeho osoby, ale i rodiny a přátel. Ti byli často vyslýcháni a nuceni podat veškeré informace o Krajínovi, včetně těch o jeho pobytu v exilu. StB se je samozřejmě snažila různými způsoby přimět i ke spolupráci, což se podařilo v případě Antonína Novotného, údajného synovce Vladimíra Krajiny. Jeho hlavním úkolem bylo dodávat informací o jeho strýci. Krycí jméno Novotného mělo být HONZA.²³² Ve vyšetřovacím spisu lze dohledat přímo zprávu o setkání Krajiny a HONZY, které se uskutečnilo v roce 1964 ve Vídni, kam Krajína přijel na konferenci botaniků.²³³

Lze konstatovat, že o Krajínu se podle dochovaných záznamů ve svazcích I. správy SNB zajímala především montrealská rezidentura a to nejspíš z toho důvodu, že sem Krajína mnohdy jezdil v rámci svých pracovních cest. Svazek, který byl vedený k tématu „Pošta centrále z Montrealu – Kanada“, byl však v roce 1969 skartován²³⁴, a proto nelze zaznamenat žádné další aktivity ve vztahu ke Krajínovi. Jak již bylo

---

²²⁹ *Tamtéž.*

²³⁰ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), vyšetřovací spis arch. č. V-5621 MV, Agenturní zpráva z 11. 6. 1964.

²³¹ BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš. *Třídni nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 72.

²³² ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), vyšetřovací spis arch. č. V-5621 MV, Agenturní zpráva z 26. 3. 1963.

²³³ BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš. *Třídni nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 72-73.

²³⁴ ABS, f. I. správy SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek operativní korespondence reg. č. 20949 I. S SNB (arch. č. AS-1923 I. S SNB) – „Pošta centrále z Montrealu – Kanada“. Vyhodnocení svazku z 28. 11. 1969.

nastíněno výše, není pochyb o tom, že byl Krajina, vzhledem k jeho minulosti a politickému působení v krajaných organizacích a exilové ČSNS, rozvědčíky i nadále sledován.

Stejně jako Ota Hora i Vladimír Krajina se dočkal pádu komunistické totality v Evropě. V březnu roku 1990 zavítal se svou rodinou po více než 40 letech do opět svobodného Československa, kde ho po dobu dvou týdnů čekal opravdu bohatý program plný mnoha setkání. Při příležitosti jeho návštěvy mu hned druhý den udělil prezident Václav Havel nejvyšší státní vyznamenání *Řád bílého lva*.²³⁵

Krajina zemřel roku 1993 ve svém druhém domově ve Vancouveru. Jeho ostatky jsou uloženy na Vyšehradském hřbitově. V Praze byla také v roce 2002 odhalena pamětní deska Vladimíra Krajiny, nachází se na průčelí bývalého botanického ústavu Univerzity Karlovy, kde, jak je známo, Krajina část svého života působil. Slavnostního odhalení se účastnila i kanadská velvyslankyně Margaret Huberová.²³⁶

6.3 Bořivoj Čelovský

Jméno Bořivoj Čelovský již v příslušné práci několikrát zaznělo. Jeho kauza se bezpochyby výrazně dotýká aktivit československé rozvědky v kanadské Ottawě, kterou se, jak ve svých pamětech dokládá, nechal dobrovolně naverbovat s cílem narušit její činnost.²³⁷

Čelovský se narodil 8. září 1923 v Ostravě-Heřmanicích. Po maturitě na ostravském reálném gymnáziu byl v červnu roku 1942 zařazen do německého válečného hospodářství. Nejprve se stal členem oddílů tzv. pozorovatelů, jejichž práce spočívala v zaznamenávání míst dopadu bomb ze spojeneckých letadel. Později pracoval na ostravském pracovním úřadě, který dodával německému válečnému průmyslu pracovní sílu z Čech. Na začátku února byl však, jako mnozí jeho vrstevníci, totálně nasazen v Říši. Pokusil se několikrát o útek, avšak neúspěšně. Ke konci války se fyzicky

---

²³⁵ KRAJINA, Vladimír. *Vysoká hra: Vzpomínky*. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1. s. 221.

²³⁶ DRÁBEK, Jan: *Dva životy Vladimíra Krajiny*. Praha, Toužimský a Moravec 2016. ISBN 978-80-7264-171-0. s.185–197.

²³⁷ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 22-24.

vyčerpaný vrací zpět do Ostravy, kde na něj čekalo několik nabídek ke vstupu do KSČ. Jak je známo, všechny je odmítl.²³⁸

Ve 22 letech se rozhodl pro vojenskou kariéru a hlásil se na důstojnickou školu Československé armády v Opavě. Poválečná situace v Československu ho však po pár měsících přiměla změnit názor a Čelovský si uvědomil, že služba v lidové armádě nebude pro něj. Ještě roku 1945 se zapsal na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Následující rok se oženil a narodila se mu dcera Zdislava. Nové rodinné povinnosti a studium práv bylo těžké skloubit dohromady, a tak se Čelovský rozhodl studovat dálkově. V rámci zajištění rodiny, začal pracovat jako kantor na měšťanské škole ve Slezské Ostravě. Za několik měsíců se stal knihovníkem v Zemském archivu v Opavě. Zároveň se snažil angažovat i politicky – nejprve u národních socialistů, posléze u lidovců.²³⁹

Na podzim 1948 se Čelovskému podařilo před komunistickými represemi utéct do Německa, aniž by se o svém rozhodnutí překročit hranice zmínil rodině. Jeho další kroky směřovaly do městečka Waldmünchen, kde se hlásil u amerických úřadů. Agent vojenské rozvědky CIC ho však po krátkém rozhovoru poslal do uprchlického tábora v Regensburgu. Na ubytování ve vile Alaska House pro prominenty neměl Čelovský, na rozdíl od československých poslanců či vysokých státních úředníků, nárok. Z Řezna byl po deseti dnech poslán do tábora v předhoří bavorských Alp v Murnau. Den před Vánocemi téhož roku se spolu s dalšími českými a slovenskými studenty přesunul ještě jednou – a to do bývalých kasáren Arzenál ve švábském městě Ludwigsburg. Začátkem roku 1949 se mu podařilo z tábora odejít do Lucemburska, kde na pár dní pobýval u řádu milosrdných sester v jejich nemocnici.²⁴⁰

Jeho další zastávkou pak byla Paříž. Pokoušel se zde získat stipendium, avšak marně. Ani intervence českých exilových intelektuálů, jako byl dr. Bohdan Chudoba²⁴¹ či

---

²³⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 46-55.

²³⁹ *Tamtéž*, s. 45-61.

²⁴⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 69-86

²⁴¹ Bohdan Chudoba (1909 – 1982) byl český historik, politický a kulturní publicista, poslanec v Národním shromáždění za Československou stranu lidovou. Působil jako profesor historie a politologie na několika amerických univerzitách a na univerzitě v Madridu. Byl jedním z hlavních představitelů exilového konzervativního katolického proudu. ČESKOSLOVENSKÉ DOKUMENTAČNÍ STŘEDISKO. Bohdan Chudoba [online]. [vid. 10. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.csds.cz/cs/g6/219-DS.html>

spisovatel Jan Čep²⁴², nepomohla. Dostat práci bylo rovněž beznadějně. Až v Innsbrucku se mu později podařilo sehnat zaměstnání. Angažoval se zde v místním Sdružení pro československé uprchlíky. Později působil i jako vedoucí České sekce nové rozhlasové stanice francouzské armády, která patřila k západní protikomunistické propagandě. V rámci své rozhlasové kariéry byl mnohokrát kontaktován příslušníky několika tajných služeb, kteří po něm žádali, aby posílal signály jejich společníkům v Československu. Čelovský však ve své knize dokládá, že vždy odmítl.²⁴³

V oficiálních kruzích československého exilu se údajně proslavil politicky laděnými články, jež byly otištěny roku 1950 v českém časopise *Návrat* vydávaném v Paříži. V témže roce obdržel imigrační víza do USA, kam měl odcestovat na základě pracovní nabídky v Severní Dakotě. Ještě než odjel, spontánně se rozhodl absolvovat pohovor u nejmenovaného kanadského profesora, který na rakousko-německých hranicích vybíral kandidáty pro stipendia na kanadských univerzitách. Čelovský od něj zcela nečekaně dostal nabídku studovat na francouzské univerzitě v Montrealu. Tato lukrativní záležitost změnila jeho původní rozhodnutí a Čelovský tak nakonec odcestoval do Kanady.²⁴⁴ V roce 1951 vystudoval na Université de Montreal moderní historii a získal titul M.A. Následovalo doktorské studium, které však dokončil na univerzitě v německém Heidelbergu, kam odcestoval díky kanadskému stipendiu. Promoval zde v roce 1954 na doktora filosofie. V dizertační práci se zabýval tématem Mnichovské dohody 1938. V roce 1958 vyvolala celosvětový ohlas jeho právě vydaná kniha zaměřující se na stejnou problematiku.²⁴⁵ Dočkala se výrazně pozitivních, ale i velké spousty negativních reakcí, které ho nakonec přiměly opustit řemeslo historika na dlouhá léta.²⁴⁶

Studium v Německu absolvoval Čelovský spolu se svou druhou ženou, litevskou emigrantkou Angelikou, později úspěšnou dětskou psycholožkou, se kterou se stihl

---

²⁴² Jan Čep (1902 – 1974) byl český spisovatel, esejista a překladatel, který v roce 1948 emigroval do Paříže, kde pracoval pro Svobodnou Evropu jako zpravodaj. – SLOVNÍK ČESKÉ LITERATURY PO ROCE 1945, Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=296>

²⁴³ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 67-85

²⁴⁴ *Tamtéž*, s. 86.

²⁴⁵ Kniha byla napsaná v německém jazyce, českého překladu se dočkala až v roce 1999. ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. ISBN 80-86101-19-3.

²⁴⁶ BORÁK, Mečislav. Historik Bořivoj Čelovský a jeho dílo. *Slezský sborník* [online]. 2003, roč. 101, č. 3, s. 164 [vid. 22. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.mecislavborak.cz/dokumenty/publikace/periodika/82-Historik_Borivoj_Celovsky_a_jeho_dilo.pdf

oženit ještě před odjezdem do Heidelbergu. Po návratu do Kanady oba pracovali v redakci kanadské encyklopedie. Angelika si za nedlouho našla místo v dětské nemocnici jako klinická psycholožka a Čelovský dostal místo statistika ve federálním Statistickém úřadě, v oddělení zdravotnictví. Více méně zde nebyla žádná práce, protože oddělní rok před tím skončilo se sbírkou statistických údajů.²⁴⁷

V této době se Čelovský setkal s exilovým politikem Otou Horou, kterému pomáhal ve věci československých uprchlíků. Vzniklo tak dlouholeté přátelství, kterého si Čelovský upřímně vážil, jak lze vyčíst z jeho knih. Z iniciativy Oty Hory se v roce 1956 stal na dobu tří let předsedou ottawské odbočky Československého sdružení v Kanadě a pak znovu v roce 1963. Jejich práce nejprve spočívala v podpoře československých uprchlíků v německých a rakouských uprchlických táborech. Následně se starali o snazší integraci nově příchozích do Kanady a jejich začlenění do krajanských organizací.²⁴⁸

Čelovský také pravidelně přispíval do exilového tisku – ve svých článcích vyslovil víru v kanadskou pomoc v boji za znovunavrácení svobody do Československa. Každý rok ve výroční dny jako byla Říjnová revoluce či sovětská invaze v Maďarsku, později Československu, se Čelovský angažoval v protestních akcích, které se většinou odehrávaly před československým velvyslanectvím na Clemow Avenue.²⁴⁹

Protesty před budovami komunistických velvyslanectví a tiskové zprávy o transgresích komunistických vlád však Čelovský vnímal jako nedostačující, a proto se rozhodl jednat jako jednotlivec. Jeho cílem se stalo odhalení sítě pražské rozvědky v Kanadě, do které se nechal pro tento účel dobrovolně naverbovat. K tomu Čelovskému pravděpodobně dopomohla kanadská kontrarozvědka fungující pod oddělením Royal Canadian Mounted Police²⁵⁰ (RCMP). Záminkou pro návštěvu československého velvyslanectví se měla stát žádost o výjezdní vízum pro jeho matku k návštěvě Kanady. Ve vile na Clemow Avenue přijal již několikrát zmiňovaný rezident Milan Kleník. Podle Čelovského paměti mu Kleník oznámil, že jeho případ je beznadějí, avšak i tak jeho

---

²⁴⁷ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 115-116.

²⁴⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 118.

²⁴⁹ *Tamtéž*, s. 119.

²⁵⁰ Královská kanadská jízdní policie

žádost do Prahy pošle.²⁵¹ Dle dochovaných svazků v Archivu bezpečnostních složek Kleník odeslal zprávu o tomto setkání na pražskou centrálu československé rozvědky, do které zahrnul i podrobné informace o veřejných aktivitách Čelovského v Kanadě. Čelovský na Kleníka pravděpodobně opravdu zapůsobil a to především v tom ohledu, že stejně jako on pocházel z Ostravy. Díky tomuto spojovacímu elementu mezi nimi se i Kleník ve zprávě přimlouvá, aby bylo Čelovskému v jeho žádosti vyhověno. Argumentuje tím, že by jejich souhlas mohl přinést pozitivní pohled zahraničí na situaci v Československu. Kleník v závěrečné části zprávy vyhodnotil, že by bylo možné Čelovského „rozpracovat“ a žádá o povolení k udržení „styku“.²⁵²

Doporučení Milana Kleníka na „rozpracování“ se pražské centrále dle dochovaných materiálů moc nelíbilo, nicméně i tak se rozhodli danou situaci využít k „dezorientační akci“. Čelovský měl být v rámci příslušného plánu politicky pošpiněn v očích kanadských úřadů, což mělo dle centrály vést k jeho následné diskreditaci. Rezidentura se tedy měla postarat o to, aby Čelovský zanechal své činnosti v emigraci a dokázal, že nemá nepřátelský vztah k ČSR – teprve poté mu bude vyhověno v jeho žádosti o cestovní víza pro matku. Rozvědka předpokládala, že by tak proti Čelovskému vzniklo podezření, že s ní spolupracuje a kanadské úřady by se od něj distancovaly a přestaly mu důvěřovat. Nastala tedy fáze prověrky Čelovského věrohodnosti.²⁵³

Než se Čelovský dostavil na další schůzky s Kleníkem, konzultoval celou situaci, dle jeho paměti, s inspektorem Královské kanadské jízdní policie jménem Charles Sweeney. Ten mu měl údajně sdělit, jaký postup bude na československém velvyslanectví následovat – tedy jak budou chtít z Čelovského udělat agenta. Údajně mu radil, ať se pokusí tvářit odmítavě, aby rozvědky přesvědčil, že se jim ho podařilo získat na základě jejich běžných praktik. Také ho upozornil na to, aby komunistům nesdělával informace, které by se mohly týkat kanadských zájmů. Další konzultace s Čelovským přenechal Sweeney svému kolegovi Robertu Fraserovi, který měl údajně velké zkušenosti se „styky“.²⁵⁴

---

²⁵¹ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 129

²⁵² ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, Záznam „řídícího orgána“ Milana Kleníka (krycí jméno Kolda), 7. 1. 1958.

²⁵³ *Tamtéž*, Záznamy centrály pražské rozvědky, leden 1958.

²⁵⁴ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 31-33

Čelovský svou roli sehrál očividně věrohodně, alespoň na Kleníka jeho vystupování zapůsobilo. Ve svém dalším dopise do Prahy psal: „*RED*²⁵⁵ je přístupný diskusím a pozvolnými politickými debatami se dají jeho názory usměrnit. Bude zde možno využít i jeho nacionálního založení i ješitnosti k tomu cíli, aby mohl pro vlast něco udělat, tím, že by se mohl opět cítit spoluúčastníkem budování naší republiky, což by mu lid a republika nezapomněli. Vidím možnost jeho dalšího rozpracování, upevňovat důvěru, získávat přátelství, politicky přesvědčovat. Vzhledem k jeho zaměstnání ve statistickém úřadě stojí za to, aby se v rozpracování pokračovalo [...]“²⁵⁶

Centrála československé rozvědky však opět Kleníka instruovala, že nemá zájem na tom, aby „*REDA* zpravodajsky rozpracoval“. Praha chtěla pouze využít výjezdu Čelovského matky k „*dezorientaci emigrace*“, a proto Kleníkovi nařídila, aby se s ním „*stýkal nekonzpirativně [...] a používal jej pouze jako krycí styk a nevědomého informátora*“.²⁵⁷

Ve svých pamětech se Čelovský zmiňuje o několika dalších schůzkách s Kleníkem. Měli se pravděpodobně setkávat pravidelně dvakrát až třikrát do měsíce v některém z menších měst v okolí Ottawy. Jejich setkání byla většinou doprovázena požíváním značného množství alkoholu. Kleník se při těchto setkáních stále více zajímal o život českých prominentů v kanadském exilu. Čelovský ho v tomto ohled zásoboval smyšlenými příběhy, které mu údajně pomáhal vymýšlet Ota Hora. Později ho Kleník donutil, aby mu je předával v písemné formě. Čelovský mu slíbil zprávu o celkové situaci v československém exilu za zajištění povolení návštěvy Kanady pro jeho matku. Falešné hlášení sepsal Čelovský pravděpodobně opět s pomocí Oty Hory.²⁵⁸

O setkání s Čelovským se Kleník rozepsal 5. května 1958. Nejprve však sepsal celý jeho životopis, který vyzníval opět ve prospěch „rozvědného potenciálu“, o kterém byl Kleník dlouhodobě přesvědčen. Déle centrálu informoval o rodinných vazbách, které měl Čelovský v Československu a připojil i jeho vztah k vlasti. Čelovského prý lze „*soustavnou výchovou a uvědomováním převychovat do té míry, že bude republice*

---

²⁵⁵ Toto krycí jméno používala rozvědka pro Bořivoje Čelovského.

²⁵⁶ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, Záznam s. Kleníka o schůzce s B. Čelovským, 8. 3. 1958.

²⁵⁷ *Tamtéž*, Záznam pražské centrály, 21. 3. 1958.

²⁵⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 130-131.

pomáhat [...]“ a opět Prahu žádal o povolení k „rozpracování“, které by mohlo vést k využití kanadských „objektů“.²⁵⁹

Kleníkův vztah k Čelovskému byl nadstandartní, bral ho očividně jako přítele, což pražské centrále došlo poměrně rychle. Depeše z pražské centrály obsahuje ostrou kritiku postupu rezidenta. Kleník prý nepostupoval v souladu s pokyny – z jeho hlášení je zřejmé, že přistoupil k „verbovce“ REDA, aniž by k tomu dostal souhlas z centrály. Praha navrhla následující postup: „[...] 1. Sejděte se s REDEM ještě jednou a oznamte mu, že jste dostal zprávu, že návštěva matky bude povolena. Dejte mu při tom najevo svoji zásluhu na vyřízení žádosti. Řekněte REDOVI, že mu nechcete působit nepříjemnosti a těžkosti v případě, že by ho někdo viděl s Vámi a zvláště, že po příjezdu matky mohlo by to vést k různým dohadům. [...] Po tomto rozhovoru zakazujeme Vám s REDEM jakýkoliv styk. 2. Pomocí agentury²⁶⁰ sledujte REDOVO chování a činnost. Zejména sledujte situaci kolem REDA po příjezdu jeho matky, jaká bude reakce emigrace a jaké bude chování REDA. 3. V případě, že se RED po příjezdu matky projeví jako čestný člověk a neshodí náš zájem o jeho osobu, rozhodneme, zda budeme pokračovat v jeho rozpracování“.²⁶¹ Z rozvědčné rétoriky, je zjevné, že tři měsíce na prověření Čelovského centrále opravdu nestačí.

V září roku 1958 matka Čelovského do Kanady opravdu přijela. Kleník poté, jak bylo nařízeno z centrály, kontaktoval Čelovského, aby si s ním domluvil schůzku, během níž Čelovský údajně předstíral, že potřebuje s Kleníkem dále udržovat kontakt, především z toho důvodu, aby se staral o korespondenci z Československa od jeho bývalé manželky. Vysvětloval to tím, že jeho současná žena nerada vidí, že s bývalou rodinou udržuje kontakt.²⁶² Tím chtěla pravděpodobně nalákat Kleníka, aby k němu opět vyjádřil důvěru ve své další zprávě pro Prahu. To se mu také podařilo, jelikož se Kleník ve svém dalším sdělení za Čelovského opravdu znovu přimlouval. Dokonce centrále doporučil, aby byl prodloužen pobyt jeho matky v Kanadě.²⁶³

---

²⁵⁹ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, Zpráva od s. Kleníka, 5. 5. 1958.

²⁶⁰ Agenturní síť – tedy pomocí dalších zaměstnanců rezidentury.

²⁶¹ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, Instrukce centrály ve věci Čelovský, 27. 5. 1958.

²⁶² ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 42.

²⁶³ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, Zpráva s. Kleníka. 19. 9. 1958.

Koncem října téhož roku se Kleník s Čelovským setkal naposledy. Rezident Milan Kleník byl totiž, pravděpodobně zásluhou Bořivoje Čelovského, vyhoštěn z ottawské rezidentury československé komunistické rozvědky.²⁶⁴ Čelovský si na Kleníka údajně stěžoval jeho zástupci – komentoval jeho závislost na alkoholu a konfrontaci s americkými důstojníky, které byl svědkem. Zaměstnanci rezidentury Ladislav Soška, krycí jméno Bergl, a Šumavský²⁶⁵ podávali informace o porušování pravidel příslušné akce náčelníka I. odboru Václava Loudy, krycí jméno Linhart. Ten se sám o tři roky později v roce 1961 stal rezidentem ottawské pobočky.²⁶⁶ Na základě toho byl Kleník údajně odvolán.²⁶⁷

Kleníkovu práci převzal jeho zástupce Ladislav Weidinger, krycí jméno Macháček, který začátkem roku 1959 dospěl k závěru, že je vhodné ve vztahu k Čelovskému zahájit „verbovku“. Jejím cílem mělo být „*prohloubení dosavadní spolupráce s REDEM a využití jeho zaměstnání ve statistickém úřadě*“. O „verbovku“ se měl postarat Miroslav Čech, krycí jméno Čada, který se držel pokynů od Loudy, Linhara, z centrály. Jako kompromitující subjekt, který měl Čelovského donutit ke spolupráci, údajně sloužila jeho dcera Zdislava žijící v Československu.²⁶⁸ Stejně jako Kleník, i Čech si myslel, že jedná s čestným člověkem, a tak Čelovskému jeho záměr vyšel a dne 16. září 1959 se oficiálně stal spolupracovníkem StB.²⁶⁹

Čech následně sepsal zprávu o dalším rozpracování REDA, ve které akcentuje jeho využití v kontextu Čelovského kontaktů s emigrací a zkušeností s kanadskými úřady a žádá o povolení mít s ním několik schůzek. Centrála měla sice nadále pochybnosti o tom, že by bylo možné s Čelovským spolupracovat podle jejich představ, nakonec ale odpověděla na Čechův požadavek kladně.²⁷⁰ Čech se během těchto schůzek snažil přimět Čelovského, aby mu pravidelně sepisoval zprávy o dění v exilových organizacích a jejich členech. Dle pamětí Čelovského si Čech vždy údajně stěžoval, že informace, které mu předává, jsou příliš obecné, což v dalším dopise na centrálu Čech vysvětloval

---

²⁶⁴ Ústav pro studium totalitních režimů, dostupné z <https://www.ustrcr.cz/o-nas/cena-vaclava-bendy/ustav-oceni-bojovniky-za-demokracii-a-svobodu/>

²⁶⁵ Jeho pravá totožnost nebyla dohledána.

²⁶⁶ ABS, f. Personální spisy sign. 3489/26, Václav Louda, s. 89.

²⁶⁷ ABS, f. Personální spisy sign. 627/1923 Milan Kleník, s. 123.

²⁶⁸ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, Záznam o provedení verbovky, 31. 3. 1959.

²⁶⁹ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6. s. 44.

²⁷⁰ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, RED – vyjádření k dalšímu rozpracování, listopad 1959.

tím, že se Čelovský teprve zaučuje. Centrála byla ale nedočkavá, a tak Čechovi zaslala další pokyny k práci s REDEM. Tentokrát měl Čech přimět Čelovského, aby si našel zaměstnání, které přiblíží rozvědku k informacím ohledně kanadských zájmů ve vztahu k zahraniční politice směrem do Evropy. Zároveň nabádala Čecha, aby si Čelovského na sebe více navázal a přiměl ho k debatám osobnějšího charakteru. Záměrem bylo získat kompromitující informace, které by pak bylo možné proti Čelovskému během nátlakových akcí využít.²⁷¹ Čelovský po celou dobu jejich styků úspěšně mlžil a rozvědce dodával pouze obecné informace. Jeho reakce na osobní otázky byla spíše vyhýbavá, a tak rozvědce o sobě neposkytl nic navíc.²⁷²

Praha si byla čím dál víc vědoma, že s Čelovským nebude jednoduché manipulovat a upustila od velkých očekávání. Aby si Čelovský udržel pozici a pokusil se o podobný manévř jako u Milana Kleníka, tedy vyhoštění dalšího rezidenta z československé rozvědky v Kanadě, rozhodl se nalákat centrálu na možnost získat užitečné informace z Washingtonu, kam se chystal odjet za svými přáteli. Čechovi to prezentoval tak, že zde dostal nabídku zaměstnání v Hlase Ameriky. To vzbudilo na pražské centrále velký zájem, jelikož mohla získat nový pramen v hlavním městě úhlavního nepřítele Sovětského svazu²⁷³, a tak začal Čech na pokyn centrály plánovat tzv. akci Washington. Čelovský tedy mohl využít tohoto monetu k provalu²⁷⁴ rozvědné akce, což mohlo zajistit vyloučení několika zaměstnanců rezidentury.

K provalu akce opravdu na základě Čelovského hlášení na RCMP došlo. I přes všechny pochybnosti, které o Čelovském centrála měla, k němu nyní přistupovala dle dochovaných materiálů s důvěrou a nevěřila, že by to byl právě on, který by akci záměrně vyhradil.²⁷⁵ Na základě provalu byl pak v říjnu roku 1960 odvolán zástupce rezidenta Miloslav Čech, který převzal onen případ Čelovského po Kleníkovi.

---

²⁷¹ *Tamtéž*, depeše, 27. 5. 1959.

²⁷² ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, telegram centrály, 30. 6. 1960.

²⁷³ *Tamtéž*, výpis pro Ottawu, 10. 5. 1960.

²⁷⁴ Dekonspirace, při níž mělo dojít k odhalení rozvědní akce nepřátelskou speciální službou a k jejímu následnému narušení či zmaření. Jeho příčinou je odhalení pracovníka nebo tajného spolupracovníka rozvědky a jimi používaných prostředků a metod k provádění rozvědné činnosti. CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Slovník pojmů komunistických bezpečnostních složek* [online]. [vid. 1. 7. 2020]. Dostupné z: <https://ibadatelna.cz/cs/slovník/proval>

²⁷⁵ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), svazek reg. č. 42599 I. S, RED – záznam k poslední situaci, 7. 7. 1960.

Československé diplomacii se ale podařilo, aby Čechovo vyhoštění nebylo nikde zveřejněno. Recipročně byl pak vyhoštěn z Československa kanadský diplomat.²⁷⁶

Čelovský se po této pozoruhodné zkušenosti vrátil zpět k zaměstnání na Statistickém úřadě a to do roku 1963, kdy mu přišla lukrativní pracovní nabídka z Ministerstva práce. Pracoval zde na pozici ekonoma. I přes jeho nulovou kvalifikaci v oblasti ekonomie, se vypracoval a dokonce řídil oddělení, které se staralo o program výchov kanadské pracovní síly.²⁷⁷ V roce 1970 se stal ředitelem výzkumu v „Nové demokratické straně“ a působil zde jako poradce předních členů strany. O pár let později své zaměstnání opět změnil a stal se zaměstnancem Ministerstva pracovní síly a imigrace, kde se podílel na vytváření kanadského imigračního programu. Čelovský se během tohoto období nepřestal aktivně angažovat v československém exilu a nadále se účastnil protestních akcí, na kterých několikrát odsoudil situaci v Československu.²⁷⁸ Rozvědkou už následně kontaktován nebyl – žádné materiály, které by to dokumentovaly, nalezeny nebyly. Není však vyloučeno, že mohlo dojít k jejich zničení v době, kdy se režim v Československu hroutil.

Jak Čelovský píše ve svých pamětech, již od počátku exilu doufal v brzký návrat zpět do vlasti, přesněji řečeno do svobodné republiky, a proto s nadšením přihlížel událostem v Československu, které přinesl rok 1989.²⁷⁹ V 90. letech se tak opravdu vrátil zpět do vlasti osvobozené od komunistického teroru. Čelovský se usadil v rodných Heřmanicích v Ostravě a rozhodl se obnovit svou původní profesi – začal opět psát a vydal zde více než dvě desítky knih.²⁸⁰ Čelovský psal francouzsky, německy a anglicky, ale česky do té doby žádnou knihu nenapsal. Do konce svého života se však opravdu činil a stihl vydat cekem osmnáct knih v mateřském jazyce. Věnoval standardním historickým pracím, jako byl životopis kněžny von Hohenlohe, podrobným studiím, například o tzv. čichoštském zázraku, publikoval edice dokumentů k poúnorové emigraci (Uprchlíci po „vítězném únoru“) či k nacistickému plánování řešení tzv. české otázky (k tomuto tématu vyšla v roce 1997 knih *So oder so: řešení české otázky podle německých*

---

²⁷⁶ KAŇÁK, Petr, DVOŘÁKOVÁ, Jiřina, JUROVÁ, Zdena. *Československá rozvědka a pražské jaro*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. 2016. ISBN 978-80-87912-46-1. s. 93.

²⁷⁷ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 139-143.

²⁷⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2. s. 169-180.

²⁷⁹ *Tamtéž*, s. 199.

²⁸⁰ BEZDĚKOVÁ, Olga. Šel svou cestou, Český dialog – Czech Dialogue. [online]. 2008, č. 3-4 [vid. 30. 6. 2020] Dostupné z: <https://www.cesky-dialog.net/clanek/3463-sel-svou-cestou/>

dokumentů 1933-1945).²⁸¹ Čelovský byl také činný v publicistice – ve svých článcích se například zamýšlel nad vývojem a nezávislostí českého tisku (*O nezávislosti českého tisku*. Haló noviny, 23.8.1999.) či ostře kritizoval a provokoval své kolegy historiky (*Čeští historici jsou spoluodpovědní za smutný stav našeho národa*. Lidové noviny, 24.11.1999.).²⁸² Za svou otevřenou kritiku si vysloužil řadu nepřátel, jeho přístup však na druhou stranu kvitovala řada příslušníků mladé generace. Čelovský se dokonce rozhodl vrátit čestný doktorát práv, který mu v roce 1989 udělila Univerzita Karlova, na protest proti rozmáhající se korupci.²⁸³

Jeho dílo lze obecně rozdělit do čtyř tematických okruhů – práce autobiografické (*Šel jsem svou cestou*, 1996; *Kdo navrátil se, neutíká*, 2003; apod.), práce k česko-německým vztahům (například *Mnichovský syndrom*, 1997), práce o problematice československého exilu (jmenujme například knihu *Emigranti*, 1998 či *Dva seznamy politických uprchlíků z roku 1948*, 2003) a nakonec práce, které se věnují poválečnému vývoji v komunistickém Československu (*Strana světa prostředky*, 2001 a *Nezlomný duch*, 2003).²⁸⁴ Od roku 2005 také Čelovský publikoval na svých internetových stránkách www.celovsky.cz.

V roce 2008 ve věku osmdesát čtyři let zemřel. O rok později mu byla v sídle Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek udělena Medaile Václava Bendy, kterou převzala jeho dlouholetá přítelkyně Helena Šindlerová.²⁸⁵

---

²⁸¹ KOURA, Petr. Čím byl historik Čelovský kontroverzní, *iDNES.cz*. [online]. 2008 [vid. 23. 6. 2020] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/cim-byl-historik-celovsky-kontroverzni.A080227_162054_kavarna_bos

²⁸² BORÁK, Mečislav. Historik Bořivoj Čelovský a jeho dílo. Slezský sborník [online]. 2003, roč. 101, č. 3, s. 164 [vid. 22. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.mecislavborak.cz/dokumenty/publikace/periodika/82-Historik_Borivoj_Celovsky_a_jeho_dilo.pdf

²⁸³ KOURA, Petr. Čím byl historik Čelovský kontroverzní, *iDNES.cz*. [online]. 2008 [vid. 23. 6. 2020] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/cim-byl-historik-celovsky-kontroverzni.A080227_162054_kavarna_bos

²⁸⁴ BORÁK, Mečislav. Historik Bořivoj Čelovský a jeho dílo. Slezský sborník [online]. 2003, roč. 101, č. 3, s. 164 [vid. 22. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.mecislavborak.cz/dokumenty/publikace/periodika/82-Historik_Borivoj_Celovsky_a_jeho_dilo.pdf

²⁸⁵ ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Slavnostní předání ceny Václava Bendy 2009* [online]. 16. 11. 2009 [vid. 2. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/o-nas/cena-vaclava-bendy/ustav-oceni-bojovniky-za-demokracii-a-svobodu/>

6.4 Jiří Krupička

Československý exil v Kanadě se v roce 1968 rozšířil i o jméno Jiří Krupička. V Archivu bezpečnostních složek se sice dochoval jen zlomek materiálů, které si rozvědka k jeho jménu vedla, ale i tak je z nich možné vyčíst, že byla Krupičkova činnost v Kanadě rozvědně sledována.²⁸⁶

Jiří Krupička, významný český geolog, filolog a spisovatel, se narodil 5. května 1913 v Praze na Vinohradech. V letech 1932-1937 studoval na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy moderní jazyky – němčinu, angličtinu a francouzštinu.²⁸⁷ Když dokončil magisterské studium, rozhodl se pokračovat v oboru přírodních věd a začal se při zaměstnání – pracoval jako učitel angličtiny na Obchodní škole v Resslově ulici v Praze – věnovat geologii a astronomii. Jeho studium bylo přerušeno zavřením vysokých škol během Protektorátu, a tak získal čestný doktorát na Přírodovědecké fakultě UK až v roce 1947. Ve své disertační práci se zaměřil na jílovské pásmo a jeho tektonicky komplikované stavbu důležitou pro poznání geologie středočeských starohor. Tímto tématem se později zabýval do většího detailu a publikoval v letech 1948-1950 několik průkopnických studií, na které navázalo mnoho dalších výzkumů českých geologů v druhé polovině 20. století.²⁸⁸

Během svých studií na Filosofické fakultě UK se Jiří seznámil se svou budoucí ženou Adou, jejíž původ sahal až do italského Terstu. Ada se do Prahy dostala za dramatických okolností během druhé světové války. Ve svých vzpomínkách, které zachytila Hana Lamková, uvádí, že jednou z věcí, které Jiřího na ní zaujaly, byl právě její životní příběh mapující složitou rodinnou situaci, útěk z vlasti do Prahy a její nelehké začátky v novém domově. Vzali se 20. července roku 1940 na vinohradské radnici, i přes nesouhlas Krupičkových rodičů. Narodily se jim dvě dcery – Helena a Irena.²⁸⁹

Během roku 1949 napsal knihu *Člověk a lidstvo (Man and Mankind)*. Prvotním impulsem práce bylo údajně svržení atomové pumy na Hirošimu. Knihu psal Krupička

---

²⁸⁶ ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*), objektový svazek reg. č. OBŽ-11529 BN a reg. č. OBŽ-22570 BN.

²⁸⁷ KRUPÍČKA, Jiří. *Stará pevnost*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-377-1. s. 65.

²⁸⁸ SATTRAN, Vladimír, VLAŠIMSKÝ, Pavel. Professor Jiří Krupička is ninety years old. *Geoscience Research Reports* [online]. 2008, č. 36, s. 218-220 [vid. 2. 7. 2020]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/zpravy/en/detail/zpravy-o-vyzkumech-2002-str-218-220>

²⁸⁹ LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5. s. 54-55.

rovnou v anglickém jazyce, byl si vědom, že její české uveřejnění by v té době nebylo možné. Jednu kopii zakopal na své chatě a druhou se chystal přenést přes hranice a publikovat ji ve svobodném světě. V srpnu roku 1950 se tedy rozhodl přejít hranice i se svou prací. To mu bohužel nevyšlo, jelikož byl komunisty na hranicích zadržen a odsouzen k šestnáctiletému vězení.²⁹⁰ Bylo mu třicet sedm let, když se stal vězněm socialistického nápravného zařízení. Jeho žena vytrvale podávala žádosti o zmírnění trestu, k čemuž nakonec došlo. Krupička byl spolu s dalšími politickými vězni 50. let propuštěn na základě amnestie prezidenta Antonína Novotného. Svůj pobyt ve věznicí v Leopoldově a pracovním táboře při uranových dolech popisuje v knize *Stará pevnost*.²⁹¹ Zatčena byla na dobu čtyř měsíců bez udání důvodu i jeho manželka Ada.²⁹²

V 60. letech, tedy v době postupného uvolňování společenského a politického klimatu, byla rodina Jiřího Krupičky už zase pohromadě. Po deseti letech v pracovním táboře byl Krupička opět nucen k zaměstnání mimo akademickou sféru – nejprve pracoval několik měsíců v různých výkopech a později přešel do továrny na výrobu plastových člunů. Po třech letech se dostal zpět ke své profesi – opět začal působit v geologickém ústavu, jeho práce však mohla probíhat pouze v terénu mimo Prahu. V tomto období zabýval geologickým mapováním v oblasti Havlíčkova Brodu, Jihlavy, Borové a Světlé nad Sázavou. Avšak, jak popisuje Ada Krupičková v knize Hany Lamkové, Jiří byl následně v roce 1965 přijat přímo do Ústředního geologického ústavu a mohl se tak konečně zapojit do odborných výzkumů v oblasti petrografie²⁹³. Návrat k plnohodnotnému zaměstnání znamenal pro Krupičku jistě velkou satisfakci, i přesto se však o tři roky později rozhodl se svou rodinou odejít do exilu. Než se tak stalo, Krupička se výrazně angažoval v K 231 – Klubu bývalých politických vězňů, dokonce ho přímo pomáhal zakládat.²⁹⁴

Po dlouhých letech neblahých zkušeností s komunistickým režimem udělala rodina Jiřího Krupičky v roce 1968, po sovětské okupaci, velké rozhodnutí. Ke konci roku dorazili s řádnou výjezdní doložkou – tedy platným povolením k opuštění země a pobytu v zahraničí, do nizozemského Utrechtu, kde se Jiří a Ada zdrželi pravděpodobně

---

²⁹⁰ *Tamtéž*, s. 13-14.

²⁹¹ KRUPÍČKA, Jiří. *Stará pevnost*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-377-1.

²⁹² LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5. s. 120-122.

²⁹³ Petrografie je popisná věda zabývající se popisem, složením a vlastnostmi hornin.

²⁹⁴ LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5. s. 136-142.

jeden měsíc, než si Krupička zajistil místo hostujícího profesora v kanadském Edmontonu.²⁹⁵

Krupička se poměrně rychle zorientoval v práci na univerzitě, v rámci které absolvoval mnoho výzkumných geologických výjezdů téměř po celé Kanadě. V létě roku 1971 se dokonce s výzkumným týmem vydal do geologicky dosud neznámého prostředí Arktidy.²⁹⁶ O svých výsledcích pojednává spolu s dalšími geology v publikaci *Geological Survey of Canada*²⁹⁷ z roku 1973. Na akademické půdě v Edmontonu se Krupička sešel i s dalšími vědci z Československa, mezi nimi například botanik a ekolog Josef Svoboda²⁹⁸, který do Kanady emigroval stejně jako Krupička v roce 1968.

Jak již bylo zmíněno, Krupička byl spoluzakladatelem Klubu bývalých politických vězňů K-231 v Československu 31. března 1968, před svým odchodem z vlasti. V reakci na něj vznikl během 80. let v Kanadě exilový Klub K-231 se sídlem v Torontu, který spolupracoval s dalšími exilovými organizacemi, jako bylo České a slovenské sdružení v Kanadě, Československá obec legionářská či Sokol. Klub mimo jiné vydával časopis K-231, který byl distribuován zdarma. Informoval nejen o činnosti Klubu, ale také například zveřejňoval svědectví o zločinech komunismu. Údajně bylo vydáno 31 čísel, přičemž většinu vydalo nakladatelství manželů Škvoreckých. Klub se ho rovněž snažil ve zmenšeném formátu zasílat i do ČSSR. Do časopisu přispíval svými články i Jiří Krupička²⁹⁹, což mohl být jeden z hlavních důvodů, proč byla jeho činnost v exilu sledována rozvědkou. V Archivu bezpečnostních složek se dochoval svazek, který obsahuje záznam o sledování těchto exilových organizací, mezi nimi i K-231. Příslušný svazek také obsahuje úkoly pro montrealskou rezidenturu ve vztahu k exilovým organizacím. Rezidentura byla například pověřena získáváním jedinců z řad členů

---

²⁹⁵ *Tamtéž*, 159-163.

²⁹⁶ *Tamtéž*, s. 167.

²⁹⁷ KRUPÍČKA, Jiří. *Granulite facies rocks on northeastern Devon Island, Arctic Archipelago*. Ottawa: Geological Survey of Canada, 1973.

²⁹⁸ Josef Svoboda se narodil 16. července 1929 v Praze a vyrůstal v rodině strojívníka v Kralupech nad Vltavou. V roce 1938 se jeho rodina odstěhovala do Brna, kde Svoboda vstoupil do Skautů. Roku 1948 byl přijat na Masarykovu univerzitu, kde začal studovat filosofii a přírodní vědy. O rok později byl ale zatčen StB za jeho činnost ve Skautu a roku 1951 odsouzen na 11 let vězení. Necelých 5 let pracoval v uranových dolech. V roce 1958 byl však Svoboda zbaven všech obvinění a trest byl zrušen. Po srpnové invazi roku 1968 emigroval do Kanady, kde působil na univerzitě v Edmontonu a později v Torontu. Josef Svoboda se zabývá botanickým a ekologickým výzkumem v polárních oblastech Arktidy a v současné době převážně publikuje v odborných časopisech. Za svou práci získal řadu prestižních ocenění. NETOČNÝ, Tomáš. Příběhy 20. Století: Josef Svoboda. *Paměť národa, Post Bellum* [online]. 17. 3. 2017 [vid. 9. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/svoboda-josef-20170317-0>

²⁹⁹ ÚSTAV PO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Bývalí političtí vězňové v exilu* [online]. 2018 [vid. 9. 7. 2020] Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/k231/panel13.pdf>

krajanských organizací ke spolupráci s rozvědkou či shromažďováním a zasíláním všech dostupných publikací a časopisů vydávané exilovými organizacemi.³⁰⁰

V ABS se k osobě Jiřího Krupičky podařilo rovněž dohledat evidenční kartu ze Správy pasů a víz, která dokumentuje jeho žádost o povolení k výjezdu do zahraničí.³⁰¹

V návaznosti na překročení lhůty pobytu v zahraničí, která byla stanovená ve výjezdní doložce, se v materiálech objevuje obžalování Jiřího Krupičky z trestného činu opuštění republiky. Ke Krupičkovi byl údajně veden i vyšetřovací spis, ten byl ale 5. října 1988 zničen.³⁰²

Jiří Krupička byl rovněž evidován ve svazku operativní korespondence Hlavní správa rozvědky, která byla na pražské centrále registrována 11. února roku 1974. Byl zde zaevidován i podsvazek k tématu „Nepřátelsky činná emigrace“ – 6. prosince 1989 byl bohužel skartován.³⁰³ Informace o existenci příslušných materiálů ale dokazují, že mohl být Krupička v Kanadě opravdu sledován. Minimálně lze konstatovat, že si o něm jedna z rezidentur – Ottawa či Montreal – vedla záznamy a jeho činnost v exilu byla vnímána jako negativní.

Podařilo se ovšem také zjistit, že byl ke Krupičkovi vedený svazek v kategorii PO („prověřovaná osoba“³⁰⁴) s krycím názvem „Jirka“, který byl 8. prosince 1989 také skartován.³⁰⁵ Na základě kategorie, ve které byl svazek umístěn lze spekulovat o možné prověrce Jiřího Krupičky a následného rozpracování ke spolupráci s rozvědkou. Nelze tedy vyloučit, že došlo k osobnímu kontaktu mezi Krupičkou a rozvědky, ani to, že mohl být jedním z cílů rozvědných akcí.

Po sametové revoluci roku 1989 Krupička několikrát zavítal zpět do Československa, vždy se ale vrátil zpět do Edmontonu. Každý návrat do Prahy byl pro něj de facto ve znamení osobního a společenského úspěchu. Roku 1990 dostal na slavnostním shromáždění v Geologickém ústavu cenu Karla Purkyně za celoživotní přínos v geologii. O tři roky později mu Akademie věd udělila Zlatou oborovou plaketu F.

³⁰⁰ ABS, f. I. správa SNB (Hlavní správa rozvědky), svazek reg. č. 12404 I. S SNB, Československá emigrace v Kanadě – souhrn poznatků, leden 1981.

³⁰¹ ABS, f. evidence *Správy pasů a víz*, Jiří Krupička – evidenční karta KOPV.

³⁰² ABS, f. *Správa vyšetřování StB Praha*, vyšetřovací spis č. V-19730 MV.

³⁰³ ABS, f. I. správy SNB (*Hlavní správa rozvědky*), operativní korespondence, svazek reg. č. 81276 I. S. SNB., podsvazek reg. č. 81276/107 I. S SNB „Nepřátelsky činná emigrace“

³⁰⁴ Jedná se o osobu, která je na základě sběru informací různého charakteru vyhodnocena jako vhodná pro rozvědné rozpracování. - ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, *Slovník rozvědné terminologie*. [online]. [vid. 10. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

³⁰⁵ ABS, XI. Správě SNB, svazek reg. č. 30015 XI. S SNB.

Pošepného za zásluhy v geologických vědách. V roce 2000 následovala cena Pen klubu za celoživotní literární dílo a za zásluhy o českou literaturu. Krupička napsal v exilu kromě geologických studií i mnoho esejí, úvah a knih, ve kterých se zamýšlí především nad lidskou pospolitostí a její budoucností či vlivem vědy na náš svět. Poté co přestal působit na Univerzitě v Edmontonu, začal se opět věnovat psaní knih naplno.³⁰⁶ K jeho nejznámějším dílům patří například *Renesance rozumu* (1993), kterou Václav Havel navrhl v Anketě Lidových novin na Knihu roku 1994, *Flagelantská civilizace* (1999) či *Zkouška dospělosti* (2000). Jeho postoj by se dal shrnout následující citací z knihy *Renesance rozumu*: „Rozum je základní a nejdůležitější životní nástroj člověka. Komunismus tento nástroj zneužil, nová filozofie jej podceňuje a demokracie si s ním až příliš často neví rady. A přece nic lepšího než rozum nemáme a mít nebudeme.“³⁰⁷

Jiří Krupička zemřel 24. dubna 2014 v Edmontonu, tedy téměř ve věku 101 let. V květnu 2015 byly jeho ostatky uloženy do rodinného hrobu v Praze. Téhož roku se také konal vzpomínkový pořad v Památníku písemnictví na Strahově, kde byla uctěna jeho památka.³⁰⁸

---

³⁰⁶ ³⁰⁶ LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5. s. 257-259.

³⁰⁷ KRUPIČKA, Jiří. *Renesance rozumu*. Praha: Český spisovatel, 1996. ISBN 80-202-0618-3. s. 15

³⁰⁸ LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5. s. 294-295.

Závěr

Príslušná práce podává obraz o československé civilní rozvědce v Kanadě v kontextu jejich aktivit proti československému exilu ve sledovaném období 1948-1989. Tyto dva hlavní prvky – tedy československá civilní rozvědka v Kanadě a československý exil v Kanadě – spojují především kauzy vybraných československých intelektuálů, kteří se na základě politických změn v Československu rozhodli hledat nový domov na západ přes Atlantik.

Komunistický převrat roku 1948 se dotkl nejen politického vývoje v Československu, ale i československého exilu v Kanadě. Jednak se počet jeho členů výrazně zvýšil, mnohdy o věhlasná česká a slovenská jména, jednak se výrazně změnil jeho program. Krajanská komunita v Kanadě se poměrně rychle adaptovala na novou situaci v Československu a začala organizovat řadu aktivit, které měly napomoci znovuoobnovení jeho demokratického zřízení. V tomto ohledu se exil ozýval převážně skrze základnu krajanských organizací, které se mimo jiné staraly i o integraci nově příchozích exulantů. Československému exilu se podařilo také napojit na kanadské vládní činitele, u kterých převážně v 70. letech usiloval o podporu ve věci zamezit porušování základních lidských práv a svobod v Československu. Čím dál více činný exil v Kanadě tak přiměl bezpečnostní aparát komunistického Československa, aby proti němu začal vystupovat a pokusil se o jeho rozklad. Již po únorovém převratu v roce 1948 přijala nová vláda opatření, která měla občanům zabránit odchodu ze země či je naopak k opuštění domova v rámci likvidace oponentů komunistické strany donutit. Monitorování a zásah do exilového společenství v Kanadě měly zajišťovat dvě československé rezidentury napojené na sídlo rozvědky v Praze.

Na základě analýzy dochovaných pramenů především v Archivu bezpečnostních složek a jejich komparace s poznatky z odborné literatury se podařilo rekonstruovat některé z represivních činností československých rezidentur Ottawa a Montreal namířených proti československému exilu a jeho demokratickému vystupování. Lze konstatovat, že československé zpravodajské služby v Kanadě sehrály pro totalitní Československo důležitou roli a to především v kontextu sledování a sběru dat o vlivných československých intelektuálech a jejich činnosti, verbování nových spolupracovníků z řad českých a slovenských emigrantů, či vedení rozvědných akcí proti krajanským organizacím a jejich členům. Ačkoliv se tedy měla rozvědka původně zaměřit

na sledování politiky země, ve které působila, stále svůj zájem upírala k bývalým občanům Československa a jejich exilové činnosti.

Rozvědčné aktivity je možné zaznamenat vůči čtyřem vybraným československým osobnostem. Ty se v kanadském exilu významně angažovali proti komunistickému režimu v Československu. Jedná se o národního socialistu Otu Horu, kterému se podařilo za dramatických okolností opustit vlast již v roce 1948. Do Kanady se dostal o rok později, kde působil ve výkonném výboru Rady svobodného Československa, předsedal spolku Sokol v Ottawě a také stál v čele ottawské pobočky Československého národního sdružení. Nad to se výrazně podílel na přesunu Čechoslováků do Kanady, kteří se po odchodu z ČSR ocitli v uprchlických táborech v Rakousku nebo Německu. Rozvědky jeho aktivitu nejen bedlivě sledovala, ale dokonce proti Horovi vedla nejednu rozvědnou akci. V konečném důsledku byly ale spíše neúspěšné.

Další angažovanou osobností byl Vladimír Krajina, protinacistický odbojář, generální tajemník národně socialistické strany a významný botanik. Stejně jako Hora odešel do exilu v roce 1948 a od roku 1949 pobýval v Kanadě. Kromě přednášek na univerzitě Britské Columbie ve Vancouveru se také věnoval politické činnosti v rámci Rady svobodného Československa a exilové strany národně socialistické. Krajina byl proto rozvědkou aktivně sledován a rovněž se stal cílem pro několik jejich rozvědných akcí. Opět se však nedá hovořit o jejich úspěchu.

Mezi výrazné osobnosti československého exilu v Kanadě patřil se svým pestrým životním příběhem nepochybně i historik Bořivoj Čelovský. Za hranice Československa se mu podařilo dostat rovněž v roce 1948 a v Kanadě se souhrou náhod ocitl v roce 1950. Vystřídal zde mnoho pracovních míst, většinou v kanadské státní správě. Čelovský spolupracoval s Otou Horou a podílel se na podpoře československých uprchlíků v německých a rakouských uprchlických táborech. Dokonce se na určitou dobu stal předsedou ottawské odbočky Československého sdružení v Kanadě, která zajišťovala pomoc zmiňovaným uprchlíkům a starala se o snazší integraci nově příchozím do Kanady. Čelovský psal také do exilového tisku a angažoval se v protestních akcích směřované proti nesvobodě v Československu. Stále však nebyl se svou činností spokojený, a proto se rozhodl jednat sám za sebe a nechal se pro účel odhalení sítě pražské rozvědky v Kanadě dobrovolně naverbovat do jejich služeb. Dopomohla mu k tomu kanadská kontrarozvědky fungující pod Královskou kanadskou

jízdní policií (RCMP). Ottawská rezidentura mu jeho hru uvěřila a Čelovský se opravdu stal jejím spolupracovníkem. Údajně díky němu byli z rezidentury vyhoštěni dva zaměstnanci – rezident Milan Kleník (Kolda) a zástupce rezidenta Miroslav Čech (Čada). Na základě jeho počinu došlo také k tzv. provalu, odhalení rozvědné akce, kterou rezidentura plánovala ve vztahu k získání tajných dat ohledně americké vlády. O svou přímou zkušenost s československou rozvědkou se Čelovský podělil ve své knize *Moje střetnutí s rozvědkou StB*.

Poslední kauza je věnována geologovi Jiřímu Krupičkovi, který se do kanadského exilu dostal až v roce 1968. Krupička se v roce 1949 snažil propašovat svou právě dopsanou knihu *Člověk a jeho svět*, byl však bohužel chycen na hranicích a odsouzen na deset let vězení v Leopoldově a pracovním táboře při uranových dolech. Krupička se posléze podílel na zakládání klubu bývalých politických vězňů K – 231. Angažoval se v něm i v jeho exilové formě v Kanadě a publikoval do stejnojmenného časopisu, který byl v menším formátu zasílán také do Československa. To pravděpodobně rozvědka vyhodnotila jako hlavní důvod pro jeho sledování. Snažila se ho dokonce získat ke spolupráci. V jednom ze svazků měl existovat záznam o jeho prověřce, která byla vstupenkou k rozpracování osoby pro nucenou spolupráci s rozvědkou. K případu Jiřího Krupičky stihli komunisté v roce 1989 zničit několik svazků. Dochoval se však záznam o jejich existenci, který nasvědčuje tomu, že měl být Krupička využit pro získávání informací o československém exilu v Kanadě.

I přesto, že bylo mnoho svazků týkajících se aktivit československých rezidentur Ottawa a Montreal skartováno (především v roce 1989), podařilo se rekonstruovat jejich postupy mířené proti československému exilu a nastínit tedy jakou roli v tomto ohledu sehrály československé rezidentury v Kanadě.

Nutno podotknout, že výsledky předkládané práce představují pouze jeden z dílů mozaiky o tom, co československá civilní rozvědka v Kanadě skutečně konala. V Archivu bezpečnostních složek a zejména v zahraniční se stále nachází velké množství svazků, které zatím nebyly důkladně probádány, a proto jsou možnosti dalšího výzkumu ve vztahu k rozvědným aktivitám československých zpravodajských služeb poměrně široké.

Seznam použitých zdrojů

Prameny

Archiv bezpečnostních složek

- ABS, f. I. správa SNB (*Hlavní správa rozvědky*)
- ABS, f. Personální spisy
- ABS f. Správa vyšetřování StB Praha
- ABS, f. Evidence správy pasů a víz

Archiv ministerstva zahraničních věcí

- AMZV, DTO 1945-89, Kanada

Tištěné prameny

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Šel jsem svou cestou*. Opava: Vade Mecum, 1996. ISBN 80-86041-04-2.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Emigranti: dopisy politických uprchlíků z prvních let po "Vítězném únoru" 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-15-0.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Moje střetnutí s rozvědkou StB*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2003. ISBN 80-86101-74-6.

HORA, Ota. *Svědectví o puči I*. Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-087-8.

KRAJINA, Vladimír a Jiří DOLEŽAL. *Vysoká hra: Vzpomínky*. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1.

KRUPÍČKA, Jiří. *Stará pevnost*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-377-1.

LAMKOVÁ, Hana. *Hledání domova: Ada a Jiří v neklidném století*. Praha: Plus, 2019. ISBN 978-80-259-1053-5.

MORAVEC, František. *Špion, jemuž nevěřili*. Český Těšín: LEDA, 2019. ISBN 978-80-7335-609-5.

Literatura

BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš. *Třídní nespravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9.

BROUČEK, Stanislav, GRULICH, Tomáš. *Domácí postoje k zahraničním Čechům v novodobých dějinách (1918-2008)*. Praha: Public History, 2009. ISBN 978-80-86445-26-7.

ČERMÁK, Josef. *Fragments ze života Čechů a Slováků v Kanadě*. Zlín: Atelier IM, 2000. ISBN 80-85948-33-8.

ČERMÁK, Josef. *It all started with Prince Rupert: The Story of Czechs and Slovaks in Canada*. 2. dopl. vyd. Luhačovice: Atelier, 2003. ISBN 80-85948-49-4.

ČERMÁK, Josef. *It all started with Prince Rupert: the story of Czechs and Slovaks in Canada*. 3. dopl. vyd. Luhačovice: Alteliér IM, 2018. ISBN 978-80-85948-85-1.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. ISBN 80-86101-19-3.

DRÁBEK, Jan: *Dva životy Vladimíra Krajiny*. Praha, Toužimský a Moravec 2016. ISBN 978-80-7264-171-0.

DVOŘÁKOVÁ, Jiřina. *Státní bezpečnost v letech 1945-1953: organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2007. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. ISBN 978-80-86621-30-2.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry*. Třebíč: Akcent, 2000. ISBN 80-7268-049-8.

HÁJEK, Lukáš. *Nový domov – exilové periodikum Čechoslováků v Kanadě mezi lety 1950-1968*, Liberec, 2010. Kvalifikační práce. Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci. Konzultant Mgr. Jan Goll.

HODBOŇ, Jakub. *Vstříc zemi javorového listu. Neviditelné oběti komunismu v zemi javorů*. Liberec: Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci, 2006. ISBN 80-903729-0-2.

JEŘÁBEK, Vojtěch. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*. Brno: Stilus, 2005. ISBN 80-903550-0-5.

KAŇÁK, Petr, DVOŘÁKOVÁ, Jiřina, JUROVÁ, Zdena. *Československá rozvědka a pražské jaro*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. 2016. ISBN 978-80-87912-46-1.

KALOUS, Jan. *Štěpán Paleček: Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010. ISBN 978-80-87211-39-7.

KAPLAN, Karel. *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha, Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0269-1.

KAPLAN, Karel. *Největší politický proces: „M. Horáková a spol.“*. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 80-85270-48-X.

KAPLAN, Karel. *Poúnorový exil 1948-1949*. Liberec: Dialog, 2007. ISBN 80-86761-69-5.

KOVAŘÍK, David: *Proměny českého pohraničí v letech 1958–1960. Demoliční akce v českém pohraničí se zřetelem k vývoji od roku 1945*. Brno: ÚSD AV ČR – Prius, 2006, ISBN 80-7285-078-4.

KRUPÍČKA, Jiří. *Renesance rozumu*. Praha: Český spisovatel, 1996. ISBN 80-202-0618-3.

KRUPÍČKA, Jiří. *Granulite facies rocks on northeastern Devon Island, Arctic Archipelago*. Ottawa: Geological Survey of Canada, 1973.

PAŽOUT, Jaroslav. *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*. Praha – Liberec: Ústav pro studium totalitních režimů – Technická univerzita v Liberci, 2015. ISBN 978-80-7494-250-1.

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989*. Díl III., 1945-1961. Praha: Themis, 2002 ISBN 80-7312-012-7

PEJČOCH, Ivo, PLACHÝ, Jiří. *Okupace, kolaborace, retribuce*. Ivo Pejčoch, Jiří Plachý a kol. Praha. Ministerstvo obrany České republiky, 2010. ISBN:978-80-7278-529-2.

POVOLNÝ, Mojmír. *Zápas o lidská práva: Rada svobodného Československa a helsinský proces 1975-1989*. Brno: Stilus, 2007. ISBN 80-903550-9-9.

ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-158-3.

RYCHLÍK, Jan: *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*. Praha: ÚSD AV ČR, 2012. ISBN 978-80-7285-149-2.

RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu: pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-081-50.

ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*. Praha, Vyšehrad, 1995. ISBN 80-7021-147-4.

TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-982-9.

TOMEK, Prokop. *Na frontě studené války*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 978-80-87211-14-4.

Kvalifikační práce

FIALOVÁ, Lenka. *Statistické vyčíslení emigrace z ČSSR v 80. letech 20. století*. Liberec, 2015. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lozoviuková.

HODBOŇ, Jakub. *Politické aspekty československého exilu v Kanadě 1948-1989*, Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

HODBOŇ, Jakub. *Politické dimenze československého exilu v Kanadě 1948 – 1989*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

PÍCHOVÁ T., *Reakce kanadského krajanského hnutí na politické události v Československu v letech 1948, 1968 a 1989*, Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Navrátil, Ph.D.

PROJSA, Vladislav. *Politický boj v letech 1945 – 1948: Postup KSČ proti některým členům nekomunistických stran*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

ŠPAČKOVÁ, Pavla. *Immigration of Czechs and Slovaks to Canada*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jiří Flajšar, Ph.D.

ULMANOVÁ, Tereza. *Personální obsazení rezidentur československé civilní rozvědky během tzv. studené války v Kanadě – statistické vyhodnocení*. Bakalářská práce. Liberec, 2017. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Online materiály

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, *Slovník rozvědné terminologie (I. správy SNB)*. [online]. 1988 [vid. 12. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/data/pdf/pomucky/slovník1s.pdf>

BORÁK, Mečislav. Historik Bořivoj Čelovský a jeho dílo. *Slezský sborník = Acta Silesiaca: čtvrtletník pro vědy o společnosti* [online]. 2003, roč. 101, č. 3, s. 164 [vid. 22. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.mecislavborak.cz/dokumenty/publikace/periodika/82-Historik_Borivoj_Celovsky_a_jeho_dilo.pdf

BEZDĚKOVÁ, Olga. Šel svou cestou, Český dialog – Czech Dialogue. [online]. 2008, č. 3-4 [vid. 30. 6. 2020] Dostupné z: <https://www.cesky-dialog.net/clanek/3463-sel-svou-cestou/>

CENTRUM PRO DOKUMENTACI TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Slovník pojmů komunistických bezpečnostních složek*. [online]. [vid. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.cdtr.cz/cs/slovník>

ČESKOSLOVENSKÉ DOKUMENTAČNÍ STŘEDISKO. Bohdan Chudoba [online]. [vid. 10. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.csds.cz/cs/g6/219-DS.html>

KOČOVÁ, Kateřina. Druhá retribuce: Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. *Soudobé dějiny* [online]. 2005, roč. 12, č. 3-4, s. 600 [vid. 20. 6. 2020]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:be8956fc-55f9-11e9-bf5c-001b21187a68?article=uuid:51258796-3f33-40e1-3b15-75d14542e2a1>

KOURA, Petr. Čím byl historik Čelovský kontroverzní, *iDNES.cz*. [online]. 2008 [vid. 2. 7. 2020] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/cim-byl-historik-celovsky-kontroverzni.A080227_162054_kavarna_bos

MADOKORO, Laura. Canada and the Pague Spring Refugees. *Canada's Journal on Refugees* [online]. 2010, roč. 6, č. 2, s. 162 [vid. 9. 4. 2020]. ISSN 1920-7336. Dostupné z: <https://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/view/30618>

MIKLOVIČ, Michal. Paměť a dějiny: Rezidentúra EXPO-67. ŠtB na svetovej výstave v Montreale. *Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky* [online]. 2011, V.(4) [vid. 8. 2. 2020]. ISSN 1802-8241. Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1104/062-072.pdf>

MAŠKOVÁ, Tereza, MORBACHER, Lubomír. Železná opona v Československu. *Praha: Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2015 [vid. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/hranice/studie.pdf>

NETOČNÝ, Tomáš. Příběhy 20. Století: Josef Svoboda. *Paměť národa, Post Bellum* [online]. 17. 3. 2017 [vid. 9. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/svoboda-josef-20170317-0>

RAŠKA, Francis. The Emigration of Sudeten German Social Democrats to Canada in 1939. *Acta Universitatis Carolinae: Studia Territoria* [online]. 2003, roč. 3, č. 5, s. 135-150 [vid. 23. 7. 2020]. ISSN 2336-3231. Dostupné z: <http://stuter.fsv.cuni.cz/index.php/stuter/article/view/177/0>

SATTRAN, Vladimír, VLAŠIMSKÝ, Pavel. *Professor Jiří Krupička is ninety years old. Geoscience Research Reports* [online]. 2008, č. 36, s. 218-220 [vid. 2. 7. 2020]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/zpravy/en/detail/zpravy-o-vyzkumech-2002-str-218-220>

SECRETE INTELLIGENCE SERVICE MI6, *Our History*. [online]. [vid. 16. 7. 2020].
Dostupné z: <https://www.sis.gov.uk/our-history.html>

ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Slavnostní předání ceny Václava Bědy 2009* [online]. 16. 11. 2009 [vid. 2. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/o-nas/cena-vaclava-bedy/ustav-oceni-bojovniky-za-demokracii-a-svobodu/>

ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Bývalí političtí vězni v exilu* [online]. 2018 [vid. 9. 7. 2020] Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/k231/panel13.pdf>

VOTAVA, Přemysl. Ota Hora: politik, který miloval tuto zem, *Havlíckobrodský deník*. cz [online]. 2019 [vid. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://havlickobrodsky.denik.cz/ctenar-reporter/ota-hora-politik-ktery-miloval-tuto-zem-20191122.html>

WALI, K. Mohan, POJAR, Jim. The Legacy of Vladimir J. Krajina and Contributions to UBC Botany [online]. *Centennial of the University of British Columbia*, 2015. [vid. 25. 7. 2020] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330523947_The_Legacy_of_Vladimir_J_Krajina_and_Contributions_to_UBC_Botany

Právní předpisy

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [vid. 29. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=86&r=1950>

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [vid. 29. 7. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1961&cz=140>

Vládní nařízení č. 114/1969 Sb. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [vid. 23. 7. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=114&r=1969>